

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETO
SOCIALINĖS POLITIKOS KATEDRA**

JUSTINAS SADAUSKAS
SOCIALINIO DARBO STUDIJŲ PROGRAMA

BENAMIAI, KAIP SOCIALINĖS ATSKIRTIES GRUPĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
prof. dr. Vida Kanopienė

Vilnius, 2005

ĮVADAS	3
1. SOCIALINĖ ATSKIRTIS.....	7
1.1. Skurdo sampratos raida.....	7
1.2. Socialinės atskirties sampratos genezė.....	8
1.3. Skurdas ir socialinė atskirtis.....	9
1.4. Socialinė atskirtis – savanoriškumo aspektas.....	10
1.5. Socialinę atskirtį skatinantys veiksniai ir atskirties dimensijos.....	10
1.6. Pastangos kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi.....	11
2. BENAMYSTĖS FENOMENAS.....	13
2.1. Benamystė – istorinis diskursas.....	13
2.2. Benamystės sąvoka.....	15
2.3. Benamystės priežastys.....	17
2.4. Skirtingos benamių grupės ir priežastys, nulėmusios jų benamystę.....	19
2.4.1. Benamės moterys.....	19
2.4.2. Benamystė skirtingais amžiaus tarpsniais.....	20
2.5. Tapsmas benamiu.....	20
2.6. Benamių hierarchija.....	22
2.7. Būsto problemos Lietuvoje.....	23
3. EMPIRINIS BENAMIŲ TYRIMAS	25
3.1. Benamių socialinė – demografinė charakteristika	26
3.2. Materialinės benamių gyvenimo sąlygos.....	27
3.2.1. Benamių užimtumo statusas.....	27
3.2.2. Benamių nedarbas.....	27
3.2.3. Benamių pajamos.....	30
3.2.4. Vartojimas	32
3.3. Benamių socialiniai ryšiai.....	35
3.3.1. Benamių turimi dokumentai	35
3.3.2. Socialinis draudimas	37
3.3.3. Benamiams reikalinga pagalba.....	38
3.3.6. Ryšiai su artimiausia aplinka	43
3.3.4. Nakvynės vietos.	47
3.4. Empirinio tyrimo apibendrinimas.....	49
IŠVADOS.....	52
REKOMENDACIJOS.....	54
LITERATŪRA.....	56
SANTRAUKA.....	59
SUMMARY.....	59
PRIEDAI.....	61
1 priedas.....	61
2 priedas.....	70

IVADAS

Baigiamojo darbo problema: benamystė, kaip socialinės atskirties išraiška.

Problemos aktualumas. Socialinės atskirties sąvoka pirmą kartą buvo apibrėžta 1974 metais Prancūzijoje, kalbant apie socialinio draudimo neapsaugotų žmonių kategoriją. Nuo devintojo dešimtmečio pabaigos Europos Komisija šią sąvoką ėmė plačiai vartoti, kalbėdama apie socialines problemas, susijusias su ilgalaikiu nedarbu, psichinę ir fizinę negalią turinčiais žmonėmis, žemos kvalifikacijos darbininkais, imigrantais bei kitomis asocialių žmonių grupėmis. “Europos Komisija socialinės atskirties sampratą pasirinko kaip centrinę sąvoką socialinės politikos formavimui. Taip socialinė atskirtis glaudžiai siejama su neadekvačia socialinių teisių realizacija, su tam tikru gyvenimo standartų lygiu, su dalyvavimo socialinėse ir profesinėse veiklose galimybėmis.”¹

Lietuvoje apie socialinę atskirtį buvo pradėta kalbėti tik praėjus keliems metams po Nepriklausomybės atkūrimo. Ypatingai socialinės atskirties problema išryškėjo stojimo į Europos Sąjungą kontekste. Socialinės atskirties sąvoka pirmiausia buvo vartojama, kalbant apie labiausiai skurstančias visuomenės grupes – šeimas, priklausančias nuo socialinių išmokų, bedarbius, vadinamųjų „probleminių“ regionų gyventojus. Tik Bendrasis Aprėpties memorandumas² atkreipia dėmesį į benamystę ir labai deklaratyviai pareiškia, kad turi būti išplėtotas visapusiškas ir integruotas atsakas šiam reiškiniui. 2004 - 2006 metų Skurdo mažinimo strategijoje labai aiškiai ir konkrečiai įvardinama, kad benamiai - viena iš pagrindinių skurde ir socialinėje atskirtyje esančių asmenų grupių. Užsibrėžiamas tikslas išplėtoti benamių laikino apgyvendinimo formų įvairovę.³

Benamystė - viena ryškiausių socialinės atskirties apraiškų. Benamius galima apibūdinti šiais bruožais: visiškas skurdas, dėl blogos fizinės ar psichinės būklės dažnai pasitaikantis neįgalumas ir didelė psichologinė izoliacija, pasireiškianti silpnais ryšiais su kitais visuomenės nariais ar visišku jų neturėjimu.⁴

ES šalyse moksliniai benamystės tyrimai, ilgą laiką plėtojęsi kaip sudėtinė būsto tyrimų (angl. *housing research*) dalis, pasižymi tam tikromis teorinėmis tradicijomis ir sukaupta gana gausia empirine medžiaga, liudijančia, kad, nepaisant individų teisės į būstą užtikrinimo, šių šalių konstitucijose arba kituose įstatymuose, praktiškai ji nėra įgyvendinta. Todėl benamystės

1 Lazutka R. Pajamos, vartojimas ir skurdas / J. Rimkutė (vyr. red.). Žmogaus socialinė raida. Vilnius: Homo Liber, 2001. P.105.

2 Plg.: Bendrasis aprėpties memorandumas. Lietuva. Konceptijos, strategijos. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainė: <http://www.socmin.lt/index.php?-2041531909>; 2005-09-08.

3 Plg.: Lietuvos Respublikos 2004-2006 metų nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas. – Konceptijos, strategijos. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainė: <http://www.socmin.lt/index.php?-2041531909>; 2005-09-08.

4 Plg.: Broom L., Bonjen CH., Broom D.H. Sociologija. Esminiai tekstai ir pavyzdžiai. Kaunas, 1992.P.233.

problemų sprendimui skiriama daug dėmesio formuojant valstybių socialinę politiką ne tik aprūpinimo būstu, bet ir užimtumo, šeimos, sveikatos ir kitose srityse. Benamystė šiandien tapo vienu svarbiausių socialinės atskirties teorinio diskurso klausimų, pabrėžiami ne tik teisiniai, bet ir socialiniai, psichologiniai, ekonominiai ir demografiniai šios daugialypės problemos aspektai.⁵

Lietuvoje benamystės problemos iki pastarųjų metų didžiausio atgarsio sulaukdavo žiniasklaidoje, kurios atstovai, aprašydami pavienius atvejus arba įvykius, taip siekė patraukti visuomenės dėmesį. Pirmieji statistikos duomenys apie benamius, paskelbti spaudoje apibendrinus 2001 metų gyventojų surašymo duomenis, parodė kad 1250 Lietuvos gyventojų yra benamiai. Surašymas tarsi suformulavo oficialųjį nacionalinį benamystės apibrėžimą: benamiai - asmenys, neturintys nuolatinės gyvenamosios vietos ir lėšų bent minimaliam būstui išsinuomoti ar nusipirkti (tačiau į šią kategoriją neįtraukti apsigyvenusieji laikino gyvenimo įstaigose). Oficialioji statistika, pateikia tik bendro pobūdžio informaciją apie gyvenamąjį būstą praradusių žmonių socialinę – demografinę sudėtį, tačiau neatskleidžia šio reiškinių priežasčių, nei socialinių ekonominių padarinių.

Socialinės atskirties temą Lietuvoje bandė aptarti I. Zaleskienė (1998), M. Šaulauskas (2000), A. Poviliūnas, (2001), M. Taljūnaitė (2001), R. Lazutka (2001), I. Luobikienė, (2004). Tačiau visi minėti autoriai dažniausiai socialinės atskirties tema kalbėdavo, kokios nors konkrečios socialinės problemos kontekste, būdavo apsiribojama tik socialinės atskirties fenomeno įvardinimu ir pereinama prie kitų, autoriams rūpimų klausimų. Išsamiau socialinės atskirties turinio problematiškumą nagrinėjo S. Mikulionienė (2005). Lietuvoje taip pat nėra ir oficialaus socialinės atskirties apibrėžimo, nors šis žodis vartojamas, kuriant įvairias strategijas.

2003 metais balandžio – birželio mėnesiais viešoji įstaiga „Socialinės politikos grupė“ atliko Lietuvos gyventojų, neturinčių gyvenamojo būsto, sociologinį tyrimą. Kadangi tokio pobūdžio tyrimas buvo pirmas Lietuvoje, jo tikslai buvo bendresnio pobūdžio – įvertinti benamystę ir jos priežastis, numatyti priemones, benamių problemoms spręsti. Atrankinio tyrimo metu buvo apklausti 606 būsto neturintys asmenys įvairiuose Lietuvos vietovėse. Šio tyrimo rezultatus aptarė V. Kanopienė ir S. Mikulionienė (2004).

2003 metų pabaigoje Vilniaus miesto savivaldybės ekonomikos departamentas kartu su Vilniaus Pedagoginio universiteto regioninės geografijos katedra tyrė socialinę paramą gaunančių asmenų ir bedarbių padėtį Vilniaus mieste. Pastarajame tyrime didelis dėmesys buvo skirtas Vilniaus miesto benamiams, buvo siekiama įvertinti didmiesčio benamystę, jos priežastis, ieškoti efektyvesnių pagalbos benamiams teikimo būdų. Tyrimo rezultatai nėra publikuoti, jie skirti tyrimą atlikusių institucijų privačiam naudojimui.

⁵ Plg.: Kanopienė V., Mikulionienė S. Lietuvos benamiai: elgsenos ir nuostatos // Socialinis darbas: mokslo darbai, 2004. Nr. 3(1). <http://www.mruni.lt/lt/soc.htm>; 2004-03-27. P.47-62.

Temos naujumas: Darbe nagrinėsime benamystę socialinės atskirties, besireiškiančios atskyrimu nuo darbo rinkos, vartojimo bei socialinių vertybių, kontekste. Atkreipsime dėmesį į tuos benamystės problemos aspektus, kurie iki šiol mažai nagrinėti arba iš viso nebuvo ištirti: itin gilią moterų benamių socialinę atskirtį, benamių amžiaus, išsilavinimo ir benamystės trukmės įtaką darbo turėjimui ar nedarbui, pajamų dydžiui bei vartojimui, socialiniams ryšiams ir socialinės pagalbos gavimo galimybėms.

Šiuo darbu nenagrinėsime 2003 - 2004 metais ištirtų ir apibendrintų publikacijose⁶ benamystės aspektų: būsto praradimo aplinkybių, pajamų šaltinių, benamių sveikatos būklės, žalingų įpročių, socialinių ryšių tėvų/globėjų šeimoje, ateities lūkesčių.

Tyrimo objektas: Benamiai kaip socialinės atskirties grupė.

Tikslas: Atskleisti benamių gyvenimo sąlygas ir nustatyti priežastis, kurios gilina benamių socialinę atskirtį.

Uždaviniai:

- aptarti socialinės atskirties sampratą;
- apibūdinti benamystę, kaip vieną giliausių socialinės atskirties aspektų;
- atskleisti benamių kaip socialinės atskirties grupės ypatumus;
- nustatyti skirtumus tarp vyrų ir moterų benamystės;
- ištirti, kaip benamių socialinę atskirtį įtakoja jų amžius, išsilavinimas, benamystės trukmė.

Darbo struktūra:

Pirmojoje darbo dalyje, pradėdami skurdo sampratą, nagrinėsime socialinės atskirties sampratą, jos genezę, skurdo ir socialinės atskirties sąsajas, nesavanoriškumo aspektą socialinėje atskirtyje, socialinę atskirtį skatinančius veiksniai bei jos dimensijas, taip pat apžvelgsime Europos Sąjungos ir Lietuvos pastangas, mažinti skurdą ir socialinę atskirtį.

Antrojoje darbo dalyje gvildinsime benamystės sampratą. Atkreipsime dėmesį į tai, kad benamystė nėra vien šių laikų reiškinys, bet egzistavo visais laikais ir visose valstybėse. Nagrinėsime benamystės priežastis, išskirsime moterų benamystės specifiką. Pažvelgsime į benamystę, kaip į tam tikrą procesą. Patyrinėsime būsto problemą Lietuvoje.

Trečiojoje darbo dalyje, nagrinėsime 2003 metais balandžio – birželio mėnesiais viešosios įstaigos „Socialinės politikos grupė“ atlikto Lietuvos gyventojų, neturinčių gyvenamojo būsto, sociologinio tyrimo rezultatus. Kadangi darbo autorius kaip tyrėjų grupės narys/ekspertas dalyvavo visuose tyrimo etapuose, jam buvo leista naudoti šio tyrimo duomenis.

⁶ Kanopienė V., Mikulionienė S. Lietuvos benamiai: elgsenos ir nuostatos // Socialinis darbas: mokslo darbai, 2004. Nr. 3(1) ir Kanopienė V., Mikulionienė S. Lietuvos benamiai: gyvenimo sąlygos // Socialinis darbas: mokslo darbai 2004. Nr. 3(1).

Apibūdinsime benamių socialines demografines charakteristikas, aptarsime jų gyvenimo sąlygas (darbo turėjimą ir nedarbą, pajamas ir vartojimą, nakvynės vietas), bei benamių socialinius ryšius (dokumentų turėjimą, socialinį draudimą, reikalingą pagalbą bei jos šaltinius, žinojimą apie socialines lengvatas, ryšius su kitais žmonėmis).

Pagrindinės sąvokos: socialinė atskirtis, skurdas, benamystė, socialiniai ryšiai, gyvenamasis būstas, nedarbas, vartojimas, socialinis draudimas, socialinės lengvatos.

1. SOCIALINĖ ATSKIRTIS

1.1. Skurdo sampratos raida

Visais laikais visuomenėje buvo pasidalinimas, visada buvo skurdžiai gyvenančių žmonių, kurių visuomenė nepriimdavo, kurių teisės buvo ribotos arba kurie iš viso neturėjo jokių teisių. R.Lazutka pastebi, kad vienu iš skurdo tyrimo pradininkų galėtume laikyti B.S.Rowntree, kuris 1901 metais Anglijoje įvardino, jog šeimos laikomos skurstančiomis, kai jų pajamos yra nepakankamos „įsigyti minimumą reikmenų paprasčiausio fizinio produktyvumo išlaikymui“, tos reikmės tai - maistas, pastogė, rūbai ir pan.⁷ Tokį skurdo supratimą lėmė tuometinis ekonominis poreikis paprastai darbo jėgai. Buvo svarbu, kad vartojimas palaikytų asmens sugebėjimą dirbti fizinį darbą. Be to, kaip pažymi R. Lazutka, egzistencinio minimumo idėja buvo patraukli labai ribotu reikmių sąrašu, o dėl to ir ribotu kišimusi į socialines struktūrines reformas, suderinamumu su individualistine pasaulėžiūra.

Egzistencinio minimumo taikymą, apibrėžiant skurdą, imta kritikuoti dėl to, kad žmogaus reikmės interpretuojamos tik kaip fizinės (maistas, rūbai, pastogė), bet ne kaip socialinės. Buvo neatsižvelgta į tai, kad žmonės gyvena visuomenėje ir tai daro įtaką jų reikmėms.

Skurdo tyrimų eigoje R. Lazutka išskiria XX amžiaus septintajame dešimtmetyje pradėjusią plisti pagrindinių reikmių sampratą. Pagrindinėms reikmėms buvo priskiriami du elementai:

- 1) minimalūs privataus vartojimo šeimoje poreikiai: maistas, pastogė, baldai, namų įranga;
- 2) pagrindinės paslaugos, teikiamos ir vartojamos bendruomenėje: geriamas vanduo, sanitarija, viešasis transportas, sveikatos apsauga, švietimas ir kultūrinės priemonės.

Akivaizdu, jog *pagrindinės reikmės* yra *egzistencinio minimumo* išplėtimas. Nors pati pagrindinių reikmių idėja intelektualiai patraukli, tačiau buvo sunku rasti kriterijus, pagal kuriuos būtų atrenkami ir apibrėžiami į pagrindinių reikmių sąrašą įtraukiami dalykai. Visuomenei sparčiai kintant, kinta ir reikmių sąrašas, žmonės vis patenka į naujas sąlygas, ima vartoti naujas prekes ir paslaugas. Pastaraisiais dešimtmečiais industrinėse visuomenėse vis dažniau remiamasi *santykinių nepriteklių* skurdo samprata, pagal kurią žmonės laikomi skurstančiais, kai jų gyvenimo sąlygos yra žymiai blogesnės už įprastas toje visuomenėje.⁸

⁷ Plg.: Lazutka R. Pajamos, vartojimas ir skurdas. P.104-105.

⁸ Plg.: Ten pat. P.104.

Skurdo sampratos raida atvėrė kelią socialinės atskirties sąvokos atsiradimui, kuri kaip pažymi S. Mikulionienė, XX amžiaus dešimtajame dešimtmetyje, įsibėgėjus kovai su skurdu, Europos Sąjungos šalyse tapo kone kultine⁹

1.2. Socialinės atskirties sampratos genezė

Socialinės atskirties sąvoką įvedė prancūzų filosofas Rene Lenoir (1974 metais), terminu „socialinė ir ekonominė atskirtis“ atkreipdamas dėmesį į asmenis, kurie dėl fizinės, protinės arba socialinės negalios lieka neaprepti gerovės valstybės ir tokiu būdu lieka šalies ekonominės ir socialinės raidos pasiekimų nuošalyje.¹⁰

Anglų mokslininkai, atstovaujantys vadinamąją Tausendiškąją¹¹ socialinės atskirties sampratos kryptį, analizuodami „socialinės atskirties“ sampratos raidą jų šalyje teigia, kad pagrindinis tekstas, iš kurio kildinama socialinės atskirties sąvoka Anglijoje, net neturėjo tikslo įvesti naują mokslinį terminą, tačiau ieškojo būdų, apibūdinti skurdą, kurio pasėkoje individai, šeimos, ar atskiros asmenų grupės, išnaudoję visus turimus resursus dalyvavimui įprastinėse bendruomenės, kuriai priklauso, veiklose, iš jos iškrenta ir nebegali normaliai gyventi, užsiimti įprasta veikla. „Šiems žmonėms pasiekiami ištekliai taip smarkiai skiriasi nuo vidutinių šeimų ar asmenų turimų išteklių, kad skurstantieji išstumiami iš įprasto gyvenimo būdo, papročių, veiklos galimybių.“¹² Šioje, tausendiškoje, formuluotėje skurdas yra resursų (pajamų, sveikatos, gyvenamos vietos ir t.t..) stoka ir socialinė atskirtis čia įvardinama, kaip įprasta skurdo pasekmė.

Visi šiuose pirminiuose socialinės atskirties apibrėžimuose minimi asmenys patyrė ypatingą marginalizavimą ryšių su gerovės valstybe kontekste, bei įdarbinimo klausimuose¹³. Kovoiant su socialine atskirtimi, buvo didinamos išmokos neįgaliesiems, bedarbius buvo bandomi įdarbinti, tačiau tai neatnešė laukiamo jų socialinės atskirties sumažėjimo. Pastebima, jog šie kovos su socialine atskirtimi būdai sušvelnino skurdą, tačiau neišsprendė socialinės atskirties problemas, nepanaikino jos priežasčių.

Du pirminiai socialinės atskirties apibrėžimai peraugo į du požiūrius, iš skirtingų pozicijų vertinančius socialinę atskirtį: dinamišką ir statišką. Šie du požiūriai tarnauja skirtingiems tikslams. Dinamiškasis socialinės atskirties vertinimas siekia atskleisti socialinės atskirties atsiradimo priežastis ir pasitarnauja, kuriant strategijas kovai su socialine atskirtimi. Statiškasis socialinės atskirties vertinimas konstatuoja socialinės atskirties grupes ir padeda vertinti socialinę

9 Plg.: Mikulionienė S. Socialinė atskirtis: sąvokos samprata ir vartoseną Lietuvoje // Socialinis darbas: mokslo darbai 2005. Nr. 4(2) // <http://www.mruni.lt/lt/soc.htm>; 2005-11-25. P.20;

10 Plg.:Ten pat P.25.

11 Tausendiškoji mokykla apie socialinę atskirtį siejama su pirmuoju ją įvardinusi Anglijoje mokslininku P.Townsend

12 Lazutka R. Pajamos, vartojimas ir skurdas. P.105.

13 Plg.:Gordon D. Definitions of Concepts for the Perceptions of Poverty and Social Exclusion./ Perceptions of Poverty & Social Exclusion, 1998: Report on Preparatory Research. <http://www.bris.ac.uk/poverty/pse/technic.htm>; 2005-06-07.

atskirtį mažinančių strategijų veiksmingumą.¹⁴ Pamažu socialinės atskirties sąvoka buvo praplėsta, apimant išskyrimą iš socialinių, ekonominių ir kultūrinių sistemų, kurios lemia asmens visuomeninę integraciją. Čia labiau buvo akcentuojami klausimai, susiję su asmens pilietinėmis ir socialinėmis teisėmis bei jų įgyvendinimu.¹⁵

Socialinė atskirtis iš esmės priklauso nuo jos vertinimų pačioje visuomenėje ir pačios visuomenės (kokia ji yra) bei kokie yra būdai dalyvauti jos gyvenime. P.Goldingas (1986 metais) kalba apie socialinę atskirtį nuo laisvalaikio, politinio gyvenimo, naujų pramogų ir naujų informacinių technologijų, vėliau R.Lister (1990 metais), atskyrimą nuo tų pačių dalykų, įvardina atskyrimu nuo pilietinių teisių.¹⁶

1.3. Skurdas ir socialinė atskirtis

Matome, kad svarstymuose apie socialinę atskirtį dažnai susiduriame su skurdu. Lygindami skurdo ir socialinės atskirties sąvokas, pastebime kad:

- skurdas pirmiausiai reiškia pinigų trūkumą, tuo tarpu socialinė atskirtis yra daugiadimensinė ir sąveikaujanti;
- skurdas gali būti laikina nesėkmė, tuo tarpu socialinė atskirtis yra dinaminė būseną, galbūt turinti savyje net tarpgeneracinį paveldimumą;
- skurdas daugiau kalba apie išteklių stoką individualiu ir namų ūkio lygmeniu, tuo tarpu socialinė atskirtis akcentuoja bendruomenės arba tam tikros teritorijos stygių;
- skurdas apima konkrečių išteklių stoką, tokių kaip: uždarbis, pajamos, maistas ir gyvenamasis būstas, tuo tarpu socialinė atskirtis savyje talpina stoką daug abstraktesnių reiškinių, tokių kaip: socialinis užimtumas, socialinė integracija, angažavimasis;
- skurdas žymi pabaigą nelygybės sekoje, tuo tarpu socialinė atskirtis yra kažkas daugiau, ji žymi katastrofišką lūžį, netęstinumą santykiuose su likusia visuomene.¹⁷

„Socialinės atskirties“ ir „skurdo“ sąvokų netapatumą pastebi ir V. Kasparavičienė. Be nepritekliaus, socialinė atskirtis apima ir daugybę socialinių aspektų – socialinių ryšių kokybę daugumai žmonių įprastuose socialiniuose tinkluose (šeima, giminės, draugai, bendradarbiai) ir stigmatizavimo problemą (pažeidžiamiausių socialinių grupių nariai, siekdami reintegruoti į visuomenę, dažniausiai turi įveikti aplinkinių panieką ir atsiribojimą).¹⁸

14 Plg.: Lessof C., Jowell R. Measuring Social Exclusion. Paper 84 September 2000 <http://www.crest.ox.ac.uk/papers.htm>; 2005-10-05.

15 Plg.: Mikulionienė S. Socialinė atskirtis: sąvokos...// P.25.

16 Plg.: Gordon D. Definitions of Concepts for the Perceptions ... //

17 Plg.: Lessof C., Jowell R. Measuring Social Exclusion.

18 Plg.: Kasparavičienė V. Socialiniai ir ekonominiai visuomenės pakraščiai pastarojo meto lietuvių prozoje // Filosofija. Sociologija. Lietuvos mokslų akademija. 2003. Nr. 2, 30–36.

Galime daryti išvadą, kad socialinė atskirtis apima skurdą, tačiau skurdas neapima socialinės atskirties.

1.4. Socialinė atskirtis – savanoriškumo aspektas

Atskirties priverstinę prigimtį akcentuoja G. Kvieskienė, apie socialinę atskirtį kalbėjusi iš socialinės pedagogikos pozicijų, ji pažymi, jog “plačiaja prasme galime sakyti, kad socialinė atskirtis, tai nesavanoriškas nutolimas nuo visuomeninių ir ekonominių vertybių. Tai gana plati sąvoka, savo forma ir turiniu įvairuoja nuo pilietinių teisių apribojimo iki visiško socialinių ryšių nutraukimo t.y. benamiai, valkatos”¹⁹ Sąvokoje naudojamas terminas “nesavanoriškas nutolimas” parodo, kad dalis visuomenės narių yra atsiriboję nuo visuomeninių ir ekonominių vertybių ne savo noru, dėl vienokių ar kitokių priežasčių jie priversti tai padaryti. S. Mikulionienė pastebi, kad neretai kalbama apie savanorišką atskirtį dėl etninių arba religinių sumetimų. Ir tai vadinama savi-atskirtimi (auto – exclusion arba self – exclusion).²⁰

Negalėjimas be pagalbos naudotis socialinėmis teisėmis, ilgalaikis pažeminimas, privertimas būti nuolat šelpiamu veda į savęs atskyrimą nuo likusios visuomenės dalies. Ši socialinės atskirties rūšis tai tarsi paties asmens veiksmas, prieš ką nors protestuojanti reakcija į socialines aplinkybes, kuriose žmogus gyvena ar gyveno. Vis dėlto, aptariant socialinę atskirtį, galima pastebėti, jog savanoriško atsiskyrimo nebūna, jis yra tik tariamai savanoriškas, pavyzdžiui, vargu ar galima atskirtį traktuoti kaip savanorišką, kai žmogus atsisako profesinių pareigų minute anksčiau nei būtų atstatydintas.²¹

S. Mikulionienė, apibendrinama socialinės atskirties savanoriškumo aspektą, sako, kad “socialinės atskirties sąvoka yra nesuderinama su savanoriškumu, nes yra neutrali žmogaus norams, bet jautri žmogaus galimybėms: kai gyvenime realizuojamos žmogaus iš tiesų lygios su kitais gyvenimo galimybės, jis jau socialiai neatskirtas, o ar jis pasinaudos ir kaip pasinaudos vienomis ar kitomis galimybėmis - tai jo paties preferencijų reikalas.”²²

1.5. Socialinę atskirtį skatinantys veiksniai ir atskirties dimensijos

Lietuvių mokslininkai socialinę atskirtį skatinančius veiksnius klasifikuoja taip²³:

- politiniai ir teisiniai veiksniai – deklaruojamos teisės, tačiau nėra galimybės jomis pasinaudoti (I. Zaleskienė, A. Poviliūnas);

19 Plg.: Kvieskienė G. Prievaratos prevencija. / Socialinis ugdymas II d., - Vilnius, 2000.

20 Plg.: Mikulionienė S. Socialinė atskirtis: sąvokos...//P.22.

21 Plg.: Barry B. Social Exclusion, Social Isolation and the Distribution of Income. CASEpaper, CASE/12 August 1998// <http://sticerd.lse.ac.uk/case/publications/papers.asp>; 2005-10-01

22 Mikulionienė S. Socialinė atskirtis: sąvokos...//P.22.

23 Plg.: Ten pat. P.26.

- socialiniai ekonominiai veiksniai – mažos pajamos, nedarbas, socialinis mobilumas, tai taip pat sietina su amžiumi, lytimi, išsilavinimu (I. Zaleskienė; A. Poviliūnas; R. Lazutka);
- kultūriniai psichologiniai veiksniai – susiję su įvairiais skirtingos prigimties socialiniais psichologiniais stereotipais, įtakojančiais žmonių bendravimą (A. Poviliūnas).

S. Mikulionienė, aptardama, kokie asmenys patiria itin didelę riziką patirti socialinę atskirtį, pateikia Didžiosios Britanijos Socialinės atskirties padalinio ataskaitoje (Preverting social exclusion, 2001,) minimus su tokiais asmenimis susijusius veiksnius: mažos pajamos; šeimyniniai konfliktai; globojami asmenys; problemos mokykloje; buvę kaliniai; etninių mažumų atstovai; asmenys gyvenantys nepalankioje kaimynystėje miesto ir kaimo gyvenvietėse; psichinės sveikatos problemos, amžius ir negalia.²⁴

A. Poviliūnas, kalbėdamas apie socialinės atskirties sąvoką, teigia, kad ji įtraukia kelias atskyrimo dimensijas. Socialinė individo arba grupės atskirtis reiškiasi atskyrimu nuo darbo rinkos (nuo pajamos kuriančios veiklos), vartojimo (turimos pajamos neleidžia užtikrinti net pagrindinių poreikių), galimybių daryti įtaką politiniam šalies gyvenimui, jie yra atskirti socialiai (jų socialiniai ryšiai tokie silpni, kad jie nutolsta nuo visuomeninių ir socialinių vertybių).²⁵

S. Mikulionienė pateikia vieną labiausiai paplitusių socialinės atskirties dimensijų tipizaciją:

- vartojimas – prekių ir paslaugų įsigijimo pajėgumas;
- gamyba – dalyvavimas ekonomiškai ir socialiai vertinamoje veikloje;
- politinis įsipareigojimas – įsijungimas į vietinių ar nacionalinių sprendimų priėmimą;
- socialinė sąveika - integruotumas į socialines grupes – socialinių ryšių su šeima, draugais, bendruomene stiprumas.²⁶

1.6. Pastangos kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi

Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja 1997 – 2006 metų laikotarpį paskelbė pirmuoju dešimtmečiu, mažinant skurdą. Nors Europos Sąjunga nesikiša į atskirų, ją sudarančių valstybių socialinės apsaugos klausimus, vis dėlto 2000 metų gruodžio mėnesį Europos Sąjungos taryba nutarė, kad Europos Sąjungos šalys turėtų parengti skurdo ir socialinės atskirties mažinimo veiksmų planus.

Europos Sąjungos taryba 2000 metų Lisabonos susitikime nustatė Europos Sąjungos vystymosi kryptį ir tikslą iki 2010 metų tapti „konkurencingiausia ir dinamiška, žiniomis paremta pasaulio ekonomika, išlaikančia pastovų ekonomikos augimą, kuriančia daug kokybiškų

²⁴ Plg.: Ten pat. P.23.

²⁵ Plg.: Poviliūnas A. Pilietinė visuomenė / J. Rimkutė (vyr. red.). Žmogaus socialinė raida. – Vilnius: Homo Liber, 2001.P.56.

²⁶ Plg.: Mikulionienė S. Socialinė atskirtis: sąvokos.//. P.29.

darbo vietų, būdinga didesne socialine sanglauda". Skurdo ir socialinės atskirties esminis sumažinimas šiame susitikime yra parinktas vienu iš svarbiausių uždavinių.²⁷ Europos Sąjungos dokumentuose socialinė atskirtis dažniausiai įvardinama siaurąją prasme ir juose paprastai akcentuojamas nedarbas arba atskyrimas nuo darbo užmokesčio, pajamų. Todėl socialinė atskirtis vis dažniau vartojama, kaip nedarbo sinonimas ir toks supratimas turi politines prielaidas, nes siūlo socialinę atskirtį spręsti per įdarbinimo politiką.²⁸ Ši Europos Sąjungos nuostata įtakojo ir Lietuvos socialinėje politikoje, bent jau neoficialiai perimtą socialinės atskirties sampratą. S. Mikulionienė, apžvelgdama socialinės atskirties sąvokos vartojimą oficialiuosiuose valstybės dokumentuose, konstatuoja, kad oficialaus socialinės atskirties apibrėžimo Lietuva neturi.

Pasak R. Lazutkos, Lietuvoje, rengiant 2000 metų skurdo mažinimo programą, skurdas buvo apibrėžtas, skurstančiaisiais įvardijant žmones, kurių pajamos ir kiti išteklių (materialiniai, kultūriniai ir socialiniai) yra tokie menki, kad neužtikrina Lietuvos visuomenei įprastų gyvenimo standartų. Dėl per menkų pajamų ir kitų išteklių tie žmonės negali dalyvauti veiklos srityse, kurios laikomos įprastomis kitiems visuomenės nariams.²⁹ Ši skurdo samprata labai artima socialinės atskirties sampratai, todėl galime daryti prielaidą, kad Lietuvos oficialiuosiuose dokumentuose skurdas ir socialinė atskirtis vartojami, kaip sinonimai.

Dar prieš Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą, buvo pradėta kova su skurdu. 2000 metais buvo sukurta Skurdo mažinimo strategija, kurios pagrindu paruošta ir patvirtinta Skurdo mažinimo strategijos įgyvendinimo programa.³⁰ Lietuvos Respublikos skurdo mažinimo strategijos įgyvendinimo 2002 - 2004 metais programos tikslas - realizuoti skurdo mažinimo strategijos pagrindines nuostatas, gerinti skurstančiųjų būklę, prioritetą teikiant aktyvioms skurdo mažinimo priemonėms, kartu tobulinti ir vykdyti pasyvias skurdo mažinimo priemones, teikiant piniginę paramą gyventojams, esantiems žemiau skurdo ribos, suvienyti valstybės, savivaldybių institucijų, taip pat nevyriausybinę organizacijų, piliečių bendras pastangas ir veiklą, mažinant skurdą.³¹

Į Bendrijos skurdo ir socialinės atskirties mažinimo procesą Lietuva isijungė 2002 metais pasirašiusi su Europos Komisija Susitarimo memorandumą. Pagal šį dokumentą ir remdamasi Stojimo partnerystės nuostatomis, Lietuvos Respublikos Vyriausybė kartu su Europos Komisijos Užimtumo ir Socialinių Reikalų Direktoratu parengė Bendrąjį aprepties memorandumą.³² Bendrasis Aprepties Memorandumas nusakė pagrindinius kovos su skurdu ir socialine atskirtimi

27Plg.: Lietuvos Respublikos 2004-2006 metų nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas.

28 Plg.:Gordon D. Definitions of Concepts for the Perceptions of Poverty and Social Exclusion.

29 Plg.:Lazutka R. Pajamos, vartojimas ir skurdas. P.105.

30 Plg.:Lietuvos Respublikos 2004-2006 metų nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas.

31Plg.:Lietuvos Respublikos skurdo mažinimo strategijos įgyvendinimo 2002-2004 metais programa. – Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2002.

32Plg.: Lietuvos Respublikos 2004-2006 metų nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas.

iššukius ir supažindino su pagrindinėmis šios politikos priemonėmis. Lietuva jau šiuo dokumentu įsipareigojo pradėti perkelti Europos Sąjungos bendruosius kovos su skurdu ir socialine atskirtimi tikslus į šalies politiką ir apibrėžė pagrindines politikos sritis, kurios ateityje turėtų būti stebimos ir peržiūrimos. Pažanga, įgyvendinant šią politiką, bus įvertinta bendrame socialinės aprėpties Europos Sąjungoje procese, kurio tikslas – turėti svarbią itaką, siekiant iki 2010 metų panaikinti skurdą Europoje.³³

Pasirašiusi Bendrąjį Aprėpties Memorandumą, Lietuva įsipareigojo kurti Nacionalinį kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planą. Memorandume teigiama, kad skurdo ir socialinės atskirties iverkimas daugiausiai yra politinės valios problema. Bendrajame Aprėpties Memorandume Lietuva įvardina savo įsipareigojimus imtis visapusiškų įvairias sritis (užimtumą, švietimą, sveikatos apsaugą, socialinę apsaugą ir kt.) apimančių veiksmų, silpniausių gyventojų grupių padėčiai pagerinti, jų galimybėms padidinti bei jų skurdui ir socialinei atskirčiai sumažinti, kartu atsižvelgiant į skirtingą moterų ir vyrų padėtį, problemas ir poreikius. Įvertindama esamą padėtį bei savo galimybes, visiškai išgyvendinti šias problemas greitu laiku Lietuva nesitiki, tačiau iki 2010 metų bendromis ir vis geriau koordinuotomis valstybės, nevyriausybinų organizacijų, socialinių partnerių bei pačių atskirtųjų pastangomis ryški pažanga šiame procese bus pasiekta.³⁴

Lietuvos Respublikos 2004 – 2006 metų nacionaliniame kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų plane, išvardinamos asmenų grupės, kurios yra didžiausioje rizikoje, atsidurti socialinėje atskirtyje, tai: probleminės šeimos, našlaičiai ir tėvų globos netekę vaikai, tautinių mažumų atstovai, imigrantai, smurta, seksualinę prievartą patyrę asmenys, prekybos žmonėmis aukos, prostitutės, asmenys grįžę iš įkalinimo įstaigų, benamiai, asmenys turintys priklausomybes.³⁵ Lietuvos Respublikos 2004 – 2006 nacionaliniame kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų plane, iškeliami ilgalaikiai skurdo ir socialinės atskirties iverkimo tikslai, pirmiausiai teikiant pagalbą pažeidžiamiems asmenims, didinant užimtumo ir galimybių naudotis ištekliais, teisėmis, prekėmis ir paslaugomis.

2. BENAMYSTĖS FENOMENAS

2.1. Benamystė – istorinis diskursas³⁶

Liaudies patarlė byloja: ligos, tiurmos ir ūbago lazdos neišsižadėk. Vadinasi tapimas neįgaliu, elgeta, kaliniu nuo senų laikų žmonių buvo suvokiamos kaip grėsmės, galinčios ištikti

33 Plg.: Bendrasis aprėpties memorandumas. Lietuva.

34 Plg.: Ten pat. P.4.

35 Plg.: Lietuvos Respublikos 2004-2006 metų nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas.

36 Plg. Praspaliauskienė R. Nereikalingi ir pavojingi: XVIII a. pabaigos – XIX a. pirmosios pusės elgetos, valkatos ir plėšikai Lietuvoje. – Vilnius: Žara, 2000.

bet ką ir bet kada. Kalbant apie benamius, valkatas, elgetas, kuriant įvairiausias strategijas bei prevencines programas, turėsiančias apsaugoti žmogų nuo šių būsenų, reiktų suvokti, jog tai nėra vien šių dienų problema, ji turi galias istorines šaknis ir yra sutinkama seniausiose civilizacijose.

Remdamasi istoriku Richardu J.Evansu, Rima Praspaliauskienė teigia, jog „pavojingas klases“, arba antivisuomenę, sudaro kelios grupės, gyvenančios kitaip nei visa visuomenė. Antivisuomenės centru laikomi profesionalūs nusikaltėliai – plėšikai, vagys, žudikai. Manoma, kad egzistuoja apie 200 šios antivisuomenės išraiškų. Visos minėtos grupės nėra galutinės ar reguliarios, daugeliu aspektų jos sutampa, sudarydamos uždara marginalinių grupių ciklą: dauguma nusikaltėlių yra valkatos, nemažai valkatų, prostitučių nevengia elgetauti ir panašiai. Ši antivisuomenė turi savo sąmonę, savitas komunikacijos ir organizacijos formas, savo vaidmenis ir papročius.

Elgetų būta visais laikais ir visose šalyse. Elgetavimas laikytas viena rimčiausių XIX amžiaus Prancūzijos problemų. XIX amžiaus Lenkijoje „kova su elgetomis“ buvo nesėkminga, ir elgetų skaičius nuolat didėjo. Problemos sudėtingumą lėmė tai, kad ilgą laiką krikščionybė apologizavo skurdą. Tikrai reformacijos metu įsigalėjo nuomonė, kad elgetos pavojingi visuomenei: jie buvo pavadinti „pavojinga klase“. Tuo pat metu reformatoriškuose Europos kraštuose imta pertvarkyti vargšų globą, prabilta apie kryptingą išmaldos davimą, prieglaudų ir pataisos namų elgetoms steigimą. Katalikiškuose kraštuose gilesnės permainos sietinos su Švietimo epocha. Elgetos suvokiami kaip atskira visuomenės grupė: nors prilyginama nusikaltėliams, valkatoms, bet tuo pat metu labiausiai toleruojama, stengiamasi ją integruoti į visuomenę. Žemės ir šeimos neturėjimas, fizinis bejėgiškumas, senatvė, - visa tai gramzdino žmogų į visuomenės dugną.

Valkata paprastai laikomas nesėslus, benamis, neturintis pastovaus pragyvenimo šaltinio žmogus. Buvimas valkata asocijavosi su laisvu žmogumi. Svarbiausias laisvės požymis baudžios laikais buvo galėjimas palikti poną arba jo neturėti. Tradicinėje visuomenėje valkata buvo socialiai nepriklausomas, t.y. neturintis šeimnininko asmuo. Daugeliu atvejų valkata – tai „etiketė“ reiškianti mobilumą. Ši mobilių žmonių grupė buvo laikoma nusikaltimų bei netvarkos šaltiniu, kelianti pavojų egzistuojančiai tvarkai. Skirtingos kilmės, praeities, sprendimų, gyvenimiškos orientacijos žmonės siejo, pirma, tai, kad pagal įstatymus jie buvo nusikaltėliai, o antra, pagrindinių gyvenimo bruožų bendrumas. Reiktų pastebėti, kad vaikystėje teko elgetauti daugiau nei pusei visų valkatų. Laisvę ne visi lengvai pakeldavo. Nepritapimas ir nuolatinis „vietos ieškojimas“, savęs kaip kitokio suvokimas buvo valkatos lemtis, lydėjusi visą gyvenimą.

Kovojant su elgetomis ir valkatomis buvo priimami antivalkatiški įstatymai, o patys valkatos baudžiami arba gražinami į savo namus (jeigu tokius turėdavo), buvo bandoma

kontroliuoti elgetas, išduodant jiems leidimus elgetauti, steigiamos prieglaudos paliegiusiems elgetoms, tačiau visa tai neatnešdavo laukiamų rezultatų.

2.2. Benamystės sąvoka

Labai dažnai benamystė suprantama tiesiog, kaip būsto problema. Galima labai siaura benamystės samprata, kai benamiais vadinami tik tie asmenys, kurie nakvoja po atviru dangumi, ši sąvoka sutampa su pačia pirmine ir tiesiogine žodžio benamis prasme. Tačiau pastovios gyvenamosios vietos neturėjimas nepaverčia žmogaus benamiu. Žinome, kad čigonai nėra laikomi benamiais, nors dažnai neturi pastovios gyvenamosios vietos, tačiau skirtingai nuo kitų benamių, jie priklauso pirminei savo socialinei grupei, kuri tampa jiems emocine priebėga ir suteikia galimybę jaustis kaip namie visur, kur tuo metu yra jo giminė ar gentis. Žmonės, gyvenantys bendruomeninį gyvenimą, įsijungia į savo bendruomenės struktūrą, kuri tampa tarsi instancija, įtvirtinančia jo socialinį statusą visuomenėje.³⁷

Pastovios gyvenamosios vietos neturintį asmenį tik tuomet galime identifikuoti kaip benamį, kai jis neturi jokios socialinės instancijos, kuri jam suteiktų tam tikrą priimtina vaidmenį visuomeniniame užimtumė, šeimoje, bendruomenėje. Jeigu tokios instancijos nėra tai gyvenimas gatvėje atveda prie negrįžtamų pasekmių. Tipišku benamiams priskiriamu bruožu laikomas, giminių ir draugystės santykių nutraukimas. Tai reiškia, kad benamiai yra atskiriami nuo savo pirminės socialinės grupės, praranda savo vaidmenį jose. Individas, atsidūręs už savo socialinės grupės ribų ir neturėdamas pastovios gyvenamosios vietos, įgauna specifinius benamiams būdingus elgesio bruožus ir perima šios žmonių kategorijos normas bei vertybes.³⁸

Nėra bendrai priimto benamystės apibrėžimo ir atskiri teoretikai mokslininkai juos skirtingai formuluoja, pavyzdžiui: benamystė – tai daug daugiau nei pastogės neturėjimas, tai neturėjimas saugaus, patogaus ir jaukaus būsto. Dar kiti tvirtins, kad kai kurie benamiai žmonės turi gyvenamąjį būstą, tačiau nuolat keliauja iš vienos vietos į kitą.³⁹ Benamiais taip pat galime laikyti asmenis, kurie neturi nuosavo būsto, ir šiuo metu gyvena įvairiose institucijose (pvz.: vaikų globos įstaigose, ligoninėse, įkalinimo įstaigose ir kt.), nuomojasi būstą arba glaudžiasi pas gimines, draugus ir bet kuriuo metu gali atsidurti gatvėje. Įvairių šalių praktikoje taikomi oficialieji benamystės apibrėžimai yra labai skirtingi.

37 Plg.: Осинский И.И. Хабаева И.М. Балдаева И.Б. Бездомные-дно общества // Социологические исследования 2003 №1// http://socis.isras.ru/SocIsArticles/2003_01/Osinski_Xabaeva_Baldaeva.doc; 2005-11-07.

38 Plg.: Wenzel L., Koegel P., Gelberg L. Antecedents of physical and sexual victimization among homeless women: a comparison to homeless men. American journal of community Psychology, New York Jun 2000. Vol.28, Iss.3;pg

367,24pgs.//[http://proquest.umi.com/pqdweb?did=2812756&sid=15&Fmt=2&clientId=57920&RQT=309&VName=PQD](http://proquest.umi.com/pqdweb?did=2812756&sid=15&Fmt=2&clientId=57920&RQT=309&VName=PQD;);

39Plg.:Rokach A. The causes of loneliness in homeless youth, The journal of Psychology, Provincetown:Sep2005.Vo139,pg.469,12pgs.//

[http://proquest.umi.com/pqdweb?did=920579391&sid=3&Fmt=4&clientId=57920&RQT=309&VName=PQD](http://proquest.umi.com/pqdweb?did=920579391&sid=3&Fmt=4&clientId=57920&RQT=309&VName=PQD;);
2005-10-27.

Mokslininkai, tyrinėjantys benamystę, išskiria atskiras benamių kategorijas⁴⁰:

1. Neturintieji stogo virš galvos (asmenys, neturintys jokio būsto);
2. Neturintieji namų (asmenys, gyvenantys laikino gyvenimo įstaigose);
3. Turintieji nesaugų arba nenuolatinį būstą (asmenys, laikinai kur nors apsistoję)
4. Turintieji nepriimtinas būsto sąlygas (asmenys, gyvenantys nesaugiam, perpildytame, psichinės ir fizinės higienos normų neatitinkančiame būste);
5. Priverstinis ilgalaikis dalijimasis būstu.

Analizuodami šias benamystės kategorijas, galime išskirti akivaizdžiąją ir paslėptąją benamystę. Pirmosios dvi benamių kategorijos priklausytų akivaizdžiajai benamystei, paskutiniosios trys kategorijos atskleidžia paslėptąją benamystę. Paslėptoji benamystė išplečia benamio sąvoką.⁴¹

Nuo priimto benamystės apibrėžimo priklauso ir benamystės lygis šalyje, todėl tiesiogiai palyginti benamystės paplitimą įvairiose šalyse neįmanoma. Be to nė viena šalis neturi tikslių duomenų apie šiuos žmones, nes tvarkyti žmonių be būsto apskaitą labai sudėtinga. Lietuvoje benamiais yra laikomi asmenys, neturintys nuolatinės gyvenamosios vietos ir lėšų bent minimaliam būstui išsinuomoti arba nusipirkti (asmenys, neturintys nuolatinės gyvenamosios vietos arba laikinai negalintys ja naudotis ir gyvenantys instituciniuose namuose, priskiriami gyvenančiųjų instituciniuose namuose kategorijai.)⁴²

H. Rossi išskiria laikinus ir pastovius benamius. Laikinais benamiais laiko tuos skurdžius, kurių mėnesinis uždarbis nepastovus ir kurie ilgesnį ar trumpesnį laiką priversti kęsti benamystę. Šios kategorijos benamių buvimo priežastis - socialinės apsaugos sistemos trūkumai. Kol bus vargingai gyvenančių žmonių, kurių pajamos stumia juos į skurdo bedugnę, tol periodiškai šie žmonės taps benamiais. Tačiau nespėndžiant jų problemos, jie ilgainiui taps pastoviais benamiais. Nuolatiniai benamiai - tie, kurie dvejus ar daugiau metų neturi namų, kuriems benamystė tapo gyvenimo norma. Daugelis jų nedarbingi, turi vienokių ar kitokių psichosomatinių sutrikimų, dėl kurių negali susirasti darbo, pasinaudoti socialinės rūpybos sistemos parama. Nuolatiniai benamiai yra tarsi neformali grupė, kuriai priklausantys asmenys savo elgseną reguliuoja pagal tos grupės aprobuotus šablonus, bei visuomenės lūkesčius šios grupės atžvilgiu.⁴³

40 Plg.: Edgar B., Doherty J., Meert H. Review of statistics on homelessness in Europa. - European observatory on homelessness. November 2002. http://www.feantsa.org/files/transnational_reports/EN_StatisticsReview_2002.pdf; 2005-09-21.

41 Plg.: Ravenhil M. Homelessness and Vulnerable Young People: A social audit of KeyChange Charity's supported accommodation

42 Plg.: Surašymo darbuotojo vadovėlis. – Vilnius, Statistikos departamentas, 2001.

43 Plg.: Broom L., Bonjen CH., Broom D.H. Sociologija. Esminiai tekstai ir pavyzdžiai. P.233.

2.3. Benamystės priežastys

Iš gausių empirinių ir teorinių benamystės tyrinėjimų galime išskirti du plačius benamystės priežasčių aiškinimus:

- benamystė yra susijusi su struktūrinėmis ekonominėmis ir politinėmis sąlygomis pvz.: nedarbas, skurdas, stoka pigaus nuomojamo būsto;
- benamystė gali būti susijusi su asmeniniais gebėjimais ar negebėjimais, iš jų kylančiu elgesiu ir asmens pažeidžiamumu.

Matome, kad vienos priežastys daugiau akcentuoja išorines, kitos - vidines priežastis. Daug teoretikų suvokė benamystę, kaip struktūrinių ir individualių faktorių sąveiką. Priežastinio kelio modelis įtraukė asmeninius rizikos faktorius skirtinguose amžiaus tarpsniuose, šie rizikos faktoriai gali atsiliepti po kurio laiko. Pavyzdžiui ekonominių išteklių trūkumai gali būti susiję su anksčiau susiformavusiais asmenybės ypatumais, vieni iš jų gali būti sveikatos sutrikimai. Egzistuoja teorija, kad benamystės rizika susikaupia laiko eigoje ir benamystės problema žmogų ištinka, kai keli rizikos faktoriai susieina draugėn.⁴⁴

Kiti autoriai išskiria šias tapimo benamiu priežastis:

- augančios būsto kainos;
- mažiau reikia nekvalifikuotų darbininkų;
- maža valstybės parama vargstančioms šeimoms;
- psichinės ir fizinės sveikatos sutrikimai.⁴⁵

Rusijos mokslininkai⁴⁶, analizuodami padėtį Rusijoje teigia, jog galima išskirti pirmines ir antrines benamystės priežastis. Pirminėms tapimo benamiu priežastims galėtume priskirti veiksnius, nulėmusius namų praradimą:

- teisinės priežastys, būsto praradimas per apgaulę;
- šeimyninės priežastys.

Antrinėms benamystės priežastims priskiriami faktoriai, trukdantys benamio resocializacijai:

- benamiai dažniausiai yra "už įstatymo ribų";
- stigmatizacija;
- diskriminacija;
- nėra suformuluotos valstybinės programos benamystės problemai spręsti.

Aptardami pirmines benamystės priežastis, Rusijos mokslininkai išskiria priežastis, dėl kurių Rusijoje dažniausiai prarandamas gyvenamasis būstas:

44Plg.: Mauren Crane, Kathleen Byme, Ruby Fu, The cause of homelessness in later life: finding from a 3-Nation study, Psychological sciences and social sciences; Washington: May 2005. Vol. 60B. Iss.3: pgs152, 8pgs.

45Plg.: Broom L., Bonjen CH., Broom D.H. Sociologija. Esminiai tekstai ir pavyzdžiai. P.234.

46Plg.: Карлинский И. Анализ социально правового положения бездомных в современной России.// Санкт-Петербург: Дельта, 2004.// <http://www.homeless.ru/librus/showquestion.php?faq=1&fldAuto=29>; 2005-10-03.

1. Buvimas įkalinimo įstaigoje (Rusijos civilinis kodeksas iki pat 1995m. asmenims, nuteistiems laisvės atėmimo bausme, iki 6 mėnesių atimdavo gyvenamąjį būstą).

2. Nepavykę sandoriai, susiję su gyvenamuoju būstu, apgavystės. Tarybiniais metais žmogui buvo peršama mintis, kad jis turi dirbti valstybės gerovei, o valstybė savo ruožtu pasirūpins dirbančiuoju ir išspręs visas jo problemas. Apgaulingas saugumo jausmas ir neturėjimas patirties, kaip elgtis su nekilnojamu turtu, privedė prie to, kad kai kurie žmonės nesugebėjo sėkmingai valdyti savo nuosavybės ir ją prarado. Dalis žmonių buvo tiesiog apgauti ir nebesugebėjo apginti savo teisių. Rusijos mokslininkai pastebi tiesiogines sąsajas su žmogaus turimu išsilavinimu, atliekamu darbu: žmogus dirbantis nekūrybinį darbą, darbą kurio galutinio rezultato jis nemato, darbą už kurio atlikimą jis nėra tiesiogiai atsakingas, o pats tėra tik nereikšminga didžiulės sistemos dalis, toks žmogus tiesiog atpranta nuo atsakomybės ir ilgainiui tampa nepajėgiu prisiimti visą atsakomybę už savo gyvenimą, toks žmogus daug lengviau bus apgautas ir t.t..

3. Šeimyninės priežastys:

- Šeimai yrant, dažniausiai nukenčia silpniausia visuomenės dalis (vaikai, neįgalieji, seneliai, alkoholikai), kritinėje situacijoje dažniausiai šie žmonės lieka vieni.
- Neatsakingas elgesys su “priklausomais” šeimos nariais.
- Asmeniui ilgesniam laikui atsidūrus įkalinimo įstaigoje, kitas partneris dažnai sukuria naują šeimą, arba tiesiog nutraukia ryšius su įkalintuoju.
- Nesugebėjimas spręsti konfliktinių situacijų. Savigarbos, pagarbos kitam šeimos nariui stygius, kitų asmenų teisių negerbimas priveda iki to, kad žmonės neatlaikę konfliktinės situacijos palieka šeimą, prarasdami gyvenamąjį būstą.
- Šeimos viduje esantis “grobuonis”, kuris siekdamas savanaudiškų tikslų, visais būdais stengiasi kitus šeimos narius išstumti iš namų erdvės.

Kartais teigiama, kad benamystė pasirenkama savanoriškai. Tačiau tyrimų duomenimis tokį gyvenimo būdą, savanoriškai pasirinko tik 5 proc. benamių⁴⁷. Savanoriška benamystės samprata kyla iš skurdo arba benamystės subkultūros. Vis dėlto galima diskutuoti, kokiai benamių daliai toks gyvenimo būdas iš tiesų buvo gyvenimo svajonė, akivaizdu kad ilgalaikiai benamiai, valkatos, elgetos iš tiesų būna priversti prisitaikyti prie savo statuso ir netgi sukuria savita subkultūrą.⁴⁸

47 Plg.: **Ravenhil M.** Homelessness and Vulnerable Young People: A social audit of KeyChange Charity's supported accommodation

48 Plg.: **Kanopienė V., Mikulionienė S.** Lietuvos benamiai: gyvenimo sąlygos. P.53.

2.4. Skirtingos benamių grupės ir priežastys, nulėmusios jų benamystę.

2.4.1. Benamės moterys

Mokslininkai, nagrinėjantys įvairias benamių grupes, skirsto jas pagal lytį, amžių, išsilavinimą ir išskiria atskiras tapimo benamiais priežastis bei jų benamystės specifiką. Kalbant apie benames moteris, išskiriamos trys jų tapimo benamėmis priežastys⁴⁹:

- *Vyro alkoholizmas*. Didžioji dalis moterų tapusios benamėmis apie 25 gyvenimo metus, pagrindine savo tapimo benamėmis priežastimi įvardina vyro alkoholizmą, pabrėždamos, kad jų santykiai su vyru iki alkoholizmo pradžios buvo puikūs, o po to staiga prasidėjo smurtas šeimoje. Dažnai ilgametės ir kelintą kartą benamystę išgyvenančios moterys turėdavo daugybę santykių su alkoholikais vyrais, kurie gerdavo ir imdavo prieš jas smurtauti. Dažniausiai šių moterų pabėgimas nuo geriančio ir smurtaujančio vyro baigdavosi jų pačių alkoholizmu.
- *Šeimos „sudužimas“*. Didžioji dalis 16-18 metų benamių merginų paliko namus dėl šeimyninių konfliktų, dažnai tėvai netoleruodavo jų elgsenos. Pradžioje šios merginos apsigyvena pas draugus, tačiau ilgainiui būna paprašomos palikti draugų namus ir atsiduria gatvėje.
- *Priklausomybė nuo alkoholio ir narkotikų*. Labai sunku įvardinti ar alkoholizmas yra benamystės priežastis, ar benamystė yra alkoholizmo priežastis. Dažnai už alkoholizmo ar kitų priklausomybių slepiasi ankstyvojoje vaikystėje patirtas smurtas, seksualinė prievarta.

Kaip atskira moterų tapimo benamėmis priežastis galėtų būti išskirtos problemos su vaikais. Daugelis benamių moterų turi vaikus ir didžioji jų dalis yra globos institucijose arba įvaikinti. Vaikų praradimas gali paskatinti moterį spręsti savo problemas, kad būtų galima susigražinti vaikus arba priešingai, gali būti sunaikintos visos moters pastangos ką nors keisti. Labai sunku sugražinti atgal į visuomenę moteris, praradusias savo vaikus, nes aplinkiniai į jas žiūri, kaip į „blogas mamas“. Ši problema ypač aktuali Azijos benamėms moterims.⁵⁰

Benamės moterys yra tarp labiausiai nuskurdusių visuomenės narių ir dažnai išgyvena didelę ir skaudžią psichinei ir fizinei sveikatai keliamą grėsmę. Įvairios studijos rodo, kad benamės moterys dažniau negu moterys, turinčios pastogę, patiria persekiojimus, smurtą ir represijas. Moterys, tapusios benamėmis, yra didesniame seksualinio ir fizinio puolimo pavojuje, negu benamiai vyrai. Todėl manoma, kad moterų benamystės rizikos faktorius reiktų tyrinėti

49 Plg.: **Ravenhil M.** Homelessness and Vulnerable Young People: A social audit of KeyChange Charity's supported accommodation

50 Plg.: Ten pat.

atskirai nuo vyrų, to pasekoje, galbūt net reiktų apsispręsti dėl skirtingų socialinės apsaugos mechanizmų taikomų moterims ir vyrams.⁵¹

2.4.2. Benamystė skirtingais amžiaus tarpsniais

Jaunystėje tapimą benamiu gali nulemti pats šio amžiaus tarpsnio sudėtingumas. Dažnai jaunystė apibūdinama kaip audros ir streso periodas. Šiam amžiaus tarpsniui būdingi konfliktai su tėvais, nuotaikų kaita, įskaitant ekstremalias emocijas, padidėjusi rizika piktnaudžiauti alkoholiu, labai didelis pasitikėjimas savo bendraamžiais, ir didelis jautrumas jų spaudimui.⁵²

30-49 metų amžiaus žmonių benamystę gali sukelti prievartinis nedarbas, žemas atlygis, mažos socialinės garantijos, našlystė.⁵³ Pati didžiausia rizika tapti benamiu vidutiniame ir vyresniame amžiuje yra siejama su įkalinimu. Tai, kad tarp benamių nemažą dalį sudaro įkalinimo įstaigose buvę žmonės, gali būti siejama su didesniu benamių polinkiu į nusikaltimus, bet gali būti ir socialinės apsaugos sistemos trūkumas, kuri laiku nesuteikia reikiamos pagalbos: gyvenamojo būsto, medicininės ar psichologinės pagalbos, nepadeda spręsti priklausomybės nuo alkoholio ar narkotikų problemos. Taip pat pastebima, kad didelė dalis benamių buvusių kalinių serga AIDS. Benamystės prevencinių programų kūrėjai turėtų skirti ypatingą dėmesį asmenims, išėjusiems iš įkalinimo įstaigų.⁵⁴ Kitos trisdešimtmečių ir vyresnių asmenų tapimo benamiais priežastys: piktnaudžiavimas svaigalais, protinės bei fizinės sveikatos problemos, prievarta, atleidimas iš darbo, socialinių ryšių stoka.

2.5. Tapsmas benamiu

Benamio atsiskyrimo (atskyrimo) ir integracijos procesai (exclusion / inclusion) benamiui vyksta mažiausiai du kartus. Pirmiausia vyksta atsiskyrimo nuo “plačiosios visuomenės” procesas, dažniausiai šis procesas ir sudomina mokslininkus, tyrinėjančius benamystę, po to grįžimo, įsijungimo į visuomenę procesas. Lygiagrečiai išėjimui iš “normalios” visuomenės, vyksta benamio įsijungimas į benamių tarpą, jų bendruomenę, įėjimas į marigalinę kultūrą, kurioje benamis yra “normalus”. Grįžimas į “normalią” visuomenę, vėlgi yra atsiskyrimas (atsiskyrimas) iš benamių tarpo. Tiek atsiskyrimas (atsiskyrimas) nuo “normalios” visuomenės, tiek nuo benamių bendruomenės neišvengiamai susiję su socialinių santykių nutrūkimu, gyvenimo būdo, poreikių pasikeitimu.

51 Plg.: **Wenzel, L., Koegel, P., Gelberg L.** Antecedents of physical and sexual victimization among homeless women: a comparison to homeless men.

52 Plg.: **Rokach A.** The causes of loneliness in homeless youth.

53 Plg.: Mauren Crane, Kathleen Byme, Ruby Fu, The cause of homelessness in later life: finding from a 3-Nation study, Psychological sciences and social sciences; Washington: May 2005. Vol. 60B. Iss.3: pgs 152, 8 pgs.

54 Plg.: **Kushel B., Hahn J.A., Evans L.** Revolving Doors: Imprisonment among the homeless and marginally housed population. Journal of public health, Oct. 2005 Vol. 95, Iss.10; pg 1747, pgs 6.// <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=909247421&sid=6&Fmt=4&clientId=57920&RQT=309&VName=PQD>; 2005-06-25;

M. Ravenhill⁵⁵ pastebi kad, pirminis adaptavimasis gyventi gatvėje užtrunka 2-3 dienas, per jas benamiai:

- išgyvena pirminį šoką dėl tapimo benamiu ir nakvojimo gatvėje;
- sužino, kur galima gauti maistą, drabužius, nusiprausti;
- sužino, kur galima elgetauti (jeigu renkasi elgetavimą);
- susiranda galimą nakvynės vietą;
- susiranda draugų ir daug ką apie išgyvenimą gatvėje sužino iš jų.

Po šių pirmųjų benamystės dienų žmogus pradeda po truputi įeiti į benamių bendruomenę ir pradeda megzti ryšius su kitais benamiais. Verta pastebėti, kad benamių prieglaudos ar nakvynės namai sustiprina benamių subkultūrą. Nakvynės namuose formuojasi bendruomenės, kurias vienija ne bendros vertybės ar įsitikinimai, bet poreikių panašumai ir laiko praleidimas.

Stigmatizuotieji žmonės, iki tam tikro momento laikę save normaliais žmonėmis, tampa „bomžais“⁵⁶. Benamių gyvenimo istorijų tyrimas leidžia mums atkurti benamio identiteto formavimosi procesą. Benamių pasakojamose, jų gyvenimo istorijose yra matyti aiški riba tarp jų buvimo, su „normaliais“ žmonėmis kuriems pasakotojas priklausė ir šiandieninio jo „aš – „bomžas““, „mes – „bomžai““. Ši transformacija, kurią randame benamių autobiografijose, dažniausia yra gyvenimo būdo kismas, gyvenimiškų praktikų pasikeitimas, o ne vertybių ar pažiūrų pasikeitimas: „Aš miegu kur papuolė, valgau kas papuolė“. Gyvenimo būdas atskiria „normalius žmones“ nuo „bomžų“. Pasakodami savo gyvenimo istorijas, benamiai pirmiausia pasakoja apie „normalų gyvenimą“ arba gyvenimą namuose (praeityje ar fantastinėje ateityje): Dažnai prisimenamos scenos iš, „to, kito gyvenimo“, prisimenami giminės, draugai. Kartais svajojama apie tai, kas būtų, jeigu tas normalus gyvenimas sugrižtų.

Čia mes matome, kad riba tarp „normalaus žmogaus“ ir „bomžo“ yra brėžiama ne tik „normalių žmonių“, bet ir pačių benamių. Visų pirma, žmogus turi turėti „savą kampą“, kur būtų galima „pareiti vakare namo“, „atsigulti normalioje lovoje“, „pasiskaitinėti“, „ryte išsimaudyti duše“, „išgerti kavos“. „Žmogus“ gali žiūrėti televizorių ar klausytis radijo, žaisti su vaikais, ar su šeima išeiti pasivaikščioti. Tuo tarpu benamis vietoj „savo kampo“ turi – „tylų rūšį“, „gyvenamojo namo laiptinę“, „sandėliuką“, vonią ar dušą pakeičia „senas kibiras“, kuriame galima išsiskalbti skalbinius ir pačiam nusiprausti. Čia užaštrėja pačios elementariausios kasdieninio gyvenimo smulkmenos tokios kaip: „susisiūti kasdieninius rūbus“, „nusikirpti nagus, ūsus ar barzdą“, „jeigu nori atsigerti vandens, turi eiti ieškoti poliklinikos ar kažkokio

55 Plg.: **Ravenhil M.** Homelessness and Vulnerable Young People: A social audit of KeyChange Charity's supported accommodation

56 Žodis kyla iš rusų kalbos БОМЖ — «без определённого места жительства» - be pastovios gyvenamosios vietos. Žodis „bomžas“ turi neigiamą atspalvį ir čia vartojamas, norint išryškinti benamių stigmatizaciją.

prekybos centro tualetu, kur galėtum atsigerti”. Kartais “bomžas” supanašėja su “žmogumi”, pavyzdžiui, kažkokiame laikiname darbe užsidirbęs, ar kažkur radęs pinigų, jis gali: “nusipirkti normalios degtinės ir užkandos”, “kavinėje kaip žmogus pasėdėti”. Bet paprastai benamio poreikių ratas susiaurėja, dabar jie daugiau susiję su kova dėl išlikimo.⁵⁷

Vakarų šalių mokslininkai pastebi, kad didelė dalis benamių yra vieniši ir jaučia, kad visuomenė jų vengia.⁵⁸ Įprasto gyvenimo būdo pasikeitimas sukelia baimę, nerimą, agresiją, galbūt todėl namų netekusiems žmonėms – benamiams yra būdingas psichologinis prislėgtumas, įvairios frustracijos, aukštas savižudybių lygis.

2.6. Benamių hierarchija

Socialinėje literatūroje vis dažniau pripažįstama, kad benamystė yra ne tik tam tikra gyvenimo situacija, bet ir procesas: per savo benamystės „karjerą“ individai daug kartų keičia gyvenamuosius būstus, atitinkamai kinta jų pajamų šaltiniai, socialiniai ryšiai, gyvenamųjų vietų padėtis.⁵⁹ Rusijos mokslininkai atkreipė dėmesį į tai, kad benamių gyvensenoje, nepaisant išoriško panašumo, esama ryškių skirtumų. Pagal savo gyvenimo būdą benamiai buvo suskirstyti į tris grupes, kuriose galime matyti vis gilėjančią jų socialinę atskirtį.⁶⁰

Pirmajai, sąlyginai galėtume sakyti, elitinei grupei buvo priskirti asmenys, gyvenę miesto užribyje, netoliese esančio miesto sąvartyno pašonėje, kažkada kariškių įrengtose ir dabar nebenaudojamose slėptuvėse. Šios slėptuvės buvo pačių benamių elektrifikuotos, visose slėptuvėse buvo šaldytuvai, radijo aparatai, šildytuvai, elektrinės viryklės ir t.t.. Daugelis čia gyvenančių savo materialinę padėtį vertino patenkinamai, ir pabrėždavo, kad jų maisto kokybė gerokai pagerėjo, lyginant su maistu normaliaame gyvenime.

Antrąją benamių grupę sudarė miesto benamiai, šaltu metu laiku gyvenę šildymo trasose, rūsiuose ar pastogėse. Kai kurie iš jų žiemą apsigyvendavo ištuštėjusiuose sodininkų nameliuose. Jų gyvenimas buvo susietas su šiukšlių rūšiavimu, stiklo taros rinkimu. Kiekvienas benamis turėjo savo kontroliuojamą teritoriją su savo konteineriais ir negailestingai varydavo šalin visus, bandančius lįsti į jo teritoriją. Šie benamiai maitindavosi maistu, randamu šiukšlių konteineriuose, kartais jiems pasisekdavo ką nors pasivogti turguose. Tarpusavio pagalbos tikėtis čia negalima, kiekvienas iš jų kovoja tik už save, nors dažniausiai jie gyvendavo 2-3 asmenų grupelėse. Šios grupės benamiai labiausiai rizikavo būti sumušti, nužudyti ar žiemos metu sušalti. Todėl čia būdingas aukštas mirtingumo rodiklis. Žmonių priešiškus benamiams

57 Plg.: Соловьева З. Обитатели “Ночлежки” и других благотворительных организаций в перспективе социологии повседневности // Центр независимых социологических исследований (ЦНСИ) // http://www.indepsocres.spb.ru/sbornik9/9_solov.htm; 2005-11-06.

58 Plg.: Rokach A. The causes of loneliness in homeless youth.

59 Plg.: Kanopienė V., Mikulionienė S. Lietuvos benamiai: elgsenos ir nuostatos. P.65.

60 Plg.: Осинский И.И. Хабаева И.М. Балдаева И.Б. Бездомные-дно общества // Социологические исследования 2003 №1 // http://socis.isras.ru/SocIsArticles/2003_01/Osinski_Xabaeva_Baldaeva.doc; 2005-11-07.

labiausiai paliesdavo šią asmenų grupę, gal dėl to, kad jie dažnai nakvodavo laiptinėse, neretai jas užteršdami, benamiai kartais išilauždavo į rūsius ir dažnai vogdavo viską, kas buvo palikta be priežiūros. Šios grupės benamiai praktiškai visuomet buvo girti.

Trečiajai grupei tyrėjai priskyrė likusius benamius. Dažniausiai šios grupės benamiai laiką leisdavo miesto centre, vietose, kur būdavo daugiau žmonių. Jie vertėsi elgetavimu, nakvodavo kur papildavo, vasarą dažniausiai po atviru dangumi. Kiekvienas iš jų turėjo savo elgetavimo vietą. Ši elgetaujanti grupė buvo atskirta, niekinama kitų benamių.

2.7. Būsto problemos Lietuvoje

Oficialiai, vyriausybės lygmenyje, apie gyvenamojo būsto bei benamių socialines problemas pirmą kartą buvo pradėta kalbėti tik Bendrajame Aprėpties Memorandume⁶¹ bei Lietuvos Respublikos 2004-2006 metų kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų plane⁶². Dokumentuose pastebima, kad Lietuvos Respublikos gyventojų ir būstų 2001 metais visuotinio surašymo duomenimis Lietuva ženkliai atsilieka nuo senųjų Europos Sąjungos šalių tiek pagal vienam asmeniui tenkanti kambarių skaičių, tiek pagal būsto kokybę. Europos Sąjungos šalyse kurio nors vieno iš patogumų (vonio, dušo, tualetu, karšto vandens) neturi 5 proc. namų ūkių. Lietuvoje (daugiausiai kaime) karšto vandens neturi net 31 proc. asmeninių namų ūkių, tualetu su nutekamuju vandeniu – 28 proc. Tai neigiamai įtakoja sveikatą ir darbingumą. Taip pat pastebima, kad butuose su patogumais gyvenančios, mažas pajamas gaunančios šeimos nėra pajėgios susimokėti už komunalines paslaugas. Valstybė dalį šių išlaidų jiems kompensuoja, tačiau turinčiųjų išsiskolinimus už komunalines paslaugas padėtis itin sudėtinga, kadangi juos ne tik slegia skolos našta, bet jiems sudėtingiau pasinaudoti valstybes teikiama parama būstui išlaikyti.

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad savivaldybės neturi pakankamai gyvenamojo ploto, kad galėtų jį suteikti nepajėgiantiems savarankiškai būstu apsirūpinti gyventojams. 2003 metų pabaigoje į sąrašus socialiniam būstui nuomoti buvo įrašyta 8818 asmenų (šeimų), iš jų 36,5 proc. jaunų šeimų ir 16,3 proc. neįgalių asmenų (šeimų). Per 2003 metus tik 562 asmenims (šeimoms) buvo išnuomos savivaldybių gyvenamosios patalpos. Be to, nuomos dydis kai kuriems žmonėms, ypač pensininkams ir vienišiams asmenims su vaikais, yra per didelė našta. Egzistuoja koreliacija tarp gyvenimo išnuomotame būste ir santykinai neturtingų namų ūkių.

Tai, kad 2002 metais eilėje valstybės paramai gauti, įsigyjant būstą, laukė per 100000 šeimų, rodo, kad būsto problema yra viena iš sunkiausiai įveikiamų, nes jai spręsti reikia didžiulių finansinių išteklių – tiek valstybės biudžeto, tiek privačių. 2003 metais 1284 asmenys

61 Plg.: Bendrasis aprėpties memorendumas. Lietuva. P.24.

62 Plg.: Lietuvos Respublikos 2004-2006 metų nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas. P.13;P.41.

(šeimos) pasirašė 80,9 mln. litų vertes kredito sutartis su bankais pagal naujai įsigaliojusi Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ir išsinuomoti įstatymą. Imant kreditą būstui įsigyti, bankai reikalauja, kad šeimos pajamos būtų ne mažesnės už atitinkamą dydį, todėl ne visoms mažas pajamas turinčioms šeimoms šie kreditai yra pasiekiami. Savivaldybių nuomojamų būstų fondas sudaro tik apie 3 proc. bendro šalies fondo. Tai sąlygoja, kad ir toliau socialinio būsto paklausa stipriai viršys pasiūlą. Nepakankamai numatyta priemonių, būsto pritaikymui neįgaliųjų poreikiams.

Pirma kartą oficialiai įvardinama, kad viena iš pagrindinių skurde ir socialinėje atskirtyje gyvenančių asmenų grupių - asmenys, neturintys gyvenamosios vietos (benamiai). Savivaldybių duomenimis benamių skaičius Lietuvoje siekia 2150. Nakvynės namuose vietų skaičius nepakankamas. Įvardinama, kad pagrindinė atsakomybė sprendžiant benamių problemas tenka savivaldybėms. Jos steigia ir išlaiko nakvynės namus, teikia benamiams socialines paslaugas (nemokamas maitinimas, higienos, informavimo ir konsultavimo), apgyvendina neturinčius gyvenamojo būsto asmenis bendrabučiuose, manevriniuose butuose, globos namuose. Turėdamos galimybių, savivaldybės tokiems asmenims skiria vienkartinę paramą nebrangiam būstui ar namui įsigyti. Be to, dirbamas prevencinis darbas su asmenimis, rizikuojančiais prarasti būstą.

Džiaugiamasi tuo, kad į darbą su benamiais jau įsitraukė ir nevyriausybinių organizacijų. Šiuo metu iš viso apie 60 nevyriausybinių organizacijų, veikiančių 26 savivaldybėse, teikia pagalbą benamiams (laikiną ir pastovų apgyvendinimą, nemokamo maitinimo, asmens higienos paslaugas, aprūpina juos būtiniaisiais daiktais, teikia psichologinę pagalbą). Tačiau kol kas pagalbos šiems asmenims mastai nėra pakankami. 2001 metais laikino gyvenimo namuose turimų vietų skaičius buvo žymiai mažesnis už benamių skaičių. Ne visose savivaldybėse yra įsteigti nakvynės namai.

Po visų šių faktų konstatavimo apsiribojama deklaracija, kad sprendžiant benamystės problemą, būtina parengti kompleksinį veiksmų planą.

3. EMPIRINIS BENAMIŲ TYRIMAS

Oficialiuoju Lietuvos benamystės apibrėžimu galėtume laikyti Statistikos departamento vartotą benamystės sampratą: benamiai – asmenys, neturintys nuolatinės gyvenamosios vietos ir lėšų bent minimaliam būstui išsinuomoti arba nusipirkti, bet laikino gyvenimo įstaigose apsigyvenusieji į šią kategoriją neįtraukiami.⁶³ Atliekant pirmąjį atrankinį Lietuvos benamių tyrimą, buvo vadovautasi kiek platesniu apibrėžimu: potencialiais respondentais galėjo būti visi asmenys, neturintys nuolatinio būsto, nepaisant to, ar jie tikrai neturi jokio stogo, ar turi bent svetimą, laikiną stogą virš galvos.

Šioje dalyje remsimės 2003 metų balandžio – birželio mėn. Viešosios įstaigos „Socialinės politikos grupė“ atliktu Lietuvos gyventojų, neturinčių gyvenamojo būsto, sociologiniu „Benamių gyvenimo sąlygų“ tyrimu. Tyrimas buvo vykdomas Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Šiaulių, Alytaus, Širvintų, Švenčionių ir kitų miestų bei kaimų laikinosiose benamių nakvynės vietose (stotyse, nakvynės namuose), maitinimosi vietose, taip pat prie šiukšlių konteinerių, sąvartynuose, parkuose ir kitose benamių mėgstamose vietose. Tyrime buvo taikomas standartizuoto asmeninio interviu metodas (52 uždari ir atviri klausimai), respondentų atsakymus anketose žymėjo apklausėjai. Standartizuoto interviu metodo pasirinkimas leido greičiau apdoroti gautus duomenis ir atsakyti į visus tyrėjų grupės iškeltus darbo klausimus: benamystės samprata ir mastas, benamių socialinės demografinės charakteristikos (įskaitant sveikatos būklę ir užimtumą), benamių gyvenimo sąlygos, asmeniniai ir struktūriniai benamystės veiksniai, benamių gaunama ir pageidaujama socialinė parama. (Tyrimo anketa pridedama 1 priedas) Parinktas tyrimo metodas atskleidė ir kai kuriuos trūkumus: struktūrinio interviu metodas iš dalies nuskurdino kai kurių respondentų benamystės patyrimo aprašymą, kai kurie apklausėjai pranešė pastebėję respondentų nenuoširdumą atsakant į „formalius“ klausimus. Tikėtina, kad taikant kitus metodus, pavyzdžiui, laisvo pokalbio metodą arba stebėjimą, būtų galima išvengti minėtų trūkumų.

Remdamiesi tyrimo duomenimis, ieškosime šių hipotezių pagrindimo arba paneigimo:

- benamystėje labiau pasireiškia moterų nei vyrų socialinė atskirtis;
- turimas aukštesnis išsilavinimas, net ir benamių tarpe pasireiškia mažesne socialine izoliacija, tai yra kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo geresnės gyvenimo sąlygos, mažesnis atskyrimas nuo socialinių ryšių, darbo rinkos, vartojimo;
- kuo ilgesnė benamystės trukmė, tuo gilesnė socialinė atskirtis – nuo darbo rinkos, vartojimo, dalyvavimo visuomenės gyvenime;

63 Plg.: Surašymo darbuotojo vadovėlis. – Vilnius, Statistikos departamentas, 2001

3.1. Benamių socialinė – demografinė charakteristika

Benamių gyvenimo sąlygų tyrime dalyvavo 606 benamiai: 467 vyrai (77,1 proc.) ir 139 moterys (22,9 proc.). Pagal amžių, santuokinį statusą ir lytį benamiai pasiskirsto taip (1 lentelė):

1 lentelė. Benamių sudėtis pagal amžių, lytį ir santuokinį statusą, proc.

Amžiaus grupės	Vyrai	Moterys	Iš viso
Iki 30 m.	14,3	12,4	13,7
30 m.- 49 m.	54,5	43,4	51,2
50 m. ir vyresni	31,2	44,1	33,7
Santuokinis statusas			
Nevedęs (netekėjusi)	35,6	28,7	33,5
Vedęs (ištekejusi)	9,1	8,1	8,8
Išsiskyręs (-usi)	46,2	36,8	43,4
Našlys (-ė)	7,6	21,3	10,6
Gyvenate neregistruotoje santuokoje	2,6	7,35	3,6

Matome kad, daugiau nei trys ketvirtadaliai benamių – vyrai, kiek daugiau nei pusė praradusių būstą yra paties aktyviausio darbingo amžiaus (30-49 metų) asmenys. Jaunimas (iki 30 metų) benamių tarpe sudaro nedidelę dalį, tačiau senyvo amžiaus asmenys šioje socialinėje grupėje sutinkami pakankamai dažnai – kas trečias benamis yra vyresnis nei 50 metų.

Matydami aukštą vyrų skyrybų rodiklį, galime daryti prielaidą kad vyrų tapimą benamiais dažnai galėjo nulemti nesutarimai ir konfliktai šeimoje. Skirtumas tarp vyrų ir moterų gyvenančių neregistruotoje santuokoje, gali atspindėti požiūrį į gyvenimą kartu. Moterys savo santykius su vyrais dažniau linkę įvardinti santuoka, vyrai į neįregistruotas santuokas žiūri laisviau.

2 lentelė. Benamių pasiskirstymas pagal išsilavinimą ir lytį, proc.

Įgytas išsilavinimas	Vyrai	Moterys	Iš viso
Be išsilavinimo	1,1	3,7	1,7
Pradinis	4,6	7,4	5,1
Nebaigtas vidurinis	13,5	27,2	16,3
Pagrindinis	12,1	17,6	13,2
Bendrasis vidurinis	34,2	25,0	31,7
Specialus vidurinis, aukštesnioji mokykla	26,9	13,2	23,4
Nebaigtas aukštasis	2,0	4,4	2,5
Aukštasis	6,6	2,9	5,8

Iš 2 lentelės matome, kad benamių moterų išsilavinimas yra žemesnis: pusė jų turi pagrindinį arba žemesnį išsilavinimą, trečdalis - bendrąjį arba specialųjį vidurinį išsilavinimą, tik keturios – aukštosios mokyklos baigimo diplomą. Tarp benamių vyrų daugiausia (62 proc.) asmenų su bendruoju viduriniu arba specialiuoju viduriniu išsilavinimu, o vienas iš penkiolikos yra įgijęs aukštąjį išsilavinimą. Moterys, lyginant su benamiais vyrais, pasižymi itin žemu

formaliuoju išsilavinimu ir labai silpnu profesiniu pasirengimu. Galima daryti prielaidą, kad svarbų vaidmenį moterų galimybėms išsaugoti būstą galėjo turėti skurdas, nes, neturėdamos gero išsilavinimo ir profesinio pasirengimo, jos, matyt, negalėjo teigiamai spręsti savo būsto problemų.

3 lentelė. *Benamių pasiskirstymas pagal benamystės trukmę ir lytį, proc.*

Benamystės trukmė	Vyrai	Moterys	Iš viso
Iki 1 m.	16,5	22,8	17,1
1-4 m.	28,9	23,5	27,2
5-9 m.	29,9	32,3	30,0
10-19 m.	18,8	14,1	19,1
Daugiau nei 20 m.	5,9	6,6	5,9

Iš 3 lentelės matome, kad penktadalis respondentų būstą prarado iki 1990-tųjų, t. y. jų benamystės „stažas“ nusidriekia į kitą laikotarpį. Šie duomenys rodo, kad benamystė, nors oficialiai ir nepripažinta, egzistavo ir sovietiniu laikotarpiu. Didžioji apklausos dalyvių dalis (2/3) gyvenamąjį būstą prarado per dešimtį metų iki apklausos. Žinoma, išsamiau neišanalizavę negalime vienprasmiskai interpretuoti šių duomenų. Toks benamių pasiskirstymas pagal „stažą“ liudija, kad būsto praradimo atžvilgiu dabartinis laikmetis yra pats rizikingiausias, kita vertus, šis pasiskirstymas gali atspindėti ir žmogaus organizmo fiziologinių galimybių ribas išgyventi itin sunkiomis, dažniausiai – ekstremaliomis sąlygomis.

3.2. Materialinės benamių gyvenimo sąlygos

3.2.1. Benamių užimtumo statusas

Kas dešimtas vyras ir kas penkta moteris niekad nėra turėję apmokamo darbo, tam nemažą įtaką galėjo daryti tai, kad kas penktas vyras (21 proc.) ir kas antra moteris (52 proc.) neturi specialybės. Tyrimo metu per paskutiniuosius šešis mėnesius pastovų darbą turėjo tik 3,14 proc. benamių. Atsitiktinius darbus dirbo kas antras vyras ir kas trečia moteris. Iš neturinčių specialybės tik po vieną vyrą ir moterį turėjo pastovų darbą (1,22 proc), atsitiktinius darbus dirbo 49,46 proc. vyrų ir 29,58 proc. moterų. Turintys specialybę trigubai dažniau turėjo pastovų darbą (iš viso 3,90 proc., vyrų – 3,79 proc., moterų – 4,48 proc.). Atsitiktinius darbus šiek tiek dažniau dirbo turintys specialybę (54,47 proc. vyrų ir 31,34 proc. moterų) nei jos neturintys. Pastebime, kad moterims specialybės turėjimas suteikia daugiau šansų nei vyrams dirbti pastovų darbą.

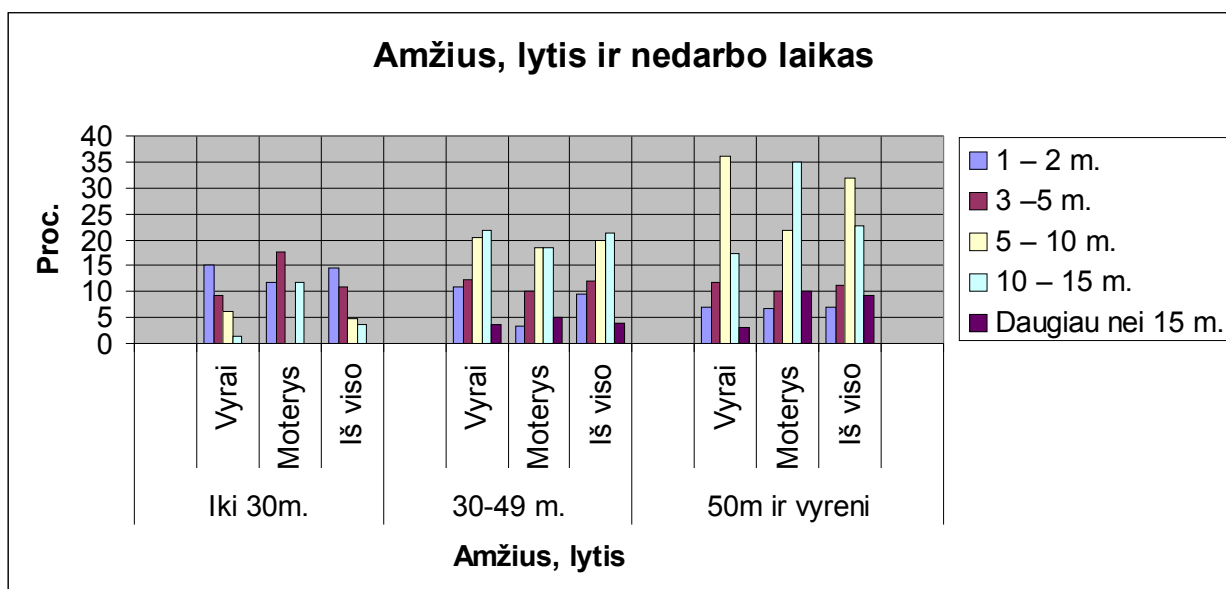
3.2.2. Benamių nedarbas

Didžioji dalis benamių yra ilgalaikiai bedarbiai – darbo neturintys dvylika ar daugiau mėnesių. Ilgalaikiai bedarbiai – tai pakankamai didelė ir viena iš labiausiai socialiai pažeidžiamų gyventojų grupių, kuri ne visada objektyviai suvokia savo padėtį darbo rinkoje. Dažniausia žemas ilgalaikių bedarbių išsilavinimo lygis, atotrūkis nuo darbo rinkos, kvalifikacijos stoka,

pasyvumas sąlygoja ilgalaikio nedarbo problemos sprendimo sudėtingumą. Ilgalaikis nedarbas gali būti pasyvesnio gyvenimo būdo, socialinės izoliacijos, motyvacijos dirbti praradimo priežastimi. Tai yra ypač pavojingas reiškinys benamiams, kadangi ilgą laiką nedirbantis asmuo pripranta prie sąlygų, kurios yra priešingos darbo rinkai, prie pinigų stygiaus. Tuo tarpu darbas leidžia žmogui būti naudingam visuomenei, suteikia galimybes bendradarbiauti, atskleisti savo kūrybines galias, įgyti pasitikėjimą savimi.

Amžius, lytis ir nedarbo laikas. (2 priedas. 1lentelė.) Benamiai iki 30 metų dažniausiai darbo neturi 1-5 metus. 30-49 metų benamių tarpe nedarbas dažniausiai vyrauja 5-15 metų, daugiau nei 15 metų darbo čia neturi 3,9 proc. benamių. Panaši situacija yra ir 50 metų ir vyresnių benamių tarpe, čia 5-15 metų nedarbas apima šiek tiek daugiau nei pusę šio amžiaus tarpsnio benamių, taip pat čia randame dešimtadalį benamių, kurie neturi darbo daugiau nei 15 metų.

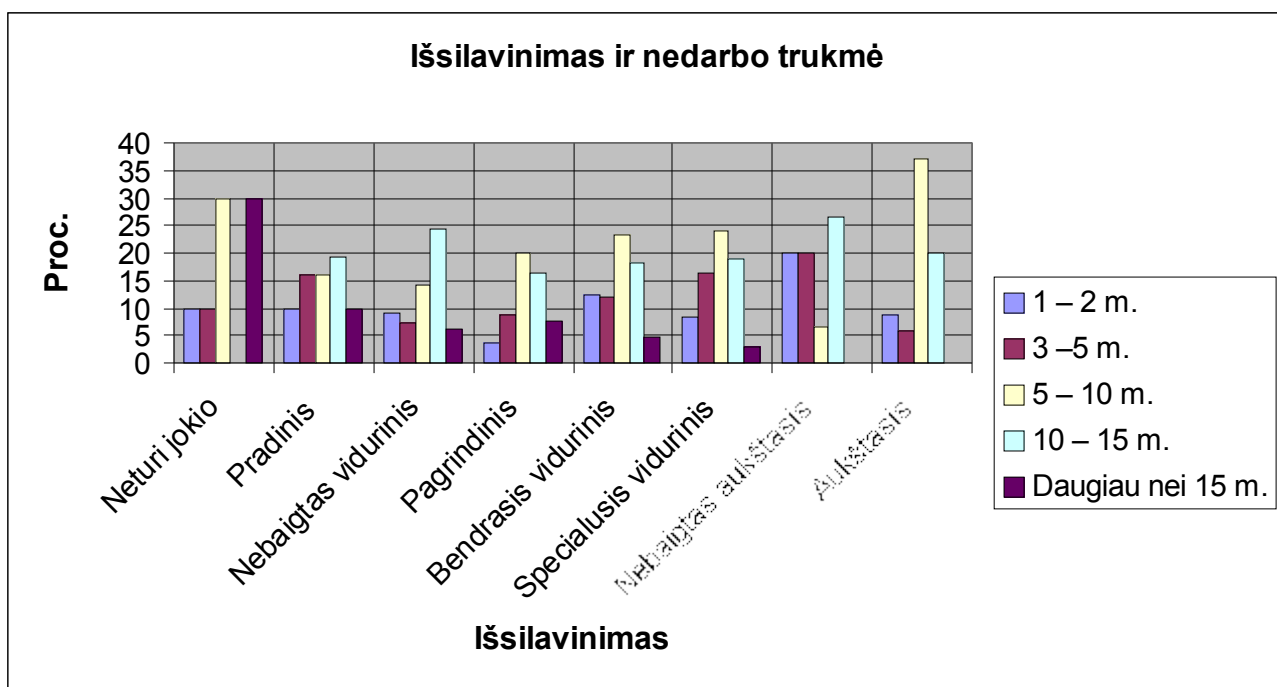
1 paveikslas.

Trisdešimtmečių ir jaunesnių moterų, patiriančių ypatingai ilgą nedarbą, yra daugiau nei vyrų. Tokio amžiaus vyrams būdingas 1-2 metų nedarbas, tuo tarpu moterys dažniausiai darbo neturi 3-5 metus ir 10-15 metų. Galime daryti prielaidą, kad nemaža dalis moterų iki 30 m. visiškai neturi darbinės patirties arba ši labai menka. 30-49 metų benamių tarpe didelio skirtumo tarp vyrų ir moterų nedarbo periodo nėra. Penkiasdešimtmečių ir vyresnių benamių tarpe vyrai darbo dažniausiai neturi 5-10 metų, o moterys 10-15 metų, be to žymiai didesnis skaičius moterų nei vyrų neturi darbo daugiau nei 15 metų.

Išsilavinimas ir nedarbo trukmė. (2 priedas. 2 lentelė.) Benamiai, turintys aukštąjį išsilavinimą, dažniau nei visi kiti patiria 5 - 10 metų nedarbą, tačiau tarp jų visiškai nėra nedirbančių ilgiau nei 15 metų.

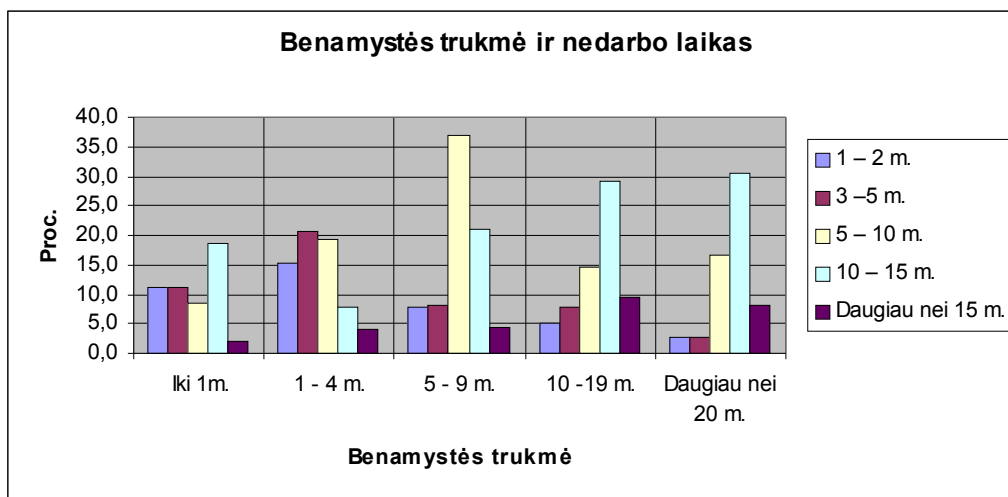
2 paveikslas.

Turintys nebaigtą aukštąjį išsilavinimą dažniausiai nedirba 10-15 metų, bet nė vienas nėra buvęs be darbo ilgiau kaip 15 metų. Benamių, neturinčių jokio išsilavinimo, ar turinčių labai žemą formalųjį išsilavinimą, tarpe matome didžiausią kiekį nedirbančių daugiau nei 15 metų. Likusioji dalis benamių dažniausiai nedirba 5 – 15 metų. Kuo žemesnis išsilavinimas, tuo dažniau patiriamas daugiau nei 15 metų nedarbas.

Benamystės trukmė ir nedarbas. (2 priedas. 3 lentelė.) Asmenys, kurių benamystė trunka iki 1 metų, dažniausiai nedirba 10-15 metų, galime teigti, jog jų tapimą benamiais stipriai įtakojo ilgalaikis nedarbas. 1-4 metus benamiaujančių asmenų tarpe dažniausiai sutinkame 3 -10 metų nedarbą. Penktaisias – devintaisiais benamystės metais didžioji dalis benamių darbo neturi beveik tiek pat metų, kiek ir namų (5 – 10 metų). 10 ir daugiau metų benamiaujančiųjų tarpe vyrauja 10-15 metų nedarbas, taip pat čia daugiau nei kitose benamystės „stažo“ grupėse bedarbių, kurių nedarbas trunka daugiau nei 15 metų. Iš gautų duomenų matyti, kad ilgalaikis darbo neturėjimas yra viena iš benamystės priežasčių.

3 paveikslas.

3.2.3. Benamių pajamos

Socialinė atskirtis reiškiasi atskyrimu nuo vartojimo. Vartojimas yra tiesiogiai susijęs su pajamomis.

4 lentelė. Benamių pasiskirstymas pagal lytį ir pajamas per savaitę, proc.

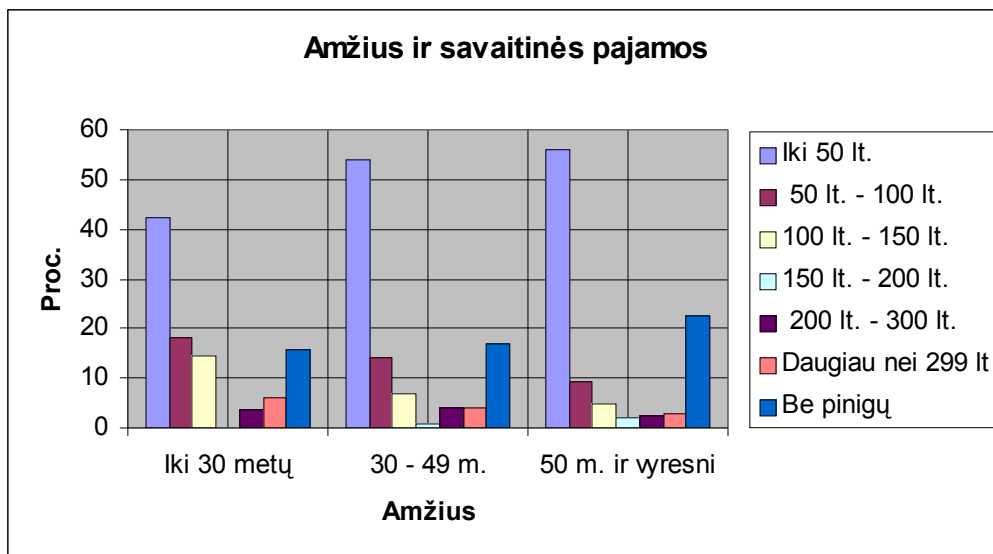
	Vyrai	Moterys	Iš viso
Iki 50 lt.	53.1	52.5	53.0
Tarp 50 lt. ir 100 lt.	13.7	10.8	13.0
Tarp 100 lt. ir 150 lt.	7.3	6.5	7.1
Tarp 150 lt. ir 200 lt.	0.7	2.2	1.2
Tarp 200 lt. ir 300 lt.	3.4	2.9	3.3
Daugiau nei 299 lt	4.7	0.7	3.8
Be pinigų	16.9	24.5	18.7

Žvelgdami į benamių savaitines pajamas matome, kad kas penktas benamis neturėjo visiškai jokių pajamų, kas antras benamis turėjo iki 50 litų, kas dešimto benamio pajamos buvo tarp 50-100 litų. Vyrų pajamos yra aukštesnės nei moterų: jiems per paskutinę savaitę iki apklausos pavyko vidutiniškai uždirbti 66.6 lito, moterims – beveik trečdaliu mažiau (46 litus). Ketvirtadalis visų moterų neturėjo visiškai jokių pajamų, kai vyrų šeštadalis sakėsi buvę be pinigų. Savaitines pajamas iki 50 litų gauna panašus procentas vyrų ir moterų, tačiau didesnes nei 50 litų savaitines pajamas dažniau gauna vyrai. Pajamų, taigi ir vartojimo atžvilgiu moterų situacija prastesnė.

Amžius ir pajamos. (2 priedas. 4 lentelė.) Visose amžiaus grupėse dominuoja iki 50 litų savaitinės pajamos, vadinasi, pusė benamių per mėnesį geriausiu atveju gauna vos 200 litų, o su tokiomis pajamomis būstą įsigyti ar išsinuomoti praktiškai neįmanoma. Penkiasdešimtmečiai ir vyresni benamiai dažniau už kitus neturi visiškai jokių pajamų arba gauna iki 50 litų per savaitę (iš jų išsiskiria 2 proc. benamių, gaunančių 150 – 200 litų per savaitę, kitose grupėse tokias pajamas gaunančių yra mažiau arba visai nėra). Didesnes nei 50 litų pajamas dažniausiai gauna jauniausia benamių grupė (42,2 proc.). Kuo vyresni benamiai, tuo

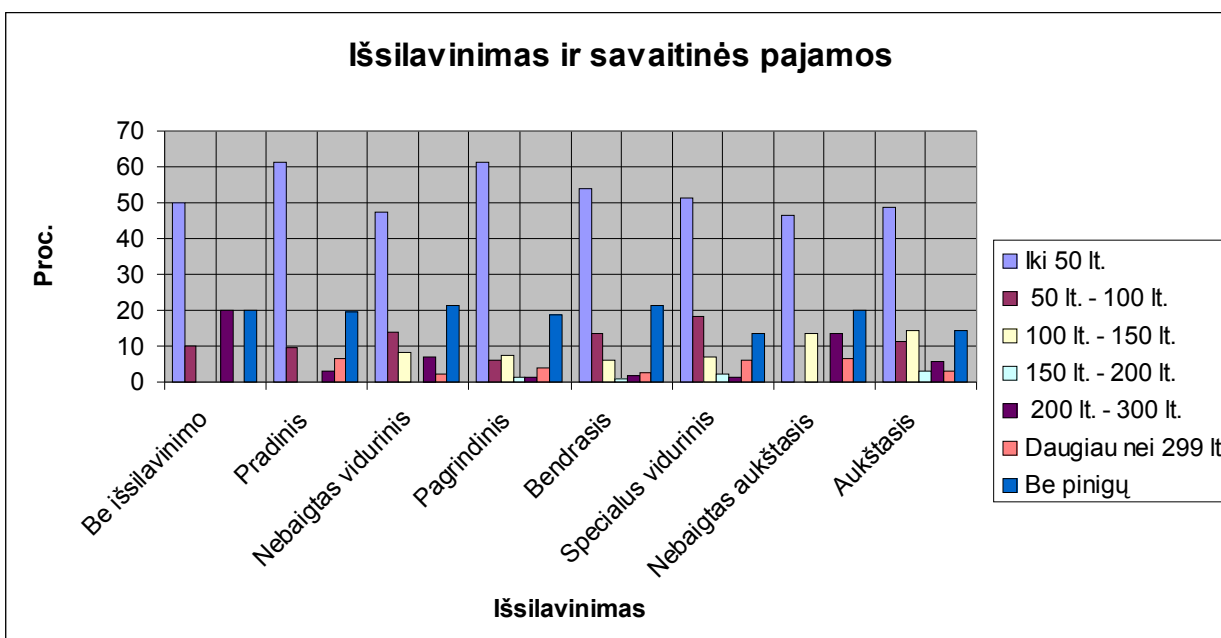
rečiau gauna daugiau nei 50 litų per savaitę (30 – 49 metai 29,2 proc, 50 metų ir vyresni 21,6 proc.).

4 paveikslas.

Išsilavinimas ir pajamos (2 priedas. 5 lentelė.) Rečiausiai jokių pajamų neturi asmenys su specialiuoju viduriniu (13,4 proc.) ir aukštuoju išsilavinimu (14,3 proc.), tuo tarpu jokių pajamų negavęs sakosi kas penktas kitokio išsilavinimo benamis. Benamiai, turintys aukštąjį, nebaigtą aukštąjį, ar specialųjį vidurinį išsilavinimą turi didesnes pajamas.

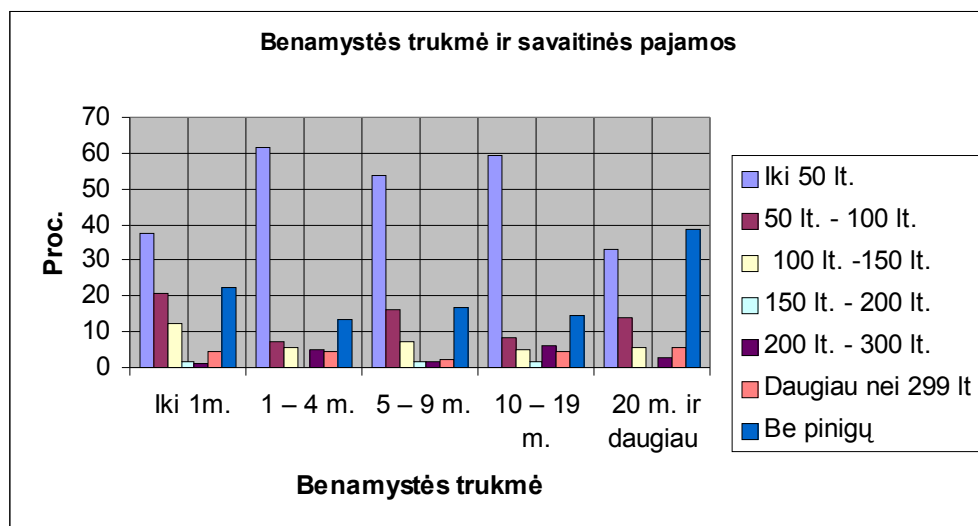
5 paveikslas.

Benamystės trukmė ir pajamos. (2 priedas. 7 lentelė.) Tiriant benamystės trukmę ir pajamas, išryškėja stebėtinai dalykas – pirmųjų benamystės metų ir vėliausiųjų panašumas. Dažniausiai visiškai jokių pajamų neturėjo asmenys kurių, benamystė tęsiasi 20 ir daugiau metų

(38,9 proc.), bei benamiai kurių benamystės „stažas“ nesiekia 1 metų (22,4 proc.). Pačias didžiausias pajamas per savaitę (daugiau nei 299 litus) dažniausiai turėjo taip pat šių dviejų grupių atstovai. Tik pačios jauniausios ir vyriausios pagal benamystės trukmę moterys rečiau nei vyrai visą savaitę buvo be pinigų, kai 1 – 19 metų benamiaujančiosios žymiai dažniau nei vyrai neturėjo jokių pajamų.

6 paveikslas.

Iki 50 litų per savaitę gavo maždaug kas antras benamis, tačiau rečiausiai iki 50 litų gaudavo asmenys, kurių benamystės trukmė siekia 20 ir daugiau metų, arba tie, kurių benamystės trukmė yra iki 1 metų. Vis dėlto benamiai, kurių benamystės trukmė iki 1 metų, ypač vyrai, dažniau nei turintys ilgesnį benamystės „stažą“, turėjo didesnes savaitines pajamas tarp 50-200 litų. Benamių pajamos po pirmųjų benamystės metų ženkliai sumažėja ir dažniausiai siekia 50 litų. Galime teigti, jog kuo ilgiau trunka benamystė, tuo labiau stiprėja žmogaus socialinė atskirtis, nes, gaudamas vis mažesnes pajamas, benamis vis mažiau vartoja jam reikalingų gėrybių, mažėja būsto įsigijimo galimybių.

3.2.4. Vartojimas

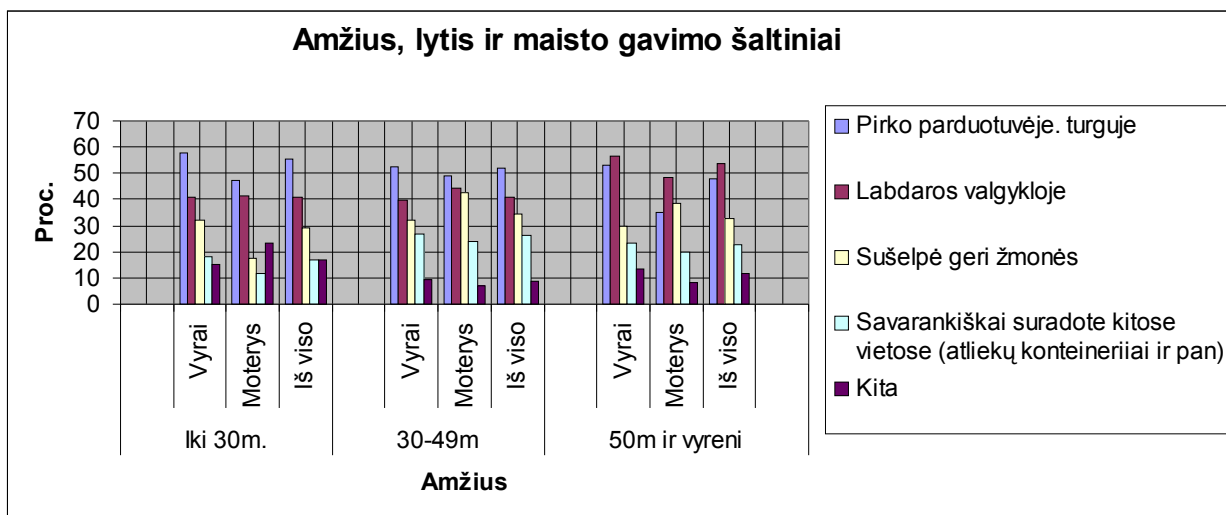
Šiame skyrelyje nagrinėsime vieną iš vartojimo aspektų – maistą, jo gavimą, kadangi tai vienas svarbiausių žmogaus gyvybei palaikyti reikalingų dalykų, į kurių kiekvienas turi teisę, tačiau deja ne kiekvienas turi galimybių šia teise pilnavertiškai naudotis. Turėdami tokias menkas pajamas (arba iš viso jų neturėdami) benamiai negali tinkamai maitintis: tik vienas iš trijų atsakė, kad per paskutines 4 savaites visada turėjo maisto. Tuo tarpu kas dešimtas iš viso neturėjo ko valgyti kelias dienas iš eilės, arti trečdalis dažniau buvo alkani nei sotūs, kiek mažesnė dalis – dažniau buvo sotūs nei alkani.

Parduotuvėje, turguje maistą perka tik pusė benamių (53,1 proc. vyrų ir 42,5 proc. moterų). Mažiau nei pusė maitinasi labdaros valgyklose (45,1 proc.). Trečdalį sušelpia geri žmonės (31,5 proc. vyrų ir 37,4 proc. moterų). Kas ketvirtas vyras ir kas penkta moteris

savarankiškai susiranda maistą kitose vietose (atliekų konteineriuose ir pan.) (25,3proc. vyrų ir 20,9 proc. moterų). Matome, kad vyrai, dažniau nei moterys, perka maistą parduotuvėse, turguje arba susiranda konteineriuose. Tuo tarpu moterys yra dažniau sušelpiamos gerų žmonių. (2 priedas. 8 lentelė.)

Benamių amžius ir maisto gavimo šaltiniai. (2 priedas. 9 lentelė) Maistą parduotuvėje ar turguje dažniausiai perka benamiai iki 30 metų, jie rečiau nei kitų amžiaus grupių benamiai, būna sušelpiami gerų žmonių ar ieško maisto atliekų konteineriuose.

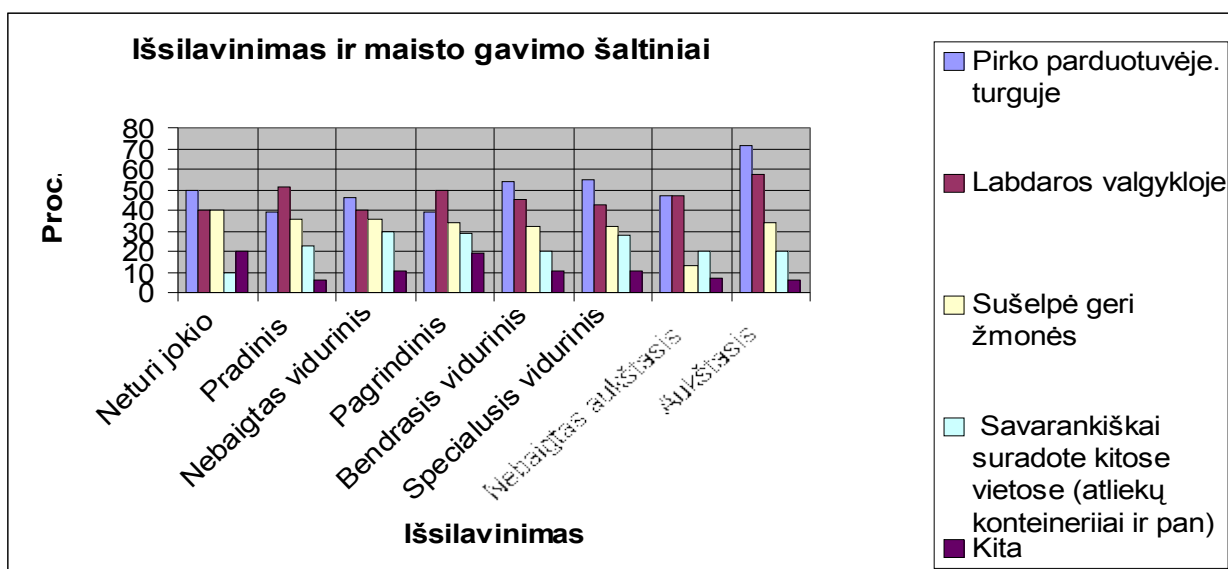
7 paveikslas.

Jauniausieji benamiai atsakydami apie maisto gavimo šaltinius, dažniau nei likusieji, vardino įvairias kitas, anketoje neišvardintas, maisto gavimo vietas (draugų namus, kalėjimą, vaikų globos namus). Vidutinio amžiaus benamiai (30-49 metų) dažniau nei kiti susiranda maisto atliekų konteineriuose ar panašiose vietose, taip pat šios amžiaus grupės benamiai dažniausiai sušelpiami gerų žmonių. Vyriausieji benamiai dažniau nei kiti lankosi labdaros valgyklose, šios jiems tampa pagrindiniu maisto gavimo šaltiniu. Iš tyrimo rezultatų matome, kaip su metais mažėja benamių, perkančių maistą, ir daugėja valgančių labdaros valgyklose.

Benamių išsilavinimas ir maisto gavimo šaltiniai. (2 priedas. 10 lentelė.) Nagrinėdami benamių pajamas, sužinojome, jog rečiausiai be pinigų būna benamiai, baigę specialųjį vidurinį ir aukštąjį mokslą, todėl nenuostabu, kad ir maistą jie dažniausiai perka parduotuvėje ar turguje. Tokių jų pajamų turėjimą, o su tuo ir mažesnę atskyrimą nuo vartojimo, galima būtų paaiškinti profesijos turėjimu, dėl to lengvesniu įsidarbinimu. Benamiai, turintys aukštąjį išsilavinimą, dažniau nei kiti maitindavosi labdaros valgyklose.

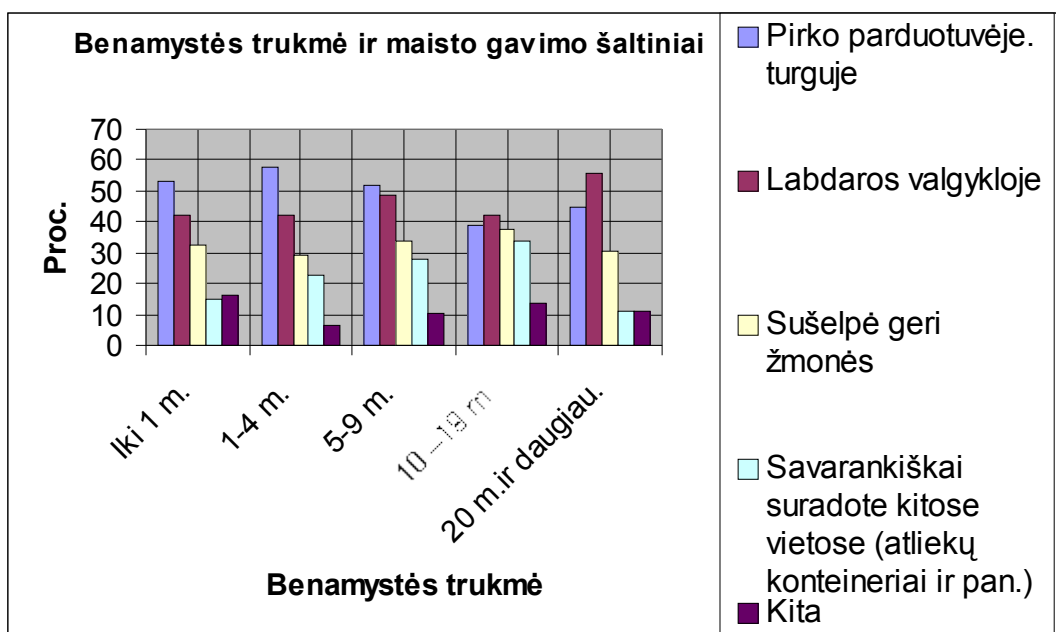
8 paveikslas.

Gerų žmonių pagalbos sulaukusiųjų skaičius nuo turimo išsilavinimo nepriklauso, gal tik reiktų pastebėti, kad rečiausiai gerų žmonių paramos sulaukia benamiai, turintys nebaigtą aukštąjį išsilavinimą. Išsiskiria benamiai, turintys pradinį ir pagrindinį išsilavinimą, jie dažniau valgo labdaros valgyklose, nei perka maistą. Benamiai su nebaigtu aukštuoju išsilavinimu vienodai dažnai perka maistą, kaip ir gauna labdaros valgyklose. Konteineriuose rečiausiai ieško maisto asmenys su nebaigtu aukštuoju, ar aukštuoju išsilavinimu.

Benamystės trukmė ir maisto gavimo šaltiniai. (2 priedas. 11 lentelė.) Benamystės “stažas” įtakoja maisto gavimo šaltinius. Dažniausiai maistą parduotuvėje arba turguje perka žmonės kurių benamystės “stažas” 1-4 metai, o rečiausiai benamiai kurių benamystės trukmė 10 - 19 metų.

9 paveikslas.

Vyrai dažniau nei moterys perka maistą. Ilgėjant benamystės laikui maisto pirkimą pamažu keičia valgymas labdaros valgyklose. 10 –19 metų benamiaujantys asmenys išsiskiria lankstumu, gaunant maistą, galima teigti, jog, gaudami žymiai mažesnes pajamas, nei pradedantys benamauti, turėdami didelę benamystės patirtį, bei gerai išmanydami visus būdus maistui gauti, jie moka išgyventi ekstremaliomis sąlygomis. Gerų žmonių pagalbos maistu dažniausiai sulaukia moterys, kurių benamystės trukmė yra iki 1 metų, rečiausiai benamiai vyrai, kurių benamystės laikotarpis 20 ir daugiau metų. Benamystės „stažo“ augimas „didina“ žmonių gebėjimą susirasti maisto konteineriuose ar panašiose vietose. Jei pirmaisiais benamystės metais maisto konteineriuose ieško kas šeštas benamis, tai 1 – 4 metais – jau kas ketvirtas benamis, o 10 –19 metais – kas trečias. Situacija keičiasi tik perkopus 20 benamystės metus, tada maisto konteineriuose ieško tik vienas iš dešimties; tai gali būti susiję su tuo, kad vyresniame amžiuje, silpstant sveikatai, darosi vis sunkiau susirasti maisto „trasose“, be to daugelis pradeda gauti invalidumo ar senatvės pensijas.

3.3. Benamių socialiniai ryšiai

3.3.1. Benamių turimi dokumentai

Vienų ar kitų dokumentų turėjimas atskleidžia žmogaus ryšį su visuomene. Gebėjimas saugoti savo dokumentus, praradus, pasirūpinti naujais rodo benamio sąmoningumo ir motyvacijos būti visuomenės nariu lygį. Benamių galimybės, pasinaudoti socialine pagalba, žymia dalimi priklauso nuo asmens dokumentų ir socialinio draudimo pažymėjimo turėjimo. Visi apklausti benamiai vienokį ar kitokį dokumentą turėjo:

- pasą (72.4 proc.),
- socialinio draudimo pažymėjimą (35 proc.),
- invalido pažymėjimą (14.7 proc.),
- vairuotojo pažymėjimą (12.8 proc.),
- laikiną asmens pažymėjimą (7.3 proc.),
- leidimą nuolat gyventi Lietuvoje (6.9 proc.),
- pensininko pažymėjimą (5.9 proc.),
- leidimą laikinai gyventi Lietuvoje (2,2 proc.).

Akivaizdu, kad daugiau nei pusė benamių, socialinio draudimo pažymėjimo neturi. . Leidimą laikinai ir nuolat gyventi Lietuvoje turi teisę gauti užsieniečiai ir Europos Sąjungos valstybės narės piliečiai, vadinasi tarp Lietuvoje gyvenančių benamių yra ir užsieniečių.

Benamių amžius ir turimi dokumentai. (2 priedas.12 lentelė.) Matome, kad dažniausiai pasus turi 50 metų ir vyresni asmenys (78,4 proc.). Po to sektų asmenys iki 30 metų (74,7proc.). Viduriniojoje amžiaus grupėje (30 – 49 metų) pasus turi kiek mažiau asmenų (68.1proc.). Reiktų pastebėti, kad pasus jauniausioje ir vidurinėje amžiaus grupėje žymiai

dažniau turi moterys, vėliau turinčių pasus skaičius pagal lytį, supanašėja. Socialinio draudimo pažymėjimus dažniausiai turi vidurinės amžiaus grupės benamiai (38,1 proc.). Priešingai nei su pasais, matome, kad socialinio draudimo pažymėjimo turėjimas aktualesnis vyrams ir ypač darbingiausiame jų amžiaus tarpsnyje (30 – 49 metais). Invalidumo pažymėjimus turi kas ketvirtas 50 metų ir vyresnio amžiaus benamis, rečiausiai invalidumo pažymėjimus turi jauniausi benamiai (8,4 proc.), bet tarp jų išsiskiria moterys, nes net trečdalis moterų iki 30 metų turi šį dokumentą. Galime teigti, jog moterų neįgalumas jauname amžiuje dažnai nulemia jų tapimą benamėmis. Vyriausioje amžiaus grupėje padėtis pasikeičia: vyrai daugiau nei dvigubai dažniau turi invalidumo pažymėjimus (moterys - 13,3 proc., vyrai - 31,3 proc.). Pensininkų pažymėjimus turi kas šeštas benamis (12,5 proc. vyrai ir 25,0 moterys), žinoma tik vyresnio amžiaus benamiai. Įdomu pastebėti, kad vairuotojo pažymėjimą turi kas šeštas darbingiausio amžiaus (30-49 metų) benamis ir kas dešimtas kitokio amžiaus benamis. Vairuotojo pažymėjimą turinčių moterų yra tik vyresnių nei 50 metų benamių tarpe (3,3 proc.). Kas dešimtas jauniausio amžiaus benamis turi leidimą nuolat gyventi Lietuvoje, kiti šį dokumentą turi rečiau. Tuo tarpu leidimo laikinai gyventi Lietuvoje neturi nė vienas jauniausias benamis ir tik 2,2 proc. kitų benamių. Laikiną asmens pažymėjimą turi kas dešimtas benamis iki 49 metų, vyriausioje amžiaus grupėje tokių asmenų triskart mažiau.

Benamių išsilavinimas ir turimi dokumentai. (2 priedas. 13 lentelė.) Pasus dažniausiai turi asmenys, neturintys jokio išsilavinimo (90,0 proc.), o rečiausiai asmenys, su pradiniu išsilavinimu (61,3 proc.). Priešingai nei pasus, socialinio draudimo pažymėjimus dažniausiai turi asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą (48,6 proc.) ir jų visiškai neturi asmenys, neturintys jokio išsilavinimo. Invalidumo pažymėjimą turi kas trečias neturintis jokio išsilavinimo benamis ir kas ketvirtas su nebaigtu aukštuoju išsilavinimu. Galime daryti prielaidą, kad negalia jiems sutrukdė gauti išsilavinimą ir sėkmingai integruotis į visuomenę. Dažniausiai pensininko pažymėjimus turi asmenys be išsilavinimo (40 proc.), tuo tarpu vos 1,4 proc. su specialiuoju viduriniu išsilavinimu turi šį dokumentą. Vairuotojo pažymėjimus turi kas trečias baigęs aukštąjį mokslą benamis. Nė vienas benamis be išsilavinimo, turintis pradinį bei nebaigtą aukštąjį išsilavinimą neturi šio dokumento. Pastarąjį faktą galima būtų paaiškinti jau aptarta invalidumo pažymėjimų gausa būtent šiose benamių grupėse. Leidimo laikinai gyventi Lietuvoje vėl neturi asmenys be išsilavinimo bei su žemiausiu išsilavinimu. Išsiskiria asmenys su nebaigtu aukštuoju išsilavinimu, nes kas septintas, aštuntas turi šį dokumentą, kitose grupėse turinčių leidimą laikinai gyventi Lietuvoje yra gerokai mažiau. Leidimo nuolat gyventi Lietuvoje neturi nė vienas neišsilavinęs, turintis pradinį ir nebaigtą aukštąjį išsilavinimą. Šį dokumentą turi kas devintas benamis su aukštuoju išsilavinimu ir vienas iš vienuolikos, turintis specialųjį vidurinį išsilavinimą, kiti leidimą nuolat gyventi Lietuvoje turi rečiau. Laikiną asmens pažymėjimą turi kas

šeštas aukščiausią išsilavinimą turintis ir kas dešimtas be išsilavinimo. Kiti šį dokumentą turi rečiau, o asmenys su nebaigtu aukštuoju išsilavinimu tokio dokumento neturi.

Benamystės trukmė ir turimi dokumentai. (2 priedas. 14 lentelė.) Pasą turinčių asmenų skaičius nuosekliai mažėja kartu su augančiu benamystės „stažu“. Moterys dažniau nei vyrai turi pagrindinį asmens dokumentą. Asmenys, kurių benamystės trukmė iki 1 metų ir benamiaujantys 5 –9 metus, socialinio draudimo pažymėjimą turi dažniausiai (atitinkamai 38,3 proc. ir 40,1 proc.), vėliau turinčių šį dokumentą mažėja. Šiose dviejose grupėse beveik dvigubai daugiau vyrų nei moterys turi socialinio draudimo pažymėjimus, kitose grupėse tarp vyrų ir moterų nėra tokio didelio skirtumo. Rečiausiai socialinis draudimo pažymėjimus turi asmenys, kurių benamystės „stažas“ 10-19 metų. Invalido pažymėjimą turinčių asmenų daugiausia grupėje, kur benamystės trukmė siekia 20 ir daugiau metų (22,2proc.; vyrai 29,6 proc.; moterys 0,0 proc.). Kitose benamių grupėse kas septintas turi šį pažymėjimą. Kas ketvirta moteris, benamiaujanti 5 – 9 metus turi invalidumo pažymėjimą, stebina tai, kad nė viena ilgiausiai benamiaujanti moteris neturi šio dokumento. Pensininko pažymėjimą dažniausiai turi asmenys, kurių benamystė tęsiasi 20 ir daugiau metų 16,7 proc. (vyrų 11,1 proc.; moterys 33,3 proc.). Matome, kad visose benamystės trukmės grupėse, moterys gerokai dažniau nei vyrai turi pensininko pažymėjimą, greičiausiai tai susiję su skirtinga pensijinio amžiaus riba ir ilgesne moterų gyvenimo trukme. Vairuotojo pažymėjimą turi praktiškai tik vyrai, išskyrus 5-9 benamystės metus, kur 4,6 proc. moterų sakosi turinčios šį dokumentą, anksčiau sužinojome, jog vairuotojo pažymėjimą turi tik 50 metų ir vyresnės moterys. Leidimą nuolat gyventi Lietuvoje turi kas devintas ilgiausiai benamiaujantis asmuo, nedaug atsilieka trumpiausią benamystės patirtį turintys asmenys. Leidimą laikinai gyventi Lietuvoje taip pat dažniausiai turi ilgiausiai benamiaujantys vyrai. Laikiną asmens pažymėjimą turi kas devintas ilgiausią benamystės „stažą“ turintis asmuo ir 7 proc. likusių benamių.

3.3.2. Socialinis draudimas

Trečdalis benamių iki 30 metų yra apdrausti socialiniu draudimu, tačiau šioje grupėje taip pat daugiausia asmenų, nežinančių ar yra apdrausti. Kitose amžiaus grupėse kas ketvirtas benamis apdraustas. Jauniausios ir vyriausios moterys yra apdraustos žymiai rečiau nei to paties amžiaus vyrai. Trisdešimtmečiai ir vyresni asmenys pustrėčio karto dažniau yra neapdrausti nei apdrausti. (2 priedas. 15 lentelė.)

Socialiniu draudimu žymiai dažniau apdrausti asmenys, turintys aukštesnę formalųjį išsilavinimą. Dažniausiai neapdrausti yra benamiai, baigę vos keturias klases. Daugiausiai nežinančių, ar jie socialiai apdrausti, yra tarp asmenų, neturinčių jokio išsilavinimo (40 proc.), o geriausiai savo padėtį socialinio draudimo atžvilgiu žino benamiai, baigę aukštąjį mokslą (2,9 proc.). (2 priedas. 16 lentelė)

Asmenys, kurių benamystės trukmė iki 1 metų, yra dažniausiai apdrausti socialiniu draudimu, tačiau šioje grupėje yra ir didžiausia dalis nežinančių ar jie apdrausti. 1-4 benamystės metais apdraustųjų skaičius mažėja, tačiau 5-9 metais padidėja ir beveik siekia trumpiausiai benamiaujančių apdrastų asmenų skaičių, deja 10 – 19 metais mažėja ir galiausiai 20 ir vėlesniais benamystės metais vėl šiek tiek išauga. (2 priedas. 17 lentelė)

3.3.3. Benamiams reikalinga pagalba

Socialinio darbo teorijoje sakoma, kad labai svarbu išgirsti, kaip pats klientas mato savo problemas ir jų sprendimo būdus. Tad tyrimo metu benamių buvo klausama, kokios konkrečios socialinės pagalbos jiems šiuo metu labiausiai reikia.

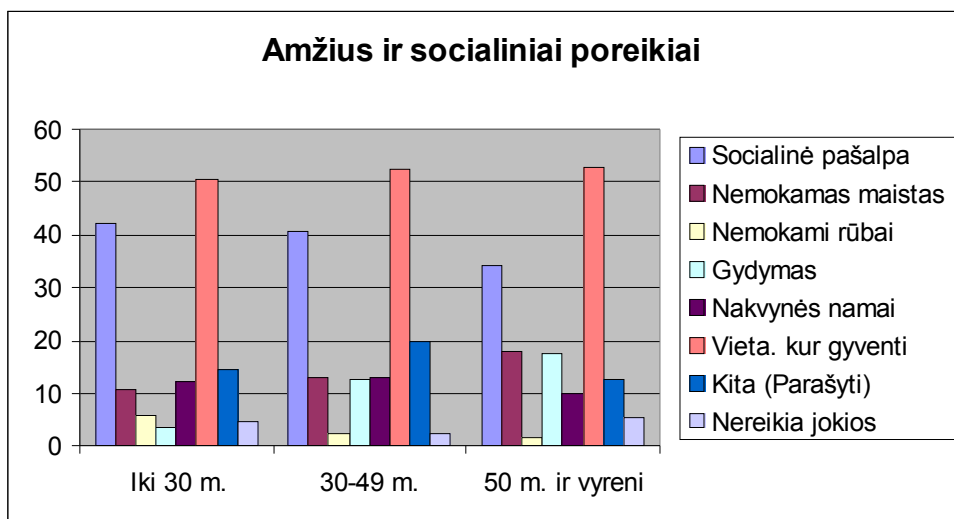
5.lentelė. Benamių pasiskirstymas pagal lytį ir pagalbos poreikius, proc.

Reikalinga pagalba	Vyrai	Moterys	Iš viso
Vieta, kur gyventi	52,3	51,1	52,0
Socialinė pašalpa	38,5	39,6	38,8
Kita (Parašyti)	17,6	13,7	16,7
Nemokamas maistas	14,4	17,3	15,0
Gydymas	12,0	16,6	13,0
Nakvynės namai	11,8	11,5	11,7
Nemokami rūbai	2,4	2,9	2,5
Nereikia jokios	4,5	2,9	4,1

Moterys, dažniau nei vyrai teigia, jog joms reiktų socialinės pašalpos, gydymo, nemokamo maisto bei drabužių, bet rečiau pageidauja gyvenamosios vietos, nakvynės namų. Šios tendencijos liudija, jog moteris dažniau nei vyrus priglaudžia draugai ir pažįstami (tai nagrinėsime vėliau), bet jos gauna mažesnes pajamas bei sunkiau pasirūpina kitomis reikmėmis. Vyrai dažniau nei moterys sakė, kad jiems nereikia pagalbos bei vardino kitokią reikalingą pagalbą: pagalba, įsigijant dokumentus, ieškant darbo ir panašiai.

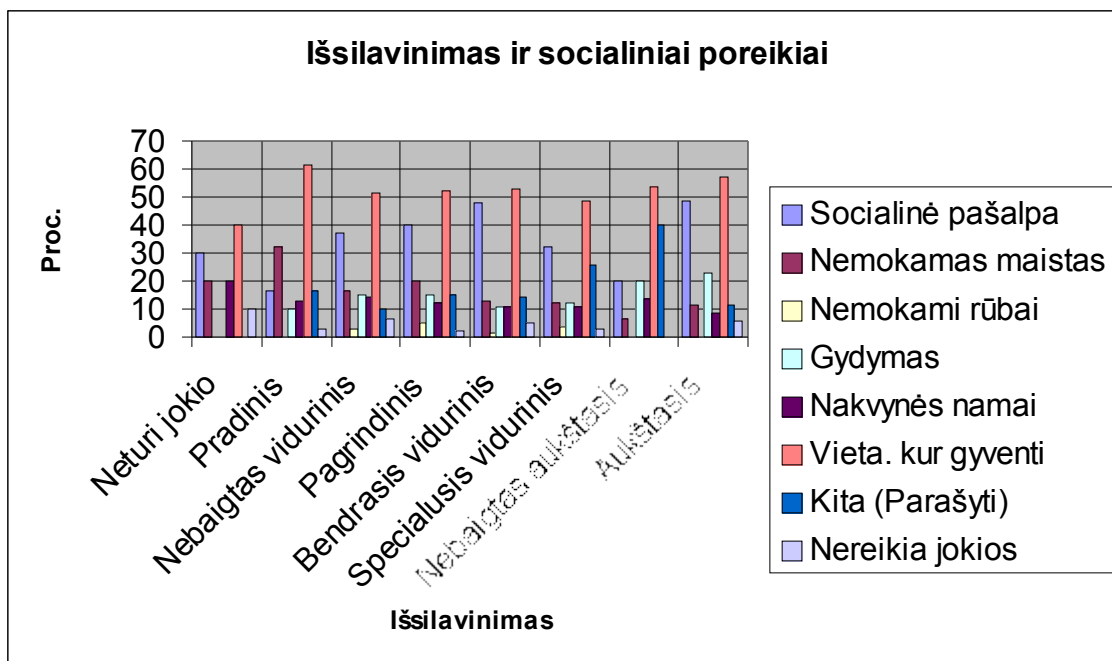
Benamių amžius ir socialiniai poreikiai. (2 priedas. 18 lentelė) Kas antram benamiui labiausiai reikia gyvenamosios vietos, o su amžiumi šis poreikis dar labiau išauga. Tuo tarpu socialinės pašalpos poreikis, benamiams senstant, mažėja, tai gali įtakoti pradedama gauti pensija. Bėgant metams, vis svarbesnis tampa gydymas, nemokamas maistas, o nemokami drabužiai tampa vis mažiau reikalingi. Nakvynės namai aktualiausi vidutinio amžiaus benamiams (30 – 49 metų).

10 paveikslas.

Benamių išsilavinimas ir socialiniai poreikiai. (2 priedas. 19 lentelė) Benamiams su pradiniu išsilavinimu labiau nei kitiems reikalinga gyvenamoji vieta. Nuo jų nelabai atsilieka benamiai, baigę aukštąjį mokslą, beja šie rečiausiai įvardina nakvynės namų poreikį (8,6 proc.). Tuo tarpu net kas penktam neturintam išsilavinimo benamiui reikia nakvynės namų. Beveik kas antras benamis, turintis aukštąjį išsilavinimą, įvardina socialinės pašalpos poreikį, kai tokios pagalbos reiktų tik kas penktam benamiui su nebaigtu aukštuoju išsilavinimu. Matome, jog pastarasis poreikis visai nepriklauso nuo įgyto išsilavinimo. Socialinės pašalpos poreikį rečiausiai įvardina asmenys su pradiniu išsilavinimu, bet jie dažniau nei kiti pageidauja pagalbos nemokamu maistu.

11 paveikslas.

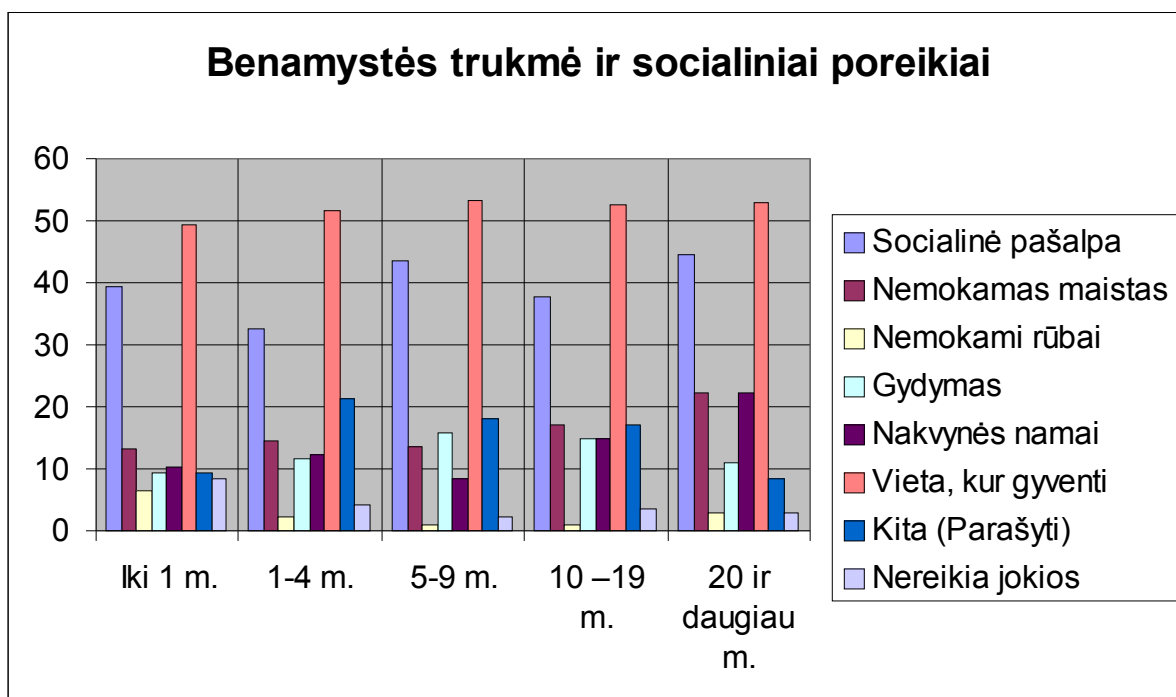

Žemiausią ir aukščiausią išsilavinimą turintys nemano, jog jiems reiktų nemokamų drabužių. Gydomo labiau nei kiti pageidauja baigusieji aukštąjį mokslą, stebėtin, kad nė vienas, neturintis

išsilavinimo tokio poreikio nepareškė, galėtume daryti išvadą, kad žmonės su aukštesniu išsilavinimu labiau rūpinasi savo sveikata (ligų gydymu), per tai gyvenimo kokybė, nei žemesnio išsilavinimo benamiai. Neturintys išsilavinimo benamiai žymiai dažniau už kitus sako, jog jiems nereikia jokios pagalbos.

Benamystės trukmė ir socialiniai poreikiai. (2 priedas. 20 lentelė) Gyvenamosios vietos poreikis dominuoja visose benamystės trukmės grupėse, o itin aktualus tampa 5 – 9 benamystės metais. Mažiausiai gyvenamosios vietos poreikį pabrėžė asmenys, kurių benamystės trukmė iki 1m., greičiausiai dėl to, kad jų ryšiai su vaikais, giminėmis, draugais (ne benamiais) dar gana stiprūs, tad jie dažniau nei kiti gali tikėtis pagyventi šių žmonių namuose bei savo darbo vietoje. Antra pagal svarbą visiems benamiams reikalinga pagalba – socialinė pašalpa, ją ypač dažnai įvardino ilgiausiai benamiaujantys. Nemokamas maistas ir nakvynės namai vis reikalingesni tampa didėjant benamystės trukmei. Tuo tarpu asmenys, kurių benamystė iki 1 metų, dažniau nei kiti benamiai akcentavo nemokamų rūbų poreikį bei sakė, kad jiems nereikia jokios pagalbos. Gydymo poreikis, didėjant benamystės trukmei, auga, kol pasiekia 5 – 9 benamystės metus, nuo kurių pradeda mažėti.

12 paveikslas.

3.3.4. Pagalbos šaltiniai

Socialinės pagalbos šaltiniai nurodo, į ką benamiai kreipiasi pagalbos bei kas jiems pagelbsti, todėl tai vykusiai atskleidžia benamių ryšius su artimiausia aplinka, bei įvairiomis oficialiosiomis struktūromis. Darbo birža padėjo kas penktam vyrui ir kas septintai moteriai. Moterims dvigubai dažniau nei vyrams padėjo nevyriausybinės organizacijos. Socialiniai

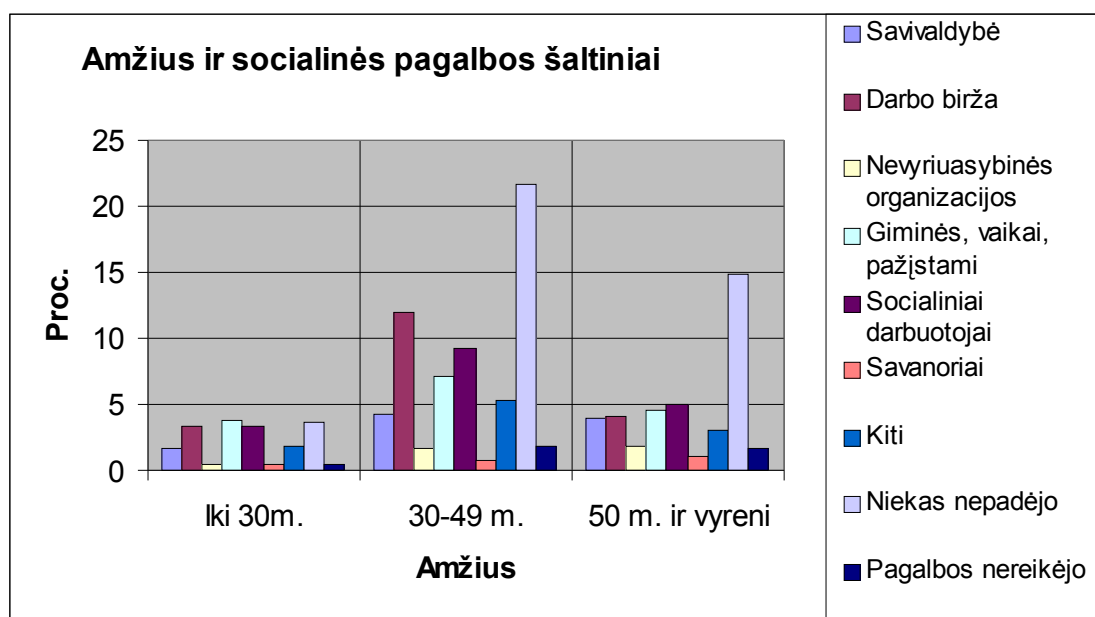
darbuotojai, giminės, vaikai, pažįstami, savivaldybė, savanoriai ir kiti beveik tiek pat dažnai padėjo tiek vyrams, tiek moterims. Vyrai šiek tiek dažniau teigia, jog jiems nereikėjo pagalbos. Net 40,8 proc. visų benamių sako, kad jiems niekas nepadėjo. Moterys dažniau nei vyrai skundžiasi, jog niekas joms nepadėjo.

6 lentelė. Benamių pasiskirstymas pagal lytį ir socialinės pagalbos gavimo šaltinius, proc.

Socialinės pagalbos šaltiniai	Vyrai	Moterys	Iš viso
Padėjo darbo birža	21,0	13,7	19,3
Padėjo socialiniai darbuotojai	17,8	17,3	17,7
Padėjo giminės, vaikai, pažįstami	16,3	15,8	16,2
Padėjo savivaldybė	9,9	10,1	9,9
Padėjo nevyriausybinės organizacijos	3,2	7,2	4,1
Padėjo savanoriai	2,1	2,2	2,2
Kiti	10,1	10,8	10,2
Pagalbos nereikėjo	4,1	3,6	4,00
Niekas nepadėjo	40,3	42,5	40,8

Amžius ir socialinės pagalbos šaltiniai. (2 priedas. 21 lentelė.) Absoliučiai visi išvardinti pagalbos šaltiniai rečiausiai padėjo jauniausiems benamiams, bet, nepaisant to, šie žymiai rečiau už kitus sako, kad jiems niekas nepadėjo. Nevyriausybinės organizacijos ir savanoriai dažniausiai yra padėję vyriausio amžiaus benamiams.

13 paveikslas.

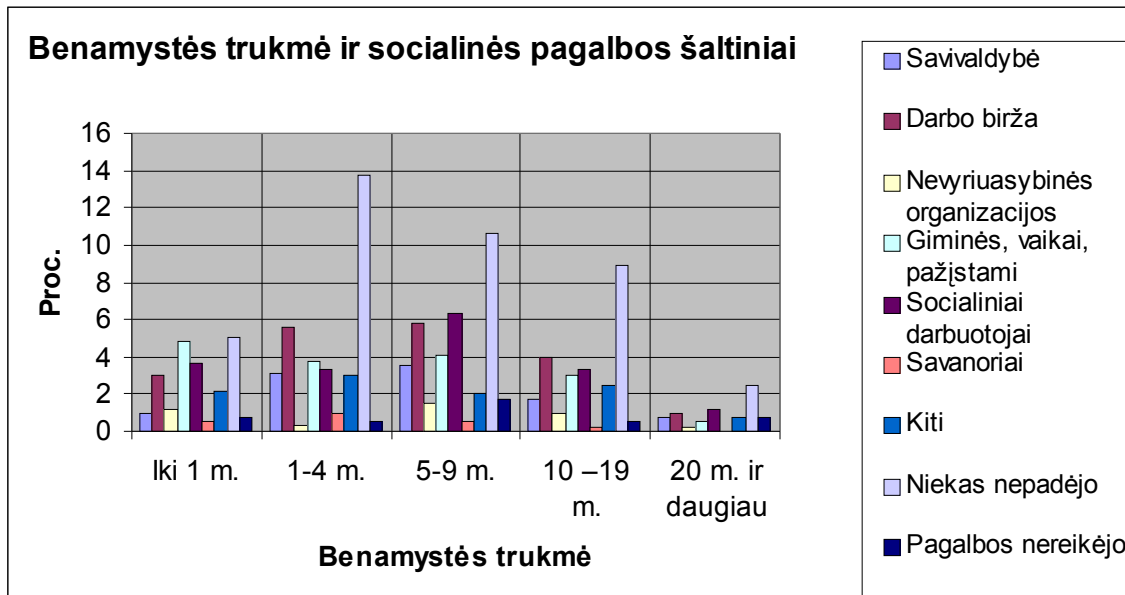
Savivaldybė, darbo birža, giminės, vaikai, pažįstami, socialiniai darbuotojai bei kiti daigiau padėjo vidutinio amžiaus benamiams, bet vis tiek kas penktas 30 – 49 metų benamis

skundžiasi, jog niekas nepadėjo. Benamiai iki 30 metų rečiausiai sako, jog jiems pagalbos nereikėjo, o dažniausiai jos reikia 30 – 49 metų benamiams.

Išsilavinimas ir socialinės pagalbos šaltiniai. (2 priedas. 22 lentelė) Rečiausiai sulaukia arba visai negauna pagalbos iš darbo biržos, nevyriausybinių organizacijų, giminių, vaikų, pažįstamų, savanorių ir kitų asmenys, neturintys jokio išsilavinimo, ir vėl paradoksas, jie rečiau už kitus teigia, jog jiems niekas nepadėjo (0,7 proc.). Tuo tarpu bendrąją vidurinę išsilavinimą turintys, dažniausiai pagalbą gaunantys iš savivaldybės, darbo biržos, giminių, vaikų, pažįstamų, socialinių darbuotojų, net kas septintas sako jo niekas nepadėjo. Kitus pagalbos šaltinius dažniausiai įvardina benamiai su specialiuoju viduriniu išsilavinimu, jiems taip pat dažniau nei kitiems padėjo savanoriai. Matome, jog išsilavinimo neturėjimas benamius stumia į vis gilesnę socialinę atskirtį, bet taip pat pastebime, jog aukštasis išsilavinimas negarantuoja žymiai dažnesnės pagalbos.

Benamystės trukmė ir socialinės pagalbos šaltiniai. (2 priedas. 23 lentelė) Mažiausiai pagalbos iš visų išvardintųjų šaltinių sulaukė 20 ir daugiau metų benamiaujuantieji, tai liudija apie socialinės atskirties gilėjimą, augant benamystės trukmei. Nepaisant to, šie asmenys rečiausiai sako, jog jiems niekas nepadėjo.

14 paveikslas.

Savivaldybė, darbo birža, nevyriausybines organizacijos, socialiniai darbuotojai dažniausiai padėjo 5 – 9 metus benamiaujuantiems, šiuo benamystės metu daugiausiai sakančių, kad pagalbos nereikėjo. Iš giminių, vaikų ir pažįstamų daugiausiai pagalbos sulaukė pirmus metus benamiaujuantieji, penkis kartus rečiau tokios pagalbos sulaukė ilgiausiai benamiaujuantys asmenys. Savanoriai ir kiti (Dievas, Jehovos liudytojai, Motinos Teresės seserys, alus, bažnyčia, benamiai, pats sau, pensija, svetimi žmonės, vyriausybė) dažniausiai padėjo 1 – 4

metus benamiaujujantiems, šiuo benamystės laikotarpiu yra ir daugiausiai besiskundžiančių, kad niekas nepadėjo (kas septintas benamis).

3.3.5. Žinojimas apie socialines lengvatas.

Benamiams socialinė pagalba yra labai aktuali, tačiau didesnė pusė (59.6 proc.) nežino, kokiomis socialinėmis paslaugomis bei lengvatomis turi teisę naudotis. Tik kas trečia benamė moteris ir dešimtadaliu daugiau vyrų, žino apie jiems skirtas socialines lengvatas.

Benamių amžius ir žinojimas apie jiems skirtas socialines lengvatas. (2 priedas. 24 lentelė) Beveik kas antras benamis iki 30 metų amžiaus žino apie jam skirtas socialines lengvatas. Mažiausiai žinančių yra tarp 50 metų ir vyresnio amžiaus benamių (31,9 proc.). Matome, kad šiuo atveju didžiausiame socialiniame vakume jaučiasi vyresnio amžiaus benamiai, taip pat akivaizdu, kad moterys apie joms skirtas lengvatas žino dažniau nei vyrai.

Benamių išsilavinimas ir žinojimas apie jiems skirtas socialines lengvatas. (2 priedas. 25 lentelė) Didžiausias nežinančių apie socialines lengvatas skaičius yra tarp asmenų, turinčių pradinį išsilavinimą (83,9 proc.) Dažniausiai apie socialines lengvatas žino benamiai su aukštesniu išsilavinimu (62,9 proc.). Šie faktai liudija, kad aukštesnis išsilavinimas leidžia geriau pasirūpinti savimi.

Benamystės trukmė ir žinojimas apie jiems skirtas soc. lengvatas. (2 priedas. 26 lentelė) Natūralu, jog trumpiausiai benamiaujujantys mažiausiai žino apie jiems skirtas socialines lengvatas (35,5 proc.). Kuo ilgesnė benamystės trukmė, tuo daugiau benamiai žino apie jiems priklausančias socialines lengvatas.

3.3.6. Ryšiai su artimiausia aplinka

Tiek vyrai, tiek moterys dažniausiai ryšius palaiko su kitais benamiais.

6 lentelė. Socialiniai ryšiai ir lytis, proc.

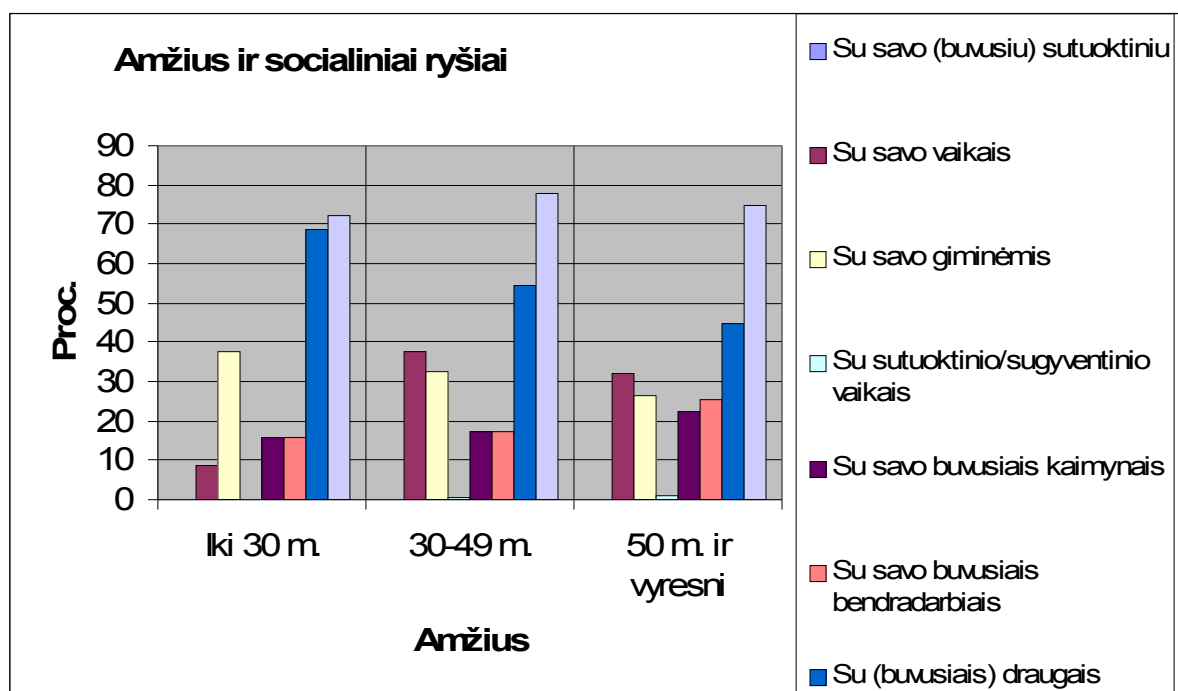
Ryšiai	Vyrai	Moterys	Iš viso
Su (buvusiu) sutuoktiniu	0.0	0.0	0.0
Su savo vaikais	28.7	41.0	31.5
Su giminėmis	30.0	32.3	31.2
Su sutuoktinio / sugyventinio vaikais	0.9	0.0	0.7
Su buvusiais kaimynais	16.9	25.2	18.8
Su bendradarbiais	21.4	13.0	19.5
Su (buvusiais) draugais	55.5	43.9	52.8
Su kitais benamiais	76.5	74.8	76.1

Daugiau nei pusė vyrų ir dešimtadaliu mažiau moterų palaiko ryšius su draugais. Moterys dažniau nei vyrai bendrauja su savo vaikais ir giminėmis. Kas penktas vyras ir kas aštunta moteris palaiko ryšius su bendradarbiais, šis faktas gali liudyti apie turtingesnę vyrų darbinę patirtį. Dešimtadaliu daugiau moterų palaiko ryšius su buvusiais kaimynais, ir jos visiškai

nebendrauja su sutuoktinio ar sugyventinio vaikais, kai tarp vyrų tokių ryšių pasitaiko. Nė vienas benamis nebendrauja su savo buvusiu sutuoktiniu.

Amžius ir ryšiai su artimiausia aplinka. (2 priedas. 27 lentelė) Ryšius su kitais benamiais palaikančių benamių skaičius ne daug kuo skiriasi skirtingose amžiaus grupėse, dažniausiai ryšius su kitais benamiais palaiko vidutinio amžiaus benamiai, o rečiausiai – jauniausieji benamiai ypač moterys.

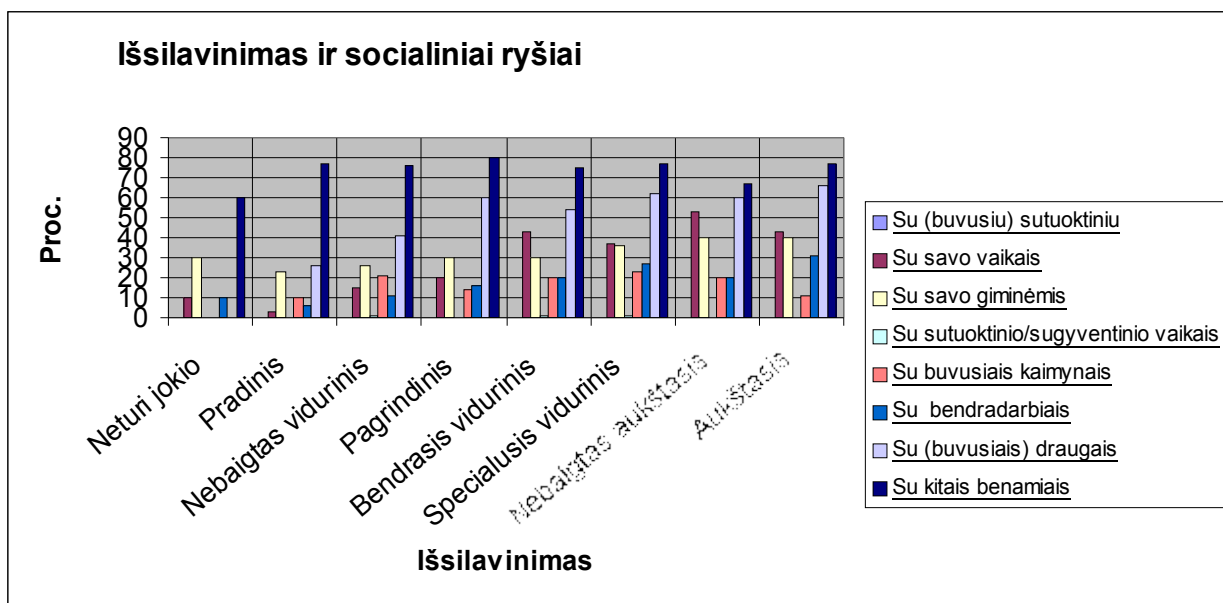
15 paveikslas.

Ryšius su draugais smarkiai įtakoja benamių amžius. Jaunesni benamiai kur kas dažniau palaiko ryšius su buvusiais draugais nei vyresnieji. Pagal bendraujančių su draugais skaičių, vyrai visose amžiaus grupėse lenkia moteris. Kas trečias vidutinio amžiaus benamis ir tik kas dvyliktas asmuo iki 30 metų palaiko ryšius su vaikais. Visose amžiaus grupėse moterys dažniau nei vyrai palaiko santykius su vaikais. Ryšius su giminėmis, dažniau palaiko jauni benamiai. Matome akivaizdų ryšių su giminėmis mažėjimą, augant benamių amžiui. Su amžiumi didėja benamių, palaikančių ryšius su bendradarbiais. Galime spėti, kad vyresni benamiai yra turėję ilgesnį darbo stažą, ko pasekoje yra užmezgę daugiau draugiškų darbinių santykių. Matome ryškią takoskyrą, tarp benamių vyrų ir moterų ryšių su bendradarbiais. Moterys iki 30 metų neturį jokių ryšių su bendradarbiais, vyresniame amžiuje matome laipsnišką augimą ir mažiausias skirtumas tarp vyrų ir moterų yra 50 metų ir vyresnių benamių tarpe. Vyresni benamiai daug dažniau palaiko ryšius su kaimynais nei jaunesnieji. Ryšiai su kaimynais visose amžiaus grupėse yra gerokai svarbesni moterims, nei vyrams.

Išsilavinimas ir ryšiai su artimiausia aplinka (2 priedas. 28 lentelė.) Išsilavinimas ryšių su kitais benamiais praktiškai neįtakoja, bet įtakoja santykius su draugais. Kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo dažnesni ryšiai su draugais. Išsilavinimas įtakoja ryšius su vaikais: neturinčių jokie išsilavinimo asmenų tarpe ryšius su vaikais palaiko dešimtadalis benamių, tuo tarpu su aukštuoju išsilavinimu – beveik pusė. Kuo aukštesnis benamių įgytas išsilavinimas, tuo dažniau palaikomi santykiai su vaikais.

16 paveikslas.

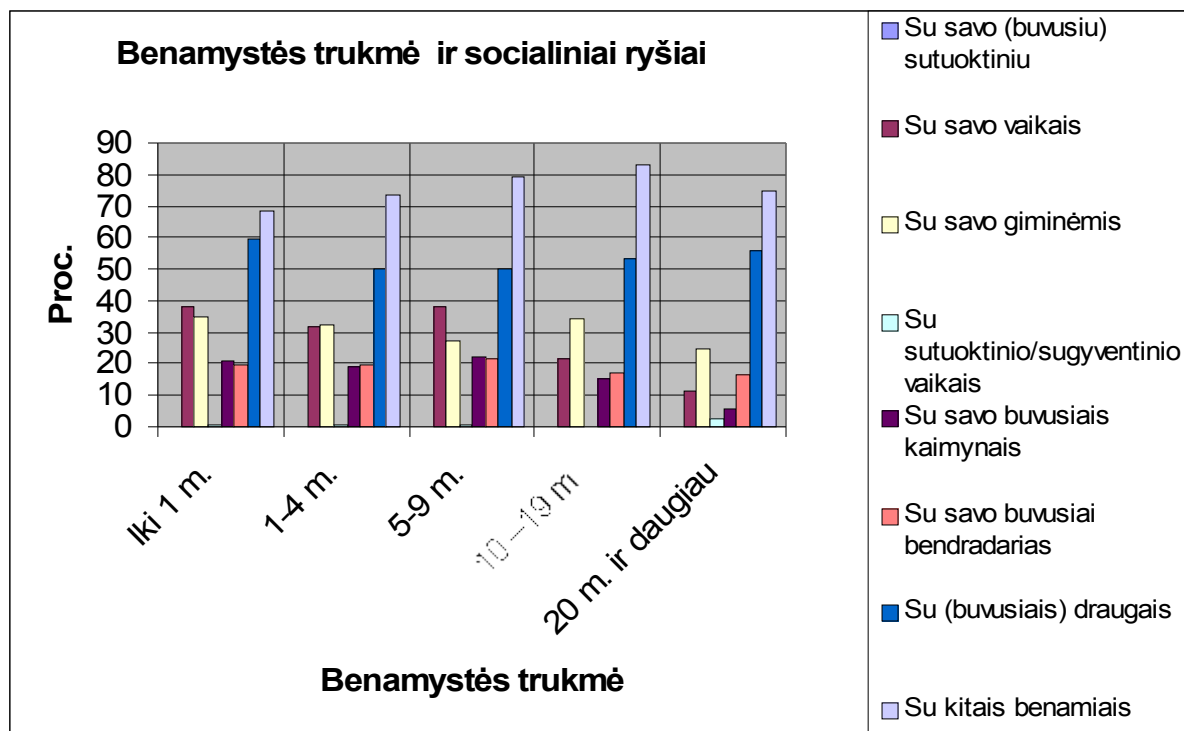

Su giminėmis taip pat dažniausiai bendrauja benamiai, turintys aukštąjį ar nebaigtą aukštąjį išsilavinimą (abejose grupėse tokių asmenų yra po 40,0 proc.), bet negalėtume sakyti, jog išsilavinimo lygis labai įtakoja ryšių su giminėmis gausą. Dažniausiai ryšius su bendradarbiais palaiko asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą. Kuo mažesnis išsilavinimas tuo mažesnis procentas benamių bendraujančių su bendradarbiais. Išimtis būtų benamiai be išsilavinimo, lenkiantys turinčius pradinį išsilavinimą ir asmenys, su nebaigtu aukštuoju išsilavinimu, šie ryšius su bendradarbiais palaiko rečiau nei turintys vidurinį išsilavinimą (galime spėti, kad neįgyta siekta profesinė kompetencija sutrukdė realizuoti save darbinėje srityje, ko pasekoje nebuvo užmegzti draugiški santykiai darbovietėse.) Išsilavinimas neturi lemiamos reikšmės ryšiams su kaimynais, tiesiog čia galime matyti žmogaus komunikabilumo, bendravimo poreikius. Kas ketvirtas benamis, turintis specialųjį vidurinį išsilavinimą, bendrauja su buvusiais kaimynais, o asmenys be išsilavinimo tokių ryšių nepalaiko.

Benamystės trukmė ir ryšiai su artimiausia aplinka. (2 priedas. 29 lentelė.) Augant benamystės „stažui“, matome laipsnišką ryšių su kitais benamiais augimą, vadinasi, vis labiau

integruojamasi į benamių pasaulį. Įdomu tai, kad benamiaujantys 20 ir daugiau metų su kitais benamiais ryšius palaiko rečiau nei 5 – 19 metų benamiaujantys asmenys.

17 paveikslas.

Ryšiai su draugais iki 5 – 9 benamystės metų retėja, vėliau – dažnėja, nors pradinio lygmens ir nepasiekia. Pastebėtina, kad, jeigu pirmaisiais benamystės metais ryšius su draugais gerokai dažniau palaiko moterys, tai vėliau vyrai ženkliai jas aplenkia ir tarp ilgiausiai benamiaujančiųjų vyrai tris kartus dažniau nei moterys bendrauja su draugais. Nuo 5 – 9 benamystės metų ryšiai su savo vaikais retėja. Turintys ilgiausią benamystės “stažą” trigubai rečiau bendrauja su vaikais nei pirmus metus benamiaujantieji. Kas trečias trumpiausiai benamiaujantis asmuo palaiko ryšius su giminėmis. Ilgėjant benamystės trukmei, ryšių su giminėmis mažėja, išskyrus 10-19 benamystės metus, kai palaikančiųjų ryšius su giminėmis skaičius priartėja asmenų, neturinčių namų iki 1 metų, skaičiaus. Nuo dvidešimtųjų benamystės metų ryšius su giminėmis palaiko kas ketvirtas benamis. Su buvusiais kaimynais dažniausiai ryšius palaiko 5 – 9 metus benamiaujantieji asmenys (22,5 proc.), vėliau šie ryšiai stipriai retėja ir tarp ilgiausiai benamiaujančiųjų ryšius su kaimynais palaiko vos 5,6 procento. Ryšius su bendradarbiais vėl dažniausiai palaiko 5 – 9 metus benamiaujantieji (kas penktas), po šių metų ryšių su bendradarbiais skaičius mažėja. Kas šeštas 20 ir daugiau metų benamiaujantis asmuo bendrauja su bendradarbiais. Ilgėjant benamystės trukmei, vis mažiau palaikomi ryšiai su kitais asmenimis, kas byloja apie gilėjančią benamių socialinę atskirtį.

3.3.4. Nakvynės vietos.

Benamiai nakvynės atžvilgiu tampa labai priklausomi nuo visuomenės: pirmiausia nuo artimųjų, po to nuo socialinių paslaugų teikėjų, galiausiai nuo gyvenamųjų namų laiptinių šeimininkų, stoties apsauginių žmoniškumo ir aplinkinių požiūrio į juos. Nakvynės vieta sąlyginai nurodo paties benamio poreikius, atskleidžia jo santykius su artimiausia aplinka ir visuomene. Yra benamių, kuriuos jau arba dar tenkina gyvenimas laiptinėje ar šiluminėje trasoje ir jie niekuomet nesikreiptų pagalbos į nakvynės namus. Per paskutines 4 savaites nuo tyrimo benamiams teko nakvoti:

7 lentelė. Benamių pasiskirstymas pagal lytį ir nakvynės vietas, proc..

Nakvynės vietos	Vyrai	Moterys	Iš viso
Nakvynės namuose	62,3	59,7	61,7
Draugų, pažįstamų namuose	27,4	33,1	28,7
Geležinkelio, autobusų stotyje, oro uoste ar pan.	13,1	14,4	13,4
Gyvenamo namo laiptinėje	13,3	10,1	12,5
Po atviru dangumi	10,3	8,6	9,9
Kalėjme	8,4	4,3	7,4
Gyvenamo namo rūsyje	7,9	5,8	7,4
Kita	7,5	7,2	7,4
Avariniame/negyvenamame pastate	6,6	6,5	6,6
Pašiūrėje, palapinėje	5,6	7,9	6,1
Ligoninėje	3,4	4,3	3,6
Kanalizacijos šulinyje ir kitose gyvenimui nepritaikytose patalpose	2,6	1,4	2,3
Visą parą veikiančiose įstaigose (maitinimo, pramogų ar pan.)	1,3	3,6	1,8
Vaikų globos namuose	1,9	1,4	1,8
Darbo vietoje	1,3	0,0	1,0
Automobilyje ar kitoje transporto priemonėje.	0,6	0,0	0,5

Vykdamas apklausą, didžioji dalis benamių buvo apklausti nakvynės namuose, todėl nenuostabu, kad pirmoje vietoje, pagal nakvynės vietų populiarumą, yra nakvynės namai, pastebėtina, kad juos dažniau rinkdavosi vyrai, nei moterys. Nors santykius su draugais dažniau palaiko benamiai vyrai, bet moterys dažniau randa nakvynę draugų ar pažįstamų namuose. Didelių skirtumų, pagal pasirenkamą nakvynės vietą, tarp benamių vyrų ir moterų nėra, tačiau galime pastebėti, kad moterys, dažniau nei vyrai, nakvynei renkasi viešąsias vietas: autobusų, geležinkelio stotis, oro uostas, bei visą parą veikiančias įstaigas, tuo tarpu vyrai dažniau nei moterys nakvojo rūsiuose, kanalizacijos šulniuose ar kitose gyvenimui nepritaikytose vietose, bei po atviru dangumi. Tokį pasiskirstymą iš dalies galima būtų paaiškinti tuo, kad moterys dažniau renkasi saugesnes vietas nakvynei, kur, iškilus nenumatytai grėsmei, būtų į ką kreiptis pagalbos. Vyrai dažniau per tas keturias savaites nakvojo kalėjime ir globos namuose. Galime daryti prielaidą, jog vyrai, pasibaigus jų buvimo laikui šiose įstaigose, dažniau nei moterys neturi namų,

kuriuose galėtų apsigyventi ar į kuriuos galėtų sugrįžti. Nė viena moteris nenakvojo darbo vietoje ar kokioje nors transporto priemonėje.

Benamių amžius ir nakvynės vietos. (2 priedas. 30 lentelė.) Nakvynės namuose nakvynės ieškančiųjų skaičius nežymiai didėja kartu su benamių amžiumi. Moterų tarpe dažniausiai nakvynės namuose nori nakvoti 30-49 metų moterys, šio amžiaus moterys netgi dažniau nei vyrai renkasi nakvynės namus, rečiausiai nakvynės namuose nakvoja benamės iki 30 metų. Vyrai į nakvynės namus dažniausiai kreipiasi pasiekę 50 metų ribą. Didelę diferenciaciją matome tarp jauniausių ir vyresnio amžiaus benamių, pažvelgę į nakvojusių draugų ir pažįstamų namuose skaičių. Jauniausi benamiai draugų ir pažįstamų namuose nakvoja 41,0 proc., tuo tarpu nuo 30 metų draugų ir pažįstamų namuose nakvyne randa trečdaliu mažiau benamių. Jeigu asmenų iki 30 metų grupėje vienodas skaičius vyrų ir moterų gali nakvoti draugų ir pažįstamų namuose, tai vidutinio amžiaus (30-49 metų) moterys trečdaliu lenkia vyrus, o vyriausiųjų benamių tarpe pas draugus ir pažįstamus šiek tiek dažniau nakvoja vyrai. Jauniausi benamiai, dažniau nei kitų amžiaus grupių atstovai, nakvoja gyvenamųjų namų rūsiuose, avariniuose / negyvenamuose pastatuose, geležinkelio ar autobusų stotyse, oro uostuose, visą parą veikiančiose įstaigose, vaikų globos namuose bei kalėjimuose. 30-49 metų benamiai dažniau nei kiti nakvoja pašiūrėse, palapinėse, gyvenamųjų namų laiptinėse, kanalizacijos šuliniuose ir kitose gyvenimui nepritaikytose vietose. Tuo tarpu 50 metų ir vyresniems benamiams dažniau nei jaunesniesiems tenka nakvoti po atviru dangumi, bei ligoninėse.

Benamių išsilavinimas ir nakvynės vietos. (2 priedas. 31 lentelė.) Žmonės, įgiję aukštąjį išsilavinimą, dažniau nei žemesnio išsilavinimo, nakvoja nakvynės namuose, ligoninėse, pas draugus ir pažįstamus. Galime daryti prielaidą, kad asmenys, turintys aukštesnį išsilavinimą, geba labiau pasirūpinti savo gyvenimo sąlygomis, nei menkesnio išsilavinimo asmenys. Kuo žemesnis išsilavinimas, tuo daugiau benamių, nakvojusių po atviru dangumi, gyvenamųjų namų rūsiuose, geležinkelių ir autobusų stotyse, avariniuose negyvenamuose pastatuose, kalėjimuose.

Benamystės trukmė ir nakvynės vietos. (3 priedas. 32 lentelė.) Nakvynės namuose dažniausiai nakvojo 1-4 metus bei 20 ir daugiau metų benamiaujantys asmenys. Dešimtadaliu mažiau nakvynės namuose nakvojo pradedančiųjų benamiauti. Matyt, vos netekę namų, ne visi žino, kur galima gauti nakvynę, dažniau nakvoja savo draugų bei pažįstamų namuose, be to dalis žmonių pirmaisiais benamystės metais nesutapatina savęs su benamiais ir vildamiesi artimiausiu metu gyvenamo būsto problemą išspręsti, į nakvynės namus nesikreipia, nes čia gyvena benamiai. 10 – 19 benamystės metais nakvynės namus renkasi mažiausiai benamių, dažniau už kitus jie nakvoja pašiūrėse, palapinėse, laiptinėse, visą parą veikiančiose įstaigose, geležinkelio, autobusų stotyse, oro uostuose; šias vietas nakvynei rečiausiai renkasi arba visai nesirenka ilgiausiai benamiaujantys asmenys.

Akivaizdų socialinių ryšių trūkinėjimą matome, žvelgdami į draugų ar pažįstamų namuose nakvojusių benamių skaičių ir benamystės trukmę. Draugų ir pažįstamų namuose prieglobstį rado kas trečias trumpiausiai benamiaujantis, 10 – 19 benamystės metais – kas penktas, o vėliau tik kas dvyliktas. Benamės moterys iki pat 4-ųjų benamystės metų, taip pat 10-19 benamystės metais dažniau nei vyrai randa prieglobstį draugų ir pažįstamų namuose, 5-9 benamystės metais vyrai aplenkia moteris, o nuo dvidešimtųjų benamystės metų nė viena moteris negavo prieglobsčio nakčiai draugų ir pažįstamų namuose. Iš pastarojo fakto galime spręsti, jog vyriausios moterys ypač stipriai patiria socialinę atskirtį.

Matome gana dėsninę kitimą nakvynės po atviru dangumi pasirinkime - kai benamystės trukmė yra iki 1 metų, nakvojančių po atviru dangumi yra 7,5 proc., 1- 4 metus benamiaujančių asmenų tarpe nakvojančių po atviru dangumi skaičius mažėja (6,7 proc.), 5 -9 benamystės metais išauga (13,9 proc.), panašus skaičius laikosi iki 19 benamystės metų ir mažiausiai nakvojančių po atviru dangumi yra 20 metų ir daugiau benamiaujančiųjų tarpe (5,6 proc.). Prisiminkime, kad 1 – 4 metus ir 20 ir daugiau metų benamiaujantys asmenys dažniau nei kiti nakvoja nakvynės namuose.

Augant benamystės stažui, matome nuolat didėjantį procentą asmenų, kuriems teko nakvoti įkalinimo įstaigose: benamiai, kurių benamystė iki 1 metų tik 2,8 proc., kai ilgiausiai benamiaujantys dešimt kartų dažniau yra nakvoję kalėjimuose. Pastebime, kad iki pat 19-ųjų benamystės metų vyrams dažniau nei moterims tenka nakvoti įkalinimo įstaigose. Pirmaisiais benamystės metais nė viena moteris nenakvojo įkalinimo įstaigoje, o 20 ir daugiau metų namų neturinčių asmenų tarpe net kas trečia moteris nakvojo įkalinimo įstaigoje.

3.4. Empirinio tyrimo apibendrinimas

Tyrimo pradžioje mes iškėlėme tris hipotezes, teigiančias, kad:

- *benamystėje labiau pasireiškia moterų nei vyrų socialinė atskirtis;*

50 metų ir vyresnių benamių tarpe didesnę dalį sudaro moterys. Moterys lyginant su benamiais vyrais pasižymi itin žemu formaliuoju išsilavinimu ir labai silpnu profesiniu pasirengimu. Kas penktas vyras ir kas antra benamė moteris neturi jokios specialybės, gal todėl benamės moterys dvigubai dažniau nei vyrai niekuomet neturėjo apmokamo darbo. Nemaža dalis moterų iki 30 metų visiškai neturi darbinės patirties arba ši patirtis labai menka. Čia verta prisiminti ir tai, jog moterys iki 30 metų neturi jokių ryšių su bendradarbiais, kai kas penktas šio amžiaus vyras tokius ryšius palaiko. Benamių vyrų pajamos yra aukštesnės nei moterų. Moterys trečdaliu dažniau nei vyrai neturėjo visiškai jokių pajamų. Darėme prielaidą, kad būtent dėl savo mažesnių pajamų moterys rečiau nei vyrai gali pirkti maistą ir todėl dažniau yra priverstos pasikliauti gerų žmonių parama, kas mažina savigarbą ir daro jas labiau pažeidžiamomis. Kalbėdamos apie socialinės pagalbos poreikius, moterys dažniau nei vyrai nurodė, nemokamo

maisto ir gydymo poreikį. Nemokamo gydymo poreikis moterų tarpe gali byloti apie jų prastesnę nei vyrų sveikatos būklę. Tai patvirtina ir tai, jog net trečdalis pačių jauniausių benamių turi invalidumo pažymėjimus, todėl darėme prielaidą kad sveikatos sutrikimai dažnai gali nulemti tapimą benamėmis. Moterys rečiau nei benamiai vyrai palaiko ryšius su draugais. Augant benamystės stažui, moterų ryšiai su draugais linkę labiau trūkinėti. Nė viena 20 ir daugiau metų benamiaujanti moteris nerado vietos nakvynei draugų ir pažįstamų namuose.

Akivaizdžiai matome, kad benamių moterų soc. atskirtis yra gilesnė nei vyrų, todėl galime teigti, kad keltoji hipotezė pasitvirtino.

- *turimas aukštesnis išsilavinimas, benamių tarpe pasireiškia mažesniu socialinės izoliacijos pasireiškimu t.y. kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo geresnės gyvenimo sąlygos, mažesnis atskyrimas nuo socialinių ryšių, darbo rinkos, vartojimo;*

Iš tyrimo rezultatų matome, kad kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo rečiau susiduriama su 15 metų ir ilgesniu nedarbo periodu.. Benamiai, įgiję aukštąjį ar specialųjį vidurinį išsilavinimą, turi didesnes pajamas, todėl dažniau, nei kiti benamiai, perka maistą turguje ar parduotuvėje. Tuo pačiu asmenys, turintys aukštesnį išsilavinimą dažniau nei kiti benamiai maitinasi labdaros valgyklose, nakvoja nakvynės namuose, ligoninėse, draugų ar pažįstamų namuose, jie geriausiai žino apie jiems prieinamas socialines lengvatas - visa tai liudija, apie geresnes jų gyvenimo sąlygas ir gebėjimą lengviau adaptuotis naujose gyvenimo sąlygose. Asmenys, įgiję aukštąjį išsilavinimą, dažniau nei kiti benamiai yra apdrausti socialiniu draudimu ir turi tai įrodantį socialinio draudimo pažymėjimą, tai garantuoja bent minimalią socialinės apsaugos sistemos paramą. Ryšius su vaikais, draugais, bendradarbiais taip pat dažniau palaiko asmenys, įgiję aukštesnį išsilavinimą, tai patvirtina ir faktas, kad jie dažniau, nei kiti benamiai, sulaukia pagalbos iš artimųjų bei nakvoja draugų ar pažįstamų namuose.

Tad galime teigti, jog hipotezė, kad benamiai turintys aukštesnį išsilavinimą patiria mažesnę socialinę atskirtį, pasitvirtina.

- *ilgalaikė benamystė didina socialinę atskirtį – nuo darbo rinkos, vartojimo, dalyvavimo visuomenės gyvenime.*

Benamių tarpe dažniausiai sutinkamas benamystės trukmės periodas 1-9 metai. Matėme, kad, augant benamystės „stažui“, auga ir benamių nedarbo periodas, mažėja benamių pajamos, todėl mažėja vartojimo apimtys, būsto įsigijimo ar išsinuomavimo galimybės. Ilgėjant benamystės periodui, maisto pirkimą pamažu keičia valgymas labdaros valgyklose arba vis dažniau maisto ieškoma atliekų konteineriuose ir panašiose vietose. Gal todėl asmenys, turintys ilgiausia benamystės patirtį, dažniau nei kiti, pageidauja socialinių pašalpų, nemokamo maisto, nakvynės namų. Ilgiau benamiaujantys geriau informuoti apie jiems skirtas socialines lengvatas

nei kiti benamiai, Galėtume teigti, kad jie jau moka gyventi gatvėje, čia jų pasaulis. Augant benamystės „stažui“, matome laipsnišką ryšio su kitais benamiais augimą ir ryšių su vaikais, draugais, giminėmis trūkinėjimą. Didėjant benamystės trukmei, matome vis mažėjantį vaikų, draugų ar giminių paramos sulaukiančių benamių skaičių, vis dažniau ieškoma institucinės pagalbos. Tai liudija ir toks faktas, kad kuo ilgesnis benamystės „stažas“, tuo rečiau prisiglaudžiama nakčiai draugų ar pažįstamų namuose. Invalido pažymėjimus dažniausiai turi ilgiausiai benamiaujantys asmenys, tai gali byloti apie gyvenimo be namų keliamą grėsmę asmens sveikatai. Galime teigti, kad hipotezė, jog benamystės trukmės ilgėjimas gilina socialinę atskirtį, pasitvirtino.

IŠVADOS

1. Socialinės atskirties reiškinys egzistavo visose epochose ir šiuolaikinė socialinė atskirtis tėra šio vientiso, besikeičiančio reiškinio vienas raidos etapų. Naujas požiūris į skurdo prigimtį susijęs su technologiniais pokyčiais, ekonomikos restruktūrizavimu ir su visuomenės struktūriniais pokyčiais, o ne tik su pajamų nesaugumą sukeliančiais cikliniais svyravimais.

2. Socialinės atskirties terminas gerai tinka įvardinti santykiui tarp visuomenės ir ilgalaikių bedarbių, menkai išsilavinusių asmenų, pirmos darbo vietos negaunančio jaunimo, vienišų žmonių, (kurių daugėja, silpnėjant šeimos stabilumui), taip pat benamių, kurių gretas dažniausiai ir papildo žmonės, patenkantys į išvardintas kategorijas. Sparčiai kintančioje visuomenėje, augant gyvenimo kokybės standartams bei atsiveriant naujoms galimybėms, socialinės atskirties sąvoka turi tendenciją plėstis.

3. Teisė turėti namus yra pamatinė žmogaus teisė, tad benamystės patirtis ypatingai paliečia žmogiškąjį asmenį, jo orumą. Benamystėje žmogus susiduria su visomis socialinės atskirties dimensijomis: *atskyrimu nuo vartojimo, darbo rinkos, dalyvavimo visuomenės gyvenime (politinių įsipareigojimų bei socialinių ryšių)*.

4. Šie socialinės atskirties aspektai būdingi Lietuvos benamiams. Tai atskleidė reprezentatyvi šalies benamių sociologinė apklausa (visuose jos etapuose dalyvavo magistrinio darbo autorius), atlikta 2003 metais:

- 2/3 benamių per savaitę iki apklausos buvo užsidirbę iki 50 litų ir 1/5 neturėjo visiškai jokių pajamų. Turėdami tokias mažas pajamas benamiai ne tik kad, negali nusipirkti ar išsinuomoti gyvenamą būstą, bet ir nebesugeba patenkinti savo būtinausių žmogiškų poreikių (tik 1/3 benamių turėjo pakankamai maisto). Tik kas antras benamis maistą pirko parduotuvėje, o kita dalis valgė labdaros valgyklose.
- Tik 3 proc. benamių tyrimo metu teigė per paskutinius 6 mėnesius turėję pastovų darbą, kas penktas benamis vyras ir kas antra benamė moteris neturi jokios specialybės.
- Beveik trečdalis (30 proc.) benamių neturi paso, dokumento, kuris yra būtinas norint dalyvauti rinkimuose ar referendumuose.
- Tik kas antras benamis dalis bendrauja su buvusiais draugais, kas trečias - su savo vaikais ir giminėmis. Dažniausiai bendraujama su kitais benamiais (tai nurodė 3/4 visų respondentų).

5. Dažnai benamystė yra tiesiogiai arba netiesiogiai susijusi su santykiais šeimoje (didžioji dalis benamių moterų yra susidūrę su smurtu dar vaikystėje, ar jau turėdamos savo šeimas). Pažymėtina, kad didžioji dalis benamių išsiskyrę asmenys (vyrų 46 proc., moterų 36 proc.).

6. Paprastai iki tapimo benamiu (-e) seka ilgas nedarbo laikotarpis, net kas penktas benamis, kurio benamystės trukmė iki 1 metų, darbo neturi 10-15 metų (tai gali būti susiję su sąlyginai žemu formaliuoju išsilavinimu - tik trečdalis benamių išsilavinimas yra aukštesnis už bendrąjį vidurinį).

7. Moterų benamystė kelia didesnę grėsmę jų sveikatai, jos susiduria su didesne smurto, seksualinės prievartos grėsme dažnai patiria skaudesnę, nei vyrai, stigmatizacijos procesą. Benamės moterys pasižymi žemesniu formaliuoju išsilavinimu nei vyrai: net 56 proc. turi pagrindinį ar žemesnį išsilavinimą (tuo tarpu vyrai 31 proc.). Kas penkta moteris niekuomet neturėjo apmokamo darbo (vyrų tarpe tokiu buvo kas dešimtas), moterų pajamos trečdaliu mažesnės nei vyrų, todėl ir maistą parduotuvėse jos perka rečiau nei vyrai. Augant benamystės stažui, moterų ryšiai su draugais linkę labiau trūkinėti, nė viena 20 ir daugiau metų benamiaujanti moteris nerado vietos nakvynei draugų ir pažįstamų namuose.

8. Skirtingų amžiaus grupių benamystę nulemia skirtingi socialinės rizikos faktoriai: jauniausi benamiai dažniausiai atsiduria gatvėje, dėl jaunam amžiui būdingų kraštutinumų, draugų įtakos, tuo tarpu vyresniųjų benamystę dažnai nulemia nedarbas, šeimos iširimasis.

9. Benamių amžius, išsilavinimas, benamystės trukmė sąlygoja ir jų patiriamos socialinės atskirties mastą. Kas antras benamis yra 30-49 metų amžiaus, mažiausiai tarp benamių asmenų iki 30 metų (13,7 proc.). Kuo ilgiau patiriama benamystė, kuo žemesnis išsilavinimas, tuo labiau įsijungiamą į benamių subkultūrą ir atitinkamai vis gilėja socialinė atskirtis.

REKOMENDACIJOS

Socialinės atskirties koncepcinės sąvokos Lietuvoje nėra, dažniausiai ši sąvoka probėgom aptariama įvairių kitų problemų kontekste. Tad būtų svabu rasti šio reiškinio matavimo instrumentus, leisiančius stebėti socialinės atskirties procesą ir padėsiančius vertinti skurdą bei socialinę atskirtį mažinančių strategijų, programų bei įvairių projektų efektyvumą.

Ypatingą dėmesį reiktų skirti benamystės prevencijos tyrinėjimams, bei prevencinėms programoms kurti. Būtų svarbu atkreipti dėmesį į didžiausią riziką tapti benamiais turinčius asmenis: ilgalaikį nedarbą patiriančius, žemą formalųjį išsilavinimą turinčius žmones, rizikos faktorių turinčias šeimas.

Kita svarbi problema - greita ir efektyvi pagalba žmogui, dėl vienokių ar kitokių priežasčių atsidūrusiam gatvėje. Darbe buvo pastebėta, kad pirminis prisitaikymas prie pasikeitusių gyvenimo sąlygų įvyksta per 3-4 dienas, ir vėliau, dėl vis gilėjančio įsiliejimo į benamių subkultūrą, darosi vis sunkesnė asmens resocializacija.

Tyrinėjant benamystės reiškinį, minėjome, kad atskirai būtina analizuoti moterų benamystę, jos priežastis, reiškimąsi, pasekmes, bei pagalbos benamėms moterims būdus.

Opus klausimas yra pagalba benamiams nakvynės namuose, ar įstaigose kur susiduriama su didele koncentracija benamystės patirtį turinčių žmonių, čia užmezgamos naujos pažintys, draugystės ir vis labiau įsiliejama į benamių subkultūrą, tad reiktų ieškoti alternatyvių pagalbos būdų.

Reiktų skirti dėmesį nevienadienės pagalbos benamiams teikimui. Benamis neturėtų įprasti prie jam teikiamos nuolatinės pagalbos, tačiau turėtų būti motyvuojamas savo turimus resursus naudoti savo situacijos keitimui, resocializacijai. Pagalbos teikimas benamiams, ypač didesniuose miestuose, turėtų būti koordinuojamas, o neapsiriboti savivaldybės ar įvairių nevyriausybinų organizacijų atskirų iniciatyvų pasireiškimu.⁶⁴

Benamiai, turintys įvairias priklausomybes ir dažnai visą dieną neprablaivėjantys, atsiduria praktiškai absoliučioje socialinėje izoliacijoje, reiktų ieškoti pagalbos jiems būdų.⁶⁵

64 Vilniaus mieste gerai įgudęs benamis gali per dieną papietauti keliose labdaros valgyklose, Tuo tarpu benamiui, susiradusiam darbą ir iki pirmo atlyginimo neturinčiam jokių pajamų, pavalgyti praktiškai neįmanoma, nes labdaros valgyklos savo paslaugas teikia dienos metu, o dirbantis žmogus negali palikti savo darbo vietos. Nuomotis būstą darosi neverta, nes, pasibaigus buvimo laikui vienuose nakvynės namuose, galima sėkmingai persikraustyti į kitus ir toliau praktiškai nemokamai juose gyventi.

65 Benamiai, dėl savo gyvenimo būdo dažniau nei kiti asmenys rizikuoja susirgti tuberkulioze, pedikulioze, niežais ir tapti šių ligų platintojais; reiktų skirti dėmesį šių ligų diagnozavimui ir gydymui tarp jų, ypatingai didelį dėmesį skiriant benamiams, kurie gyvena visiškoje socialinėje izoliacijoje. Jeigu asmuo kreipiasi į nakvynės namus, jis yra prašomas pasitikrinti ar neserga minėtomis ligomis, tuo tarpu kita dalis benamių, net nežino apie savo sveikatos būklę. Minėtas ligos nustačius, ir asmeniui sutikus, gali būti pradėtas gydymas, bet darbo praktika su benamiais liudija, kad jie labai retai sugeba išverti visą gydymo kursą ir tiesiog pabėga iš gydymo įstaigų, tuo keldami dar didesnę grėsmę aplinkiniams

Nemaža dalis benamių, turi įvairių psichikos sutrikimų, tad jiems turėtų būti teikiama atitinkama kvalifikuota pagalba. Tiems, kurių elgesys nukreiptas į nesąmoningą susinaikinimą, instiutualizacija tikriausiai yra vienintelė protinga alternatyva vargingam jų gyvenimui ir ankstyvai mirčiai.

Asmenys, pasibaigus jų buvimo laikui globos namuose, įkalinimo ir sveikatos priežiūros įstaigose, turėtų sulaukti pagalbos gyvenamajam būstui rasti.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos skurdo mažinimo strategijos įgyvendinimo 2002-2004 metais programa. – Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2002.
2. Lietuvos Respublikos 2004-2006 metų nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas. – Konceptijos, strategijos. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainė: <http://www.socmin.lt/index.php?-2041531909>; 2005-09-08.
3. Bendrasis aprėpties memorendumas. Lietuva. Konceptijos, strategijos. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainė: <http://www.socmin.lt/index.php?-2041531909>; 2005-09-08.
4. Barry B. Social Exclusion, Social Isolation and the Distribution of Income. CASEpaper, CASE/12 August 1998// <http://sticerd.lse.ac.uk/case/publications/papers.asp>; 2005-10-01.
5. Broom L., Bonjen CH., Broom D.H. Sociologija. Esminiai tekstai ir pavyzdžiai. Kaunas, 1992.
6. Crane M., Byme K., Ruby F. The cause of homelessness in later life: finding from a 3-Nation study, Psychological sciences and social sciences; Washington: May 2005. Vol. 60B. Iss.3: pgs152, 8pgs.// <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=840795561&sid=4&Fmt=4&clientId=57920&RQT=309&VName=PQD>; 2005-10-27;
7. Edgar B., Doherty J., Meert H. Review of statistics on homelessness in Europa. - European observatory on hoelessness. November 2002. http://www.feantsa.org/files/transnational_reports/EN_StatisticsReview_2002.pdf; 2005-09-21.
8. Gordon D. Definitions of Concepts for the Perceptions of Poverty and Social Exclusion./ Perceptions of Poverty & Social Exclusion, 1998: Report on Preparatory Research. <http://www.bris.ac.uk/poverty/pse/technic.htm>; 2005-09-30.
9. Kanopienė V., Mikulionienė S. Lietuvos benamiai: elgsenos ir nuostatos // Socialinis darbas: mokslo darbai, 2004. Nr. 3(1). P.47-62. <http://www.mruni.lt/lt/soc.htm>; 2004-03-27.
10. Kanopienė V., Mikulionienė S. Lietuvos benamiai: gyvenimo sąlygos // Socialinis darbas: mokslo darbai 2004. Nr. 3(1) P.63-72. <http://www.mruni.lt/lt/soc.htm>; 2004-03-24.
11. Kasparavičienė V. Socialiniai ir ekonominiai visuomenės pakraščiai pastarojo meto lietuvių prozoje // Filosofija. Sociologija. Lietuvos mokslų akademija. 2003. Nr. 2, P.30–36.

12. Kushel B., Hahn J.A., Evans L. Revolving Doors: Imprisonment among the homeless and marginally housed population. Journal of public health, Oct. 2005 Vol. 95, Iss.10; pg 1747, pgs 6.// <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=909247421&sid=6&Fmt=4&clientId=57920&RQT=309&VName=PQD;> 2005-06-25;
13. Kviešienė G. Prievartos prevencija. / Socialinis ugdymas II d., - Vilnius, 2000.
14. Lazutka R. Pajamos, vartojimas ir skurdas / J. Rimkutė (vyr. red.). Žmogaus socialinė raida. – Vilnius: Homo Liber, 2001.
15. Lessof C., Jowell R. Measuring Social Exclusion. Paper 84 September 2000 <http://www.crest.ox.ac.uk/papers.htm>
16. Mikulionienė S. Socialinė atskirtis: sąvokos samprata ir vartoseną Lietuvoje // Socialinis darbas: mokslo darbai 2005. Nr. 4(2) // <http://www.mruni.lt/lt/soc.htm>; 2005-11-25.
17. Poviliūnas A. Pilietinė visuomenė / J. Rimkutė (vyr. red.). Žmogaus socialinė raida. – Vilnius: Homo Liber, 2001.
18. Praspaliauskienė R. Nereikalingi ir pavojingi: XVIII a. pabaigos – XIX a. pirmosios pusės elgetos, valkatos ir plėšikai Lietuvoje. – Vilnius: Žara, 2000.
19. Ravenhil M. Homelessness and Vulnerable Young People: A social audit of KeyChange Charity's supported accommodation// <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/case/cp/CASEpaper37.pdf>; 2005-10-03.
20. Rokach A. The causes of loneliness in homeless youth, The journal of Psychology, Provincetown: Sep2005. Vo139,pg.469,12pgs.// <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=920579391&sid=3&Fmt=4&clientId=57920&RQT=309&VName=PQD;> 2005-10-27.
21. Surašymo darbuotojo vadovėlis. – Vilnius, Statistikos departamentas, 2001.
22. Šaulauskas M.P. Socialinė atskirtis ir pilietinė visuomenė. - Dobryninas A., Gaidys V., Gruževskis B. [et. al.] Socialiniai pokyčiai: Lietuva, 1990 –1998. Vilnius: Garnelis, 2000.
23. Understanding Social Exclusion. CASEbrief 23, June 2002. <http://sticerd.lse.ac.uk/case/publications/briefs.asp> ; 2003 03 15.
24. Wenzel.L, Koegel.P, Gelberg L. Antecedents of physical and sexual victimization among homeless women: a comparison to homeless men. American journal of community Psychology, New York Jun 2000. Vol.28, Iss.3; pg 367, 24 pgs.// <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=2812756&sid=15&Fmt=2&clientId=57920&RQT=309&VName=PQD;> 2005-11-03.
25. Zaleskienė I. Asmuo, visuomenė, ir valstybė. Socialinė atskirtis. - Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje. 1998. JTVP,SPG, Vilnius, 1998.

26. Осинский И.И. Хабаева И.М. Балдаева И.Б. Бездомные-дно общества // Социологические исследования 2003 №1// http://socis.isras.ru/SoclsArticles/2003_01/Osinski_Xabaeva_Baldaeva.doc; 2005-11-07.
27. Соловьева З. Обитатели “Ночлежки” и других благотворительных организаций в перспективе социологии повседневности // Центр независимых социологических исследований (ЦНСИ)//http://www.indepsocres.spb.ru/sbornik9/9_solov.htm; 2005-11-06.
28. Карлинский И. Анализ социально и правового положения бездомных в современной России.// Санкт-Петербург: Дельта, 2004.// <http://www.homeless.ru/librus/showquestion.php?faq=1&fldAuto=29>; 2005-10-03.

SANTRAUKA

Darbo pavadinimas: Benamiai, kaip socialinės atskirties grupė.

Pagrindinės sąvokos: socialinė atskirtis, skurdas, benamystė, socialiniai ryšiai, gyvenamasis būstas, nedarbas, vartojimas, socialinis draudimas.

Darbo tikslas - atskleisti benamių gyvenimo sąlygas ir nustatyti priežastis, kurios gilina benamių socialinę atskirtį. Šiame darbe, pradedant skurdo samprata, nagrinėjama socialinės atskirties samprata, jos genezė, skurdo ir socialinės atskirties sąsajos, nesavanoriškumo aspektas socialinėje atskirtyje, socialinę atskirtį skatinantys veiksniai bei jos dimensijos, apžvelgiamos Europos Sąjungos ir Lietuvos pastangos mažinti skurdą ir socialinę atskirtį.

Darbe gvildinama benamystės samprata. Primenama kad benamystė nėra vien šių laikų reiškinys, bet egzistavo visais laikais ir visose valstybėse. Nagrinėjamos benamystės priežastys, išskiriama moterų benamystės specifika. Benamystė darbe traktuojama, kaip tam tikras tęstinis procesas.

Darbe nagrinėjami 2003 metais balandžio – birželio mėnesiais viešosios įstaigos „Socialinės politikos grupė“ atlikto Lietuvos gyventojų, neturinčių gyvenamojo būsto, sociologinio tyrimo rezultatai. Kadangi darbo autorius kaip tyrėjų grupės narys/ekspertas dalyvavo visuose tyrimo etapuose, jam buvo leista naudotis šio tyrimo duomenimis. Remiantis tyrimo duomenimis, apibūdinamos benamių socialinės demografinės charakteristikos, aptariamos benamių gyvenimo sąlygos (darbo turėjimas ir nedarbas, pajamos, vartojimas, nakvynės vietos), bei benamių socialiniai ryšiai (dokumentų turėjimas, socialinis draudimas, socialiniai poreikiai bei pagalbos šaltiniai, žinojimas apie socialines lengvatas, ryšiai su kitais žmonėmis).

SUMMARY

The Title of the Paper: Homeless as socially excluded group.

Keywords: Social Exclusion, poverty, Concept of Homelessness, Social Relations, Lodging, Unemployment, Consumering, Social insurance.

The aim of this paper is to present the living conditions of homeless people and to explore the reasons which promote the social exclusion of homeless men and women. Firstly, the concept of poverty is discussed, and then the concept of social exclusion and its genesis is analysed. The relations between poverty and social exclusion, non voluntary aspect in social exclusion, factors which promote social exclusion and dimensions of that exclusion are explored too. The endeavors of European Union and of Lithuania to reduce poverty and social exclusion are reviewed.

The concept of homelessness is analyzed in this paper. It is reminded that homelessness is not a phenomenon of our time alone. It always existed in every country. The causes of homelessness are analyzed, especially the specificity of life of homeless women. Homelessness is treated as a continuous process.

The results of a sociological survey of homeless people in Lithuania made by public agency „Socialinės politikos grupė“ (The Group of Social Politics) which took place from April until June 2003 are analyzed. Since the author of the paper participated in all stages of the survey as a member of a group of investigators/experts, he was allowed to use the results of the survey for his own purposes. Social demographic characteristic, living conditions (employment and unemployment, income, lodging) and social relations (possession of documents, social insurance, social needs and resources, knowledge of social privileges, relations with other people) of homeless people are analyzed in the context of the results of the survey.

PRIEDAI

1 priedas

Socialinės Politikos Grupė
Tel. 265 0506

BENAMIŲ GYVENIMO SĄLYGŲ TYRIMAS 2003 balandis-gegužė

Laba diena, mano vardas _____. Aš atstovauju Socialinės Politikos Grupę. Mes tiriamo Lietuvos gyventojų, kurie neturi nuosavo būsto, gyvenimo sąlygas, kad galėtume suprasti, kaip geriausia jiems padėti.

Anketa anoniminė. Jūsų, kaip ir kitų tyrime dalyvaujančių panašaus likimo žmonių (jų keli šimtai) atsakymai bus suvesti į kompiuterį, apibendrinti ir analizuojami tik kaip visuma. Garantuoju, kad Jūsų atsakymai bus išlaikyti paslapyje.

Už dalyvavimą apklausoje Jus būsite simboliškai materialiai paskatinti. Ar galėtumėte skirti šiek tiek laiko atsakyti į anketos klausimus? Iš anksto dėkojame.

INTERVIU DATA: _____

1. GYVENAMOJI VIETOVĖ (*PARAŠYTI PAVADINIMĄ*) _____
(miestas, kaimas, rajonas)

2. INTERVIU VIETA

(*PARAŠYTI, pvz. nakvynės namai, labdaros valgykla ir pan.*)

SOCIALINĖS DEMOGRAFINĖS CHARAKTERISTIKOS

3. KOKIA JŪSŲ GIMIMO DATA?

(*UŽRAŠYTI TIKSLIAI METUS, MĖNESĮ IR DIENĄ, jeigu atsisako nurodyti, įvertinti respondento amžių apytiksliai*)

4. JŪSŲ GIMIMO VIETA:

(*PARAŠYTI*) _____

5. JŪSŲ LYTIS

1. Vyras
2. Moteris

6. JŪSŲ TAUTYBĖ

1. Lietuvis/lietuvė
2. Rusas/rusė
3. Lenkas/lenkė
4. Kita tautybė

7. JŪSŲ VEDYBINIS STATUSAS:

1. Nevedęs (netekėjusi)
2. Vedęs (ištekėjusi)
3. Išsiskyęs (-usi)
4. Našlys (-ė)
5. Gyvenate neregistruotoje santuokoje

8. AR TURITE VAIKŲ?

1. Ne –pereikite prie 12 klausimo
2. Taip _____ vaikų (*ĮRAŠYTI SKAIČIŲ*)

DABAR NORĖTUME PAKLAUSTI APIE KIEKVIENĄ JŪSŲ VAIKĄ ATSKIRAI:

	1 vaikas	2 vaikas	3 vaikas	4 vaikas	5 vaikas
9. KADA JIS/JI GIMĖ? (<i>metai</i>)					
10. KAS JĮ/JĄ GLOBOJA?					
1. Jūs pats/pati	1	1	1	1	1
2. Jūsų sutuoktinis (-ė)	2	2	2	2	2
3. Giminės (<i>NURODYTI</i>)	3	3	3	3	3
4. Vaikų namai	4	4	4	4	4
5. Globėjai	5	5	5	5	5
6. Vaikas gyvena savarankiškai	6	6	6	6	6
7. Įkalinimo įstaigoje	7	7	7	7	7
8. Nežinote	8	8	8	8	8
11. AR JIS/JI ŠIUO METU MOKOSI?					
1. Taip	1	1	1	1	1
2. Ne	2	2	2	2	2
3. Nežinote	3	3	3	3	3

12. KOKS JŪSŲ IŠSILAVINIMAS?

1. Neturite jokio	5. Bendrasis vidurinis
2. Pradinis (4 klasės)	6. Specialus vidurinis, aukštesnioji mokykla
3. Nebaigtas vidurinis	7. Nebaigtas aukštasis
4. Pagrindinis (10 klasių)	8. Aukštasis

13. AR TURITE ĮGYJĘS SPECIALYBĘ ? (JEIGU TAIP, NURODYKITE KOKIĄ)

1. Taip _____
2. Ne

14. JŪSŲ PRAGYVENIMO ŠALTINIAI PER PASTARUOSIUS 6 MĖNESIUS:
(*NURODYKITE VISUS*)

1. Senatvės pensija	7. Atlyginimas, turite pastovų darbą
2. Invalidumo pensija	8. Atsitiktiniai uždarbiai
3. Santaupos	9. Išmalda
4. Bedarbio pašalpa	10. Giminių, artimųjų pagalba
5. Kitos socialinės pašalpos	11. Jokių
6. Pajamos, gautos pardavus antrines žaliavas	12. Kiti (<i>PARAŠYTI</i>)

15. KIEK PINIGŲ TURĖJOTE (UŽSIDIRBOTE) PER PASKUTINĘ SAVAITĘ? (*PARAŠYTI*)
_____ litų

16. AR ESATE TURĖJĘS APMOKAMĄ DARBĄ?

1. Taip
2. Ne – pereikite prie 20 klausimo

17. KOKS BUVO PASKUTINIS JŪSŲ UŽSIĖMIMAS? (*VIENAS ATSAKYMAS*)

1. Nekvalifikuotas darbininkas
2. Kvalifikuotas darbininkas, techninis darbuotojas
3. Specialistas, kūrybinis darbuotojas, tarnautojas
4. Ūkininkas
5. Turėjo savo verslą/užsiėmėte individualia darbine veikla
6. Kita (*PARAŠYTI*) _____

18. DĖL KOKIŲ PRIEŽASČIŲ JŪS NETEKOTE DARBO AR IŠĖJOTE IŠ PASKUTINĖS DARBOVIETĖS?

1. Įmonė likvidavosi
2. Etatų mažinimas
3. Baigėsi terminuota sutartis
4. Išėjo iš darbo savo noru
5. Buvote atleistas
6. Kita (*PARAŠYTI*) _____

19. KIEK LAIKO NEDIRBATE?

_____ metai
_____ mėnesiai

TĖVŲ NAMAI – VAIKYSTĖ

20. KIEK JUMS BUVO METŲ, KAI PRADĖJOTE GYVENTI ATSKIRAI NUO TĖVŲ / GLOBĖJŲ?
(*PARAŠYTI*) _____

21. KIEK METŲ GYVENATE ATSKIRAI NUO TĖVŲ / GLOBĖJŲ?
(*PARAŠYTI*) _____

22. KODĖL PRADĖJOTE GYVENTI ATSKIRAI NUO TĖVŲ / GLOBĖJŲ?

1. Išvažiavote mokytis į kitą miestą
2. Sukūrėte savo šeimą
3. Pradėjote dirbti
4. Tarnavo kariuomenėje
5. Pabėgote
6. Tėvai/globėjai išvarė
7. Tėvai pateko į įkalinimo įstaigą
8. Tėvai tapo benamiais
9. Tėvai persikėlė gyventi kitur
10. Jūs grįžote iš įkalinimo įstaigos
11. Baigėsi terminas vaikų globos namuose
12. Kita (*PARAŠYTI*) _____
13. Neatsakė

23. AR JUMS TEKO VAIKYSTĖJE PATIRTI (IŠGYVENTI) TAI, KAS IŠVARDYTA ŽEMIAU?

	Dažnai	Kartais	Niekada
1. Tėvų meilę, dėmesį Jums	1	2	3
2. Gerus tėvų tarpusavio santykius	1	2	3
3. Tėvų smurtą Jūsų atžvilgiu	1	2	3
4. Tėvų girtavimą	1	2	3
5. Materialinius nepriteklius, skurdą	1	2	3
6. Jūs bėgote iš namų	1	2	3
7. Jūs bėgote iš pamokų	1	2	3
8. Jūsų santykiai su tėvais buvo blogi	1	2	3

SEKANTYS DU KLAUSIMAI (24 IR 25) TIEMS, KURIE BENT VIENĄ SYKĮ BĖGO IŠ TĖVŲ NAMŲ:

24. KIEK JUMS BUVO METŲ, KAI PIRMĄ KARTĄ PABĖGOTE IŠ TĖVŲ NAMŲ? (PARAŠYTI)

25. KODĖL BĖGOTE IŠ TĖVŲ NAMŲ? (PAŽYMĖTI VIENĄ SVARBIAUSIĄ PRIEŽASTĮ)

1. Dėl tėvų smurto Jūsų atžvilgiu	5. Tėvai buvo pernelyg griežti Jūsų atžvilgiu
2. Dėl nuolatinio tėvų girtavimo	6. Nenorėjote atsilikti nuo draugų
3. Ieškoti nuotykių	7. Kitos priežastys (PARAŠYTI)
4. Dėl skurdo namuose	
-

BŪSTAS IR BENAMYSTĖS PATYRIMAS

26. KUR JŪS GYVENOTE IKI TOL, KOL TAPOTE BENAMIU? (SURAŠYKITE VISUS BŪSTUS)

	I būstas	II būstas	III būstas	IV būstas	V būstas
1. Nuosavas namas/jo dalis	1	2	3	4	5
2. Nuosavas butas	1	2	3	4	5
3. Valstybinis ar savivaldybės butas	1	2	3	4	5
4. Nuomojamas butas/kambarys	1	2	3	4	5
5. Jūsų tėvų namai	1	2	3	4	5
6. Jūsų vaikų namai	1	2	3	4	5
7. Jūsų giminių, pažįstamų namai	1	2	3	4	5
8. Vaikų globos namai	1	2	3	4	5
9. Kambarys bendrabutyje	1	2	3	4	5
10. Vieta bendrabutyje	1	2	3	4	5
11. Sodo namelis	1	2	3	4	5
12. Įkalinimo įstaiga	1	2	3	4	5
13. Kita (PARAŠYTI)					

27. DĖL KOKIŲ PRIEŽASČIŲ PRARADOTE PASKUTINIŲ BŪSTŲ?

1. Pardavėte, kad turėtumėte pinigų pragyvenimui	5. Pardavėte (užstatėte), kad grąžintumėte skolas
2. Dėl šeimyninių aplinkybių (išvarė sutuoktinis/sugyventinis)	6. Gaisras (sudegė)
3. Išvarė Jūsų vaikai	7. Buvote apgautas
4. Išvarė sutuoktinio/sugyventinio vaikai	8. Būstas priklausė darbovietai
	9. Kita (PARAŠYTI)
-

28. KIEK LAIKO NETURITE NUOSAVO BŪSTO?

_____ metų
_____ mėnesių

29. KUR PER PASTARĄSIAS 4 SAVAITES JUMS TEKO NAKVOTI?

(SKAITYTI IR PAŽYMĖTI VISUS ATSAKYMUS)

1. Draugų, pažįstamų namuose	10. Gyvenamo namo laiptinėje
2. Darbo vietoje	11. Gyvenamo namo rūsyje
3. Ligoninėje	12. Kanalizacijos šulinyje ir kitose gyvenimui nepritaikytose patalpose
4. Vaikų globos namuose	13. Visą parą veikiančiose įstaigose (maitinimo, pramogų ar pan.)
5. Kalėjime	14. Geležinkelio, autobusų stotyje, aerouoste ar pan.
6. Nakvynės namuose	15. Po atvirų dangumi
7. Avariniame/negyvenamame pastate	16. Kita (PARAŠYTI) _____
8. Automobilyje, kitoje. transporto priemonėje	
9. Pašiūrėje, palapinėje	

30. KURIOSE IŠ ŠIŲ VIETŲ JUMS TEKO PRALEISTI DAUGIAUSIA LAIKO?

(PAŽYMĖTI NE DAUGIAU KAIP TRIS, ĮRAŠYTI ATITINKAMUS NUMERIUS IŠ ATSAKYMŲ 29 KLAUSIMUI)

1. ____ 2. ____ 3. ____

31. IŠ KUR GAVOTĖ MAIŠTĄ PER PASKUTINES 4 SAVAITES?

(GALIMI KELI ATSAKYMAI)

1. Pirkote parduotuvėje, turguje	4. Savarankiškai suradote kitose vietose (atliekų konteineriai ir panašiai)
2. Labdaros valgykloje	Kita _____
3. Sušelpė geri žmonės	(PARAŠYTI)

32. PER PASKUTINES 4 SAVAITES:

1. Jus iš viso neturėjote ko valgyti kelias dienas iš eilės
2. Jus dažniau buvote alkanas nei sotus
3. Jus dažniau buvote sotus nei alkanas
4. Jus visada gavote/turėjote maistą

33. AR JŪS PALAIKOTE RYŠIUS SU ŠIAIS ŽMONĖMIS?

1. Su savo (buvusiu) sutuoktiniu	5. Su savo buvusiais kaimynais
2. Su savo vaikais	6. Su bendradarbiais
3. Su savo giminėmis	7. Su (buvusiais) draugais
4. Su sutuoktinio/sugyventinio vaikais	8. Su kitais benamiais

SVEIKATA

34. KAIP JŪS BENDRAI APIBŪDINTUMĖTE SAVO SVEIKATOS BŪKLĘ?

1. Labai gera	4. Bloga
2. Gera	5. Labai bloga
3. Vidutiniška	9. Nežino/ neatsakė

35. AR JŪS TURITE INVALIDUMO GRUPE?

1. Taip
2. Ne

36. AR PER PASKUTINIUS 6 MĖNESIUS JUMS REIKĖJO MEDICININĖS PAGALBOS?

1. Taip, reikėjo ir kreipėtės į gydytojus
2. Taip, reikėjo ir gydėtės pats/pati
3. Taip, reikėjo ir kreipėtės į pažįstamus
4. Ne, nereikėjo
5. Kita (PARAŠYTI)

37. AR PER PASKUTINIUS 6 MĖNESIUS JUMS REIKĖJO PIRKTI VAISTUS AR KITAS MEDICININES PRIEMONES?

1. Taip, reikėjo ir pirkote visada
2. Taip, reikėjo, tačiau pirkote ribotai
3. Taip, reikėjo, bet nepirkote
4. Ne, nereikėjo

38. AR JUMS TINKA ŠIE TEIGINIAI ?
(GALIMI KELI ATSAKYMAI)

1. Jūs pastoviai rūkote
2. Dažnai padauginiate alkoholio
3. Geriate odekolonus, techninį spiritą ir pan.
4. Vartojate narkotikus
5. Nei vienas netinka

SOCIALINĖ PAGALBA

39. AR KAS NORS PER PASKUTINIUS 3 METUS PADĖJO JUMS ĮSIDARBINTI, GAUTI SOCIALINĘ PAŠALPĄ, KITĄ PAGALBĄ, GAUTI REIKIAMĄ INFORMACIJĄ? JEI TAIP, TAI KAS PADĖJO? (GALIMI KELI ATSAKYMAI)

1. Padėjo savivaldybė
2. Padėjo darbo birža
3. Padėjo nevyriausybinės organizacijos
4. Padėjo giminės, vaikai, pažįstami
5. Padėjo socialiniai darbuotojai
6. Padėjo savanoriai
7. Kiti (PARAŠYTI) _____
8. Nieks nepadėjo
9. Pagalbos nereikėjo

40. KAS JUMS LABIAUSIAI PADEDA? (PARAŠYTI) _____

41. AR JŪS ŽINOTE, KOKIOMIS SOCIALINĖMIS PASLAUGOMIS BEI LENGVATOMIS TURITE TEISĘ NAUDOTIS?

1. Taip
2. Ne

42. AR JŪS ESATE APDRAUSTAS SOCIALINIU DRAUDIMU?

1. Taip
2. Ne
3. Nežino/Neatsakė

43. KOKIUS TURITE GALIOJANČIUS ASMENS DOKUMENTUS? (PAŽYMĖTI VISUS)

1. Pasą
2. Socialinio draudimo pažymėjimą
3. Pensininko pažymėjimą
4. Invalido pažymėjimą
5. Vairuotojo teises
6. Leidimą nuolat gyventi Lietuvoje
7. Leidimą laikinai gyventi Lietuvoje
8. Laikiną asmens pažymėjimą
10. Kiti (PARAŠYTI) _____
11. Jokių dokumentų

44. AR PER PASKUTINIUS 6 MĖNESIUS JŪS GAVOTE KOKIĄ NORS SOCIALINĘ PARAMĄ (PAŠALPAS/PASLAUGAS)? JEIGU TAIP, NURODYKITE KOKIĄ.

1. Socialinę pašalpą	7. Dalyvaujate anoniminių alkoholikų programoje
2. Nemokamą maistą	8. Kita (<i>PARAŠYTI</i>)
3. Nemokamus rūbus	_____
4. Gydėtės ligoninėje	9. Jokios paramos negavote
5. Gyvenote nakvynės namuose	10. Paramos nereikėjo
6. Nakvojote nakvynės namuose	

45. KOKIOS SOCIALINĖS PARAMOS JUMS ŠIUO METU LABIAUSIAI REIKIA? (NURODYKITE 1 AR 2 SVARBIAUSIAS)

1. Socialinės pašalpos	6. Vietos, kur gyventi
2. Nemokamo maisto	7. Kita (<i>PARAŠYTI</i>)
3. Nemokamų rūbų	_____
4. Gydymo	8. Nereikia jokios
5. Nakvynės vietos	

POŽIŪRIS Į ATEITĮ

46. KAIP JŪS MANOTE, AR ARTIMIAUSIU METU JŪSŲ GYVENIMO SITUACIJA PAGERĖS?

1. Situacija pagerės –pereikite prie 47 klausimo
2. Niekas nesikeis –pereikite prie 48 klausimo
3. Situacija pablogės –pereikite prie 48 klausimo
4. Nežinote, nesate tikras –pereikite prie 49 klausimo

47. KODĖL JŪS MANOTE, KAD JŪSŲ SITUACIJA PAGERĖS? (NURODYKITE 1 AR 2 SVARBIAUSIAS PRIEŽASTIS)

1. Jūs gausite darbą
2. Jums galės padėti Jūsų vaikai, kiti šeimos nariai
3. Apčiuopiamą pagalbą suteiks geri žmonės ar bažnyčia
4. Valstybė pradės labiau rūpintis benamiais ir nepasiturinčiais
5. Jūs išsigysite būstą
6. Jūs turėsite kur gyventi (pas artimus žmones)
7. Kitos priežastys. Kokios? (*PARAŠYTI*) _____

48. KODĖL JŪS MANOTE, KAD JŪSŲ SITUACIJA PABLOGĖS? (NURODYKITE 1 AR 2 SVARBIAUSIAS PRIEŽASTIS)

1. Neturėsite jokių pajamų
2. Prastėja sveikata
3. Neturėsite kur gyventi
4. Žmonės vis mažiau linkę padėti neturtingiems
5. Kitos priežastys. Kokios? (*PARAŠYTI*) _____

49. AR ŽADATE PATS (-I) IMTIS KOKIŲ NORS VEIKSMŲ, KAD SITUACIJA PAGERĖTŲ? (*PARAŠYTI, KOKIŲ*)

50. KOKIŲ VEIKSMŲ TURĖTŲ IMTIS SAVIVALDYBĖ, VYRIAUSYBĖ, KAD JŪSŲ SITUACIJA PAGERĖTŲ? (*PARAŠYTI, KOKIŲ*)

51. KOKĮ DARBĄ JŪS GALĖTUMĖTE DIRBTI? (*PARAŠYTI, KOKĮ*)

PABAIGAI TURIME KLAUSIMĄ, KURIS REIKALINGAS NORINT IŠVENGTI APKLAUSOS DALYVIŲ DUBLIAVIMOSI.

52. KOKS JŪSŲ MOTINOS VARDAS?

DĖKOJAME JUMS, KAD SUTIKOTE ATSAKYTI Į MŪSŲ KLAUSIMUS!

Interviuotojo
Vardas
Pavardė
Kursas
Fakultetas
Mokymo įstaiga

Anketa užpildyta korektiškai:

Parašas

Interviuotojo pastabos, komentarai:

2 priedas

1 lentelė. Benamių amžius, lytis ir nedarbo laikas, proc.

	Iki 30 m.			30-49 m.			50 m. ir vyresni		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
1 – 2 m.	15.2	11.8	14.5	10.8	3.4	9.4	6.9	6.8	6.9
3 – 5 m.	9.1	17.7	10.8	12.4	10.2	11.9	11.8	10.0	11.3
5 – 10 m.	6.1	0.0	4.8	20.3	18.6	20.0	36.1	21.7	31.9
10 – 15 m.	1.5	11.8	3.6	21.9	18.6	21.3	17.4	35.0	22.6
Daugiau nei 15 m.	0.0	0.0	0.0	3.6	5.1	3.9	3.0	10.0	9.3

2 lentelė. Benamių išsilavinimas ir nedarbo laikas, proc.

Nedarbo trukmė	Neturi jokio	Pradinis (4 klasės)	Nebaigtas vidurinis	Pagrindinis (9 klasės)	Bendrasis vidurinis	Specialusis vidurinis	Nebaigtas aukštasis	Aukštasis
1 – 2 m.	10.0	9.7	9.1	3.8	12.5	8.5	20.0	8.6
3 – 5 m.	10.0	16.1	7.1	8.8	12.0	16.2	20.0	5.7
5 – 10 m.	30.0	16.1	14.1	20.0	23.4	23.9	6.7	37.1
10 – 15 m.	0.0	19.4	24.2	16.3	18.2	19.0	26.7	20.0
Daugiau nei 15 m.	30.0	9.7	6.1	7.5	4.7	2.8	0.0	0.0

3 lentelė. Benamystės trukmė, lytis ir nedarbo laikas, proc.

	Benamystės trukmė														
	Iki 1m.			1 – 4 m.			5 – 9m.			10 – 19 m.			20 m. ir daugiau		
Nedarbo trukmė	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
1 – 2 m.	13.2	6.5	11.2	18.1	3.1	15.2	6.5	11.4	7.7	6.5	0.0	5.2	3.7	0.0	2.8
3 – 5 m.	10.5	12.9	11.2	22.6	12.5	20.6	6.5	13.6	8.2	7.5	8.7	7.8	3.7	0.0	2.8
5 – 10 m.	9.2	6.5	8.4	16.5	31.3	19.4	41.3	22.7	36.8	17.2	4.4	14.7	18.5	11.1	16.7
10 – 15 m.	15.8	25.8	18.7	8.3	6.3	7.9	18.1	29.6	20.9	29.0	30.4	29.3	25.9	44.4	30.6
Daugiau nei 15 m.	0.0	6.5	1.9	3.8	6.3	4.2	4.4	4.6	4.4	9.7	8.7	9.5	7.4	11.1	8.3

4 lentelė. Benamių amžius, lytis ir savaitinės pajamos, proc.

	Iki 30 metų			30 - 49 m.			50 m. ir vyresni		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Iki 50 lt.	45.5	29.4	42.2	52.2	61.0	53.9	57.6	51.7	55.9
50 lt. - 100 lt.	18.2	17.7	18.1	14.7	10.2	13.9	9.7	8.3	9.3
100 lt. - 150 lt.	12.1	23.5	14.5	7.6	3.4	6.8	4.9	5.0	4.9
150 lt. -200 lt.	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0	0.7	1.4	3.3	2.0
200 lt. - 300 lt.	3.0	5.9	3.6	4.8	0.0	3.9	1.4	5.0	2.5
Daugiau nei 299 lt	7.6	0.0	6.0	4.4	1.7	3.9	4.2	0.0	2.9
Be pinigų	13.6	23.5	15.7	15.5	23.7	17.1	20.8	26.7	22.6

5 lentelė. Benamių išsilavinimas, lytis ir savaitinės pajamos, proc.

	Be išsilavinimo			Pradinis (4 klasės)			Nebaigtas vidurinis			Pagrindinis (10 klasių)			Bendrasis vidurinis			Specialus vidurinis			Nebaigtas aukštasis			Aukštasis		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Iki 50 lt.	80.0	20.0	50	61.9	60	61.3	43.6	54.1	47.5	62.5	58.3	61.3	52.5	58.8	53.7	53.2	38.9	51.4	44.4	50.0	46.7	15.6	25.0	48.6
50 lt. - 100 lt.	0.0	20.0	10.0	9.5	10.0	9.7	19.4	5.4	14.1	5.4	8.3	6.3	13.3	14.7	13.5	18.6	16.7	18.3	0.0	0.0	0.0	9.7	25.0	11.4
100 lt. - 150 lt.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	6.5	10.8	8.1	10.7	0.0	7.5	7.0	2.9	6.3	5.7	16.7	7.0	22.2	0.0	13.3	12.9	25.0	14.3
150 lt. - 200 lt.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.1	1.3	1.3	0.0	1.0	0.8	11.1	2.1	0.0	0.0	0.0	3.2	0.0	2.9
200 lt. - 300 lt.	0.0	40.0	20.0	0.0	10.0	3.2	9.7	2.7	7.1	1.8	0.0	1.3	1.9	0.0	1.6	1.6	0.0	1.4	22.2	0.0	13.3	6.5	0.0	5.7
Daugiau nei 299 lt	0.0	0.0	0.0	9.5	0.0	6.5	1.6	2.7	2.0	5.4	0.0	3.8	3.2	0.0	2.6	7.3	0.0	6.3	11.1	0.0	6.7	3.2	0.0	2.9
Be pinigų	20.0	20.0	20.0	19.1	20.0	19.4	19.4	24.3	21.2	14.3	29.2	18.8	20.9	23.5	21.4	12.9	16.7	13.4	0.0	50.0	20.0	12.9	25.0	14.3

7 lentelė. Benamystės trukmė, lytis ir savaitinės pajamos, proc.

	Iki 1m.			1 – 4 m.			5 – 9 m.			10 – 19 m.			20 m. ir daugiau		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Iki 50 lt.	30.3	54.8	37.4	61.7	62.5	61.8	55.8	47.7	53.9	62.4	47.8	59.5	29.6	44.4	33.3
50 lt. - 100 lt.	23.7	12.9	20.6	7.5	6.3	7.3	18.1	11.4	16.5	7.5	13.0	8.6	14.8	11.1	13.9
100 lt. - 150 lt.	14.5	6.5	12.2	4.5	9.4	5.5	6.5	9.1	7.1	6.5	0.0	5.2	7.4	0.0	5.6
150 lt. - 200 lt.	1.3	3.2	1.9	0.0	0.0	0.0	2.2	0.0	1.7	0.0	8.7	1.7	0.0	0.0	0.0
200 lt. -300 lt.	1.3	0.0	0.9	5.3	3.1	4.9	1.5	2.3	1.7	6.5	4.4	6.0	0.0	11.1	2.8
Daugiau nei 299 lt	6.6	0.0	4.7	5.3	0.0	4.2	2.2	2.3	2.2	5.4	0.0	4.3	7.4	0.0	5.7
Be pinigų	22.4	22.6	22.4	15.8	18.8	13.4	13.8	27.3	17.0	11.8	26.1	14.7	40.7	33.3	38.9

8 lentelė. Benamių maisto gavimo šaltiniai, lytis, proc.

	Vyrai	Moterys	Iš viso
Pirko parduotuvėje, turguje	53.1	42.5	50.7
Labdaros valgykloje	45.0	45.3	45.1
Sušalpė geri žmonės	31.5	37.4	32.8
Savarankiškai suradote kitose vietose (atliekų konteineriai ir pan.)	25.3	20.9	24.3
Kita	11.1	10.8	11.1

9 lentelė. Benamių amžius, lytis ir maisto gavimo šaltiniai, proc.

	Iki 30m.			30-49m			50m ir vyreni		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Pirko parduotuvėje, turguje	57.6	47.1	55.4	52.6	49.2	51.9	52.8	35.0	47.6
Labdaros valgykloje	40.9	41.2	41.0	39.8	44.1	40.7	56.3	48.3	53.9
Sušalpė geri žmonės	31.8	17.7	28.9	32.3	42.4	34.2	29.9	38.3	32.4
Savarankiškai suradote kitose vietose (atliekų konteineriai ir pan.)	18.2	11.8	16.9	27.1	23.7	26.5	23.6	20.0	22.6
Kita	15.2	23.5	16.9	9.2	6.8	8.7	13.2	8.3	11.8

10 lentelė. Benamių šilavinimas ir maisto gavimo šaltiniai, proc.

	Neturi jokio	Pradinis	Nebaigtas vidurinis	Pagrindinis	Bendrasis vidurinis	Specialusis vidurinis	Nebaigtas aukštasis	Aukštasis
Pirko parduotuvėje, turguje	50.0	38.7	46.5	38.8	53.7	54.9	46.7	71.4
Labdaros valgykloje	40.0	51.6	40.4	50.0	44.8	42.3	46.7	57.1
Sušalpę geri žmonės	40.0	35.5	35.4	33.8	31.8	32.4	13.3	34.3
Savarankiškai suradote kitose vietose (atliekų konteineriai ir pan.)	10.0	22.6	29.3	28.8	19.8	27.5	20.0	20.0
Kita	20.0	6.5	10.1	18.8	10.4	10.6	6.7	5.7

11 lentelė. Benamystės trukmė, lytis ir maisto gavimo šaltiniai, proc.

	Iki 1m.			1 – 4 m.			5 – 9 m			10 – 19 m.			20 m. ir daugiau		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Pirko parduotuvėje, turguje	57.9	41.9	53.3	58.7	53.1	57.6	54.4	43.2	51.7	38.7	39.1	38.8	55.6	11.1	44.4
Labdaros valgykloje	38.2	51.6	42.1	42.9	40.6	42.4	51.5	40.9	48.9	39.8	52.2	42.2	59.3	44.4	55.6
Sušalpę geri žmonės	27.6	45.2	32.7	26.3	40.6	29.1	36.2	25.0	33.5	36.6	43.5	37.9	25.9	44.4	30.6
Savarankiškai suradote kitose vietose (atliekų konteineriai ir pan.)	15.8	12.9	15.0	24.1	15.6	22.4	27.5	29.6	28.0	36.6	21.7	33.6	7.4	22.2	11.1
Kita	13.2	22.6	15.9	5.3	12.5	6.8	11.6	6.8	10.4	17.2	0.0	13.8	11.1	11.1	11.1

12 lentelė. Amžius, lytis ir turimi galiojantys dokumentai, proc.

	Iki 30m.			30-49m			50m ir vyreni		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Pasas	69,7	94,1	74,7	64,9	81,4	68,1	78,5	78,3	78,4
Sosialinio draudimo pažymėjimas	36,4	29,4	34,9	39,8	30,5	38,1	33,3	26,7	31,4
Pensiniko pažymėjimas	0,0	5,9	1,2	0,4	0,0	0,3	12,5	25,0	16,2
Invalido pažymėjimas	3,0	29,4	8,4	8,4	11,9	9,0	31,3	13,3	26,0
Vairuotojo teisės	12,1	0,0	9,6	19,1	0,0	15,5	13,9	3,3	10,8
Leidimas nuolat gyventi Lietuvoje	12,1	0,0	9,6	7,2	6,9	7,1	6,9	1,7	5,4
Leidimą laikinai gyventi Lietuvoje	0,0	0,0	0,0	2,8	3,4	2,9	2,1	0,0	1,5
Laikiną asmens pažymėjimą	10,6	5,9	9,6	11,6	1,7	9,7	2,8	3,3	2,9
Kiti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Jokių dokumentų	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

13 lentelė. Benamių išsilavinimas ir turimi dokumentai, proc.

	Be išsilavinimo	Pradinis (4 klasės)	Nebaigtas vidurinis	Pagrindinis (10 klasių)	Bendrasis vidurinis	Specialus vidurinis	Nebaigtas aukštasis	Aukštasis
Pasas	90.0	61.3	71.7	71.3	77.1	71.1	73.3	62.9
Sosialinio draudimo pažymėjimas	0.0	16.1	23.2	27.5	41.7	40.9	46.7	48.6
Pensiniko pažymėjimas	40.0	19.4	9.1	5.0	4.2	1.4	6.713.3	5.7
Invalido pažymėjimas	30.0	19.4	18.2	12.5	11.5	14.8	26.7	20.0
Vairuotojo teisės	0.0	0.0	5.1	2.5	14.1	19.7	0.0	34.3
Leidimas nuolat gyventi Lietuvoje	0.0	0.0	6.1	7.5	6.8	9.1	0.0	11.4
Leidimą laikinai gyventi Lietuvoje	0.0	0.0	2.0	3.8	2.6	0.7	13.3	2.9
Laikiną asmens pažymėjimą	10.0	3.2	8.1	5.0	7.3	5.6	0.0	17.1
Kiti	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Jokių dokumentų	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0		0.0

14 lentelė. Benamystės trukmė, lytis ir turimi dokumentai, proc.

	Iki 1m.	1 – 4 m.	5 – 9 m	10 – 19 m.	20 m. ir daugiau
--	---------	----------	---------	------------	------------------

	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Pasas	80.3	90.3	83.2	71.4	90.6	75.2	68.8	75.0	70.33	64.5	65.2	64.7	55.6	88.9	63.9
Socialinio draudimo pažymėjimas	44.7	22.6	38.3	31.6	40.6	33.3	44.9	25.0	40.1	29.0	21.7	27.6	29.6	33.3	30.6
Pensiniko pažymėjimas	2.63	12.9	5.6	6.8	9.4	7.3	2.9	9.1	4.4	1.1	13.0	3.5	11.1	33.3	16.7
Invalido pažymėjimas	13.2	16.1	14.0	12.0	25.0	14.6	15.2	11.4	14.3	14.0	13.0	13.8	29.6	0.0	22.2
Vairuotojo teisės	17.1	0.0	12.2	18.1	0.0	14.6	17.4	4.6	14.3	11.8	0.0	9.5	14.8	0.0	11.1
Leidimas nuolat gyventi Lietuvoje	11.8	3.2	9.4	6.0	3.1	5.5	9.4	2.3	7.7	3.2	8.7	4.3	14.8	0.0	11.1
Leidimą laikinai gyventi Lietuvoje	1.3	0.0	0.9	1.5	3.1	1.8	2.9	2.3	2.8	1.1	0.0	0.9	7.4	0.0	5.6
Laikiną asmens pažymėjimą	9.2	3.2	7.5	8.3	0.0	6.7	8.0	4.6	7.1	7.4	4.4	6.9	14.8	0.0	11.1
Kiti	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Jokių dokumentų	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

15 lentelė. Benamių amžius, lytis, socialinis draudimas, proc.

	Iki 30m.			30-49 m.			50 m. ir vyreni		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Apdraustas	37.9	23.5	34.9	25.1	25.4	25.2	28.5	13.3	24.0
Neapdraustas	39.4	58.8	43.4	65.7	62.7	65.2	61.1	70.0	63.7
Nežino	22.7	11.8	20.5	8.8	11.9	9.4	9.7	16.7	11.8

16 lentelė. Benamių išsilavinimas, lytis, socialinis draudimas, proc.

	Be išsilavinimo			Pradinis (4 klasės)			Nebaigtas vidurinis			Pagrindinis (10 klasių)			Bendrasis vidurinis			Specialus vidurinis			Nebaigtas aukštasis			Aukštasis		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Apdraustas	0.0	20.0	10.0	14.3	10.0	12.9	25.8	16.2	22.2	28.6	12.5	23.8	20.9	23.5	21.4	32.3	27.8	31.7	55.6	33.3	46.7	51.6	25.0	48.6
Neapdraustas	60.0	40.0	50.0	66.7	70.0	67.7	54.8	70.3	60.6	50.5	62.8	53.3	67.7	61.8	66.7	63.7	55.6	62.7	22.2	66.7	40.0	45.1	75.0	48.6
Nežino	40.0	40.0	40.0	19.1	20	19.4	17.7	13.5	16.2	21.4	20.8	21.3	11.4	14.7	12.0	4.0	16.7	5.6	22.2	0.0	13.3	3.2	0.0	2.9

17 lentelė. Benamystės trukmė, lytis, socialinis draudimas, proc.

	Iki 1m.			1 – 4 m.			5 – 9 m			10 – 19 m.			20 m. ir daugiau		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
1. Apdraustas	39.5	12.9	31.8	20.3	28.1	21.8	34.1	15.9	29.7	19.6	26.1	20.7	25.9	11.1	22.2
2. Neapdraustas	39.5	58.1	44.9	68.4	46.9	64.2	58.0	77.3	62.6	69.9	60.9	68.1	55.6	88.9	63.9
3. Nežino	19.7	29.0	22.4	11.3	21.9	13.3	7.3	6.8	7.1	10.8	13.0	11.2	18.5	0.0	13.9

18 lentelė. Benamių amžius, lytis ir socialiniai poreikiai, proc.

	Iki 30m.			30-49m			50m. ir vyreni		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Socialinė pašalpa	40.9	47.1	42.2	40.6	40.7	40.7	34.0	35.0	34.3
Nemokamas maistas	9.1	17.7	10.8	12.4	17.0	13.2	18.8	16.7	18.1
Nemokami rūbai	4.6	11.8	6.0	2.4	1.7	2.3	1.4	1.7	1.5
Gydymas	4.6	0.0	3.6	11.2	18.6	12.6	16.7	20.0	17.7
Nakvynės namai	10.6	17.7	12.1	13.6	10.2	12.9	9.0	11.7	9.8
Vieta, kur gyventi	51.5	47.1	50.6	52.2	54.2	52.6	54.2	50.0	52.9
Kita (Parašyti)	18.2	0.0	14.5	21.5	13.6	20.0	11.1	16.7	12.8
Nereikia jokios	6.1	0.0	4.8	2.8	1.7	2.6	5.6	5.0	5.4

19 lentelė. Benamių išsilavinimas ir socialiniai poreikiai, proc.

	Neturi jokio	Pradinis	Nebaigtas vidurinis	Pagrindinis	Bendrasis vidurinis	Specialusis vidurinis	Nebaigtas aukštasis	Aukštasis
Socialinė pašalpa	30.0	16.1	37.4	40.0	47.9	32.4	20.0	48.6
Nemokamas maistas	20.0	32.3	16.2	20.0	13.0	12.0	6.7	11.4
Nemokami rūbai	0.0	0.0	3.0	5.0	1.6	3.5	0.0	0.0
Gydymas	0.0	9.7	15.2	15.0	10.9	12.0	20.0	22.9
Nakvynės namai	20.0	12.9	14.1	12.5	10.9	10.6	13.3	8.6
Vieta, kur gyventi	40.0	61.3	51.5	52.5	52.6	48.6	53.3	57.1
Kita (Parašyti)	0.0	16.1	10.1	15.0	14.1	25.4	40.0	11.4
Nereikia jokios	10.0	3.2	6.1	2.5	4.7	2.8	0.0	5.7

20 lentelė. Benamystės trukmė, lytis ir socialiniai poreikiai, proc.

	Iki 1 m.			1-4 metai			5-9 metai			10 –19 metų			Daugiau nei 20 metų		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Socialinė pašalpa	32.9	54.8	39.3	31.6	37.5	32.7	44.2	40.9	43.4	41.9	21.7	37.9	48.2	33.3	44.4
Nemokamas maistas	9.2	22.6	13.1	13.5	18.8	14.6	10.9	22.7	13.7	21.5	0.0	17.2	25.9	11.1	22.2
Nemokami rūbai	6.6	6.5	6.5	3.0	0.0	2.4	0.7	2.3	1.1	1.1	0.0	0.9	0.0	11.1	2.8
Gydymas	6.6	16.1	9.4	9.8	18.8	11.5	17.4	11.4	15.9	11.8	26.1	14.7	11.1	11.1	11.1
Nakvynės namai	9.2	12.9	10.3	12.8	9.4	12.1	8.7	6.8	8.25	15.1	13.0	14.7	18.5	33.3	22.2
Vieta, kur gyventi	52.6	41.9	49.5	51.9	50.0	51.5	51.5	59.1	53.3	51.6	56.5	52.6	59.3	33.3	52.8
Kita (Parašyti)	10.5	6.5	9.4	22.6	15.6	21.2	21.0	9.1	18.1	15.0	26.1	17.2	3.7	22.2	8.3
Nereikia jokios	9.2	6.5	8.4	5.3	0.0	4.2	2.9	0.0	2.2	3.2	4.4	3.5	0.0	11.1	2.8

21 lentelė. Benamių amžius, lytis ir socialinės pagalbos šaltiniai, proc.

	Iki 30m.			30-49 m.			50 m. ir vyreni		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Padėjo savivaldybė	1.9	0.7	1.7	4.5	3.6	4.3	3.4	5.8	4.0
Padėjo darbo birža	3.9	1.4	3.3	13.3	7.2	11.9	3.9	5.0	4.1
Padėjo nevyriauasybinės organizacijos	0.2	1.4	0.5	1.7	1.4	1.7	1.3	3.6	1.8
Padėjo giminės. vaikai. pažįstami	4.1	2.9	3.8	7.5	5.8	7.1	4.1	5.8	4.5
Padėjo socialiniai darbuotojai	3.6	2.2	3.3	9.6	7.9	9.2	4.5	6.5	5.0
Padėjo savanoriai	0.2	1.4	0.5	0.9	0.0	0.7	1.1	0.7	1.0
Kiti	2.1	0.7	1.8	5.1	5.8	5.3	2.8	4.3	3.1
Niekas nepadėjo	3.2	5.0	3.6	23.3	15.8	21.6	13.1	20.9	14.9
Pagalbos nereikėjo	0.4	0.7	0.5	1.9	1.4	1.8	1.7	1.4	1.7

22 lentelė. Benamių išsilavinimas ir socialinės pagalbos šaltiniai, proc.

	Neturi jokio	Pradinis (4 klasės)	Nebaigtas vidurinis	Pagrindinis (10 klasių)	Bendrasis vidurinis	Specialusis vidurinis	Nebaigtas aukštasis	Aukštasis
Padėjo savivaldybė	0.8	0.3	2.2	0.1	2.5	2.0	0.3	0.8
Padėjo darbo birža	0.0	0.2	3.3	2.0	7.8	4.6	0.0	1.5
Padėjo nevyriauasybinės organizacijos	0.0	0.3	1.3	0.5	0.7	0.7	0.3	0.3
Padėjo giminės. vaikai. pažįstami	0.5	0.8	2.5	2.0	4.1	3.5	0.7	2.2
Padėjo socialiniai darbuotojai	0.7	0.3	3.3	2.0	5.8	4.6	0.2	0.8
Padėjo savanoriai	0.0	0.0	0.5	0.2	0.3	1.0	0.0	0.2
Kiti	0.0	0.3	1.7	1.3	2.8	3.6	0.0	0.3
Niekas nepadėjo	0.7	3.1	5.1	6.1	13.7	9.4	0.8	1.8
Pagalbos nereikėjo	0.0	0.3	0.3	0.7	1.0	0.8	0.3	0.5

23 lentelė. Benamystės trukmė ir socialinės pagalbos šaltiniai, proc.

	Iki 1m.			1 – 4 m.			5 – 9 m			10 – 19 m.			20 m. ir daugiau		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Padėjo savivaldybė	1.1	0.7	1.0	2.8	4.3	3.1	3.2	4.3	3.5	2.1	0.0	1.7	0.6	0.7	0.7
Padėjo darbo birža	2.8	3.6	3.0	6.4	2.9	5.6	6.2	4.3	5.8	4.7	1.4	4.0	0.9	1.4	1.0
Padėjo nevyriausybines organizacijos	0.2	4.3	1.2	0.2	0.7	0.3	1.7	0.7	1.5	0.9	1.4	1.0	0.2	0.0	0.2
Padėjo giminės. vaikai. pažįstami	4.5	5.8	4.8	3.6	4.3	3.8	4.1	4.3	4.1	3.4	1.4	3.0	0.6	0.0	0.5
Padėjo socialiniai darbuotojai	3.2	5.0	3.6	3.4	2.9	3.3	6.6	5.0	6.3	3.4	2.9	3.3	1.1	1.4	1.2
Padėjo savanoriai	0.4	0.7	0.5	1.1	0.7	1.0	0.4	0.7	0.5	0.2	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0
Kiti	2.1	2.2	2.2	2.8	3.6	3.0	1.9	2.2	2.0	2.6	2.2	2.5	0.6	0.7	0.7
Niekas nepadėjo	4.7	6.5	5.1	15.2	8.6	13.7	9.0	15.8	10.6	9.2	7.9	8.9	2.1	3.6	2.5
Pagalbos nereikėjo	0.6	0.7	0.7	0.4	0.7	0.5	1.7	1.4	1.7	0.4	0.7	0.5	0.9	0.0	0.7

24 lentelė. Benamių amžius, lytis ir žinojimas apie jiems skirtas socialines lengvatas, proc.

	Iki 30m.			30-49 m.			50m ir vyreni		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Žino	48.5	41.2	47.0	46.2	35.6	44.2	34.7	25.0	31.9
Nežino	51.5	58.8	53.0	53.0	62.7	54.8	65.3	73.3	67.7

25 lentelė. Benamių išsilavinimas ir žinojimas apie jiems skirtas socialines lengvatas, proc.

	Neturi jokio	Pradinis (4 klasės)	Nebaigtas vidurinis	Pagrindinis (10 klasės)	Bendrasis vidurinis	Specialusis vidurinis	Nebaigtas aukštasis	Aukštasis
Žino	30.0	12.9	31.3	32.5	44.3	43.0	60.0	62.9
Nežino	70.0	83.9	68.7	66.3	55.2	57.0	40.0	37.1

26 lentelė. Benamystės trukmė ir žinojimas apie jiems skirtas socialines lengvatas, proc.

	Iki 1m.			1 – 4 m.			5 – 9 m			10 – 19 m.			20 m. ir daugiau		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Žino	39.5	25.8	35.5	42.9	34.4	41.2	42.0	38.6	41.2	43.0	21.7	38.8	48.2	22.2	41.7
Nežino	59.2	71.0	62.6	57.1	65.6	58.8	57.3	61.4	58.2	57.0	78.3	61.2	51.9	66.7	55.6

27 lentelė. Benamių amžius, lytis ir ryšiai su artimiausia aplinka, proc.

	Iki 30m.			30-49 m.			50m ir vyreni		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Su savo (buvusiu) sutuoktiniu	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Su savo vaikais	1.5	35.3	8.4	35.1	47.5	37.4	30.6	35.0	31.9
Su savo giminėmis	33.3	52.9	37.4	32.3	32.2	32.3	23.6	33.3	26.5
Su sutuoktinio/sugyventinio vaikais	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0	0.7	1.4	0.0	1.0
Su savo buvusiais kaimynais	15.2	17.7	15.7	15.5	25.4	17.4	20.1	28.3	22.6
Su savo buvusiais bendradariais	19.7	0.0	15.7	19.1	8.5	17.1	27.1	21.7	25.5
Su (buvusiais) draugais	72.7	52.9	68.7	56.2	45.8	54.2	47.2	38.3	44.6
Su kitais benamiais	74.2	64.7	72.3	77.7	78.0	77.7	75.0	75.0	75.0

28 lentelė. Benamių išsilavinimas ir ryšiai su artimiausia aplinka, proc.

	Neturi jokio	Pradinis (4 klasės)	Nebaigtas vidurinis	Pagrindinis (9 klasės)	Bendrasis vidurinis	Specialusis vidurinis	Nebaigtas aukštasis	Aukštasis
Su savo (buvusiu) sutuoktiniu	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Su savo vaikais	10.0	3.2	15.2	20.0	42.7	36.6	53.3	42.7
Su savo giminėmis	30.0	22.6	26.3	30.0	29.7	35.9	40.0	40.0
Su sutuoktinio/sugyventinio vaikais	0.0	0.0	1.0	0.0	1.0	0.7	0.0	0.0
Su savo buvusiais kaimynais	0.0	9.7	21.2	13.8	19.8	23.2	20.0	11.4
Su savo buvusiais bendradariais	10.0	6.5	11.1	16.3	20.3	26.8	20.0	31.4
Su (buvusiais) draugais	0.0	25.8	41.4	60.0	53.7	62.0	60.0	65.7
Su kitais benamiais	60.0	77.4	75.8	80.0	75.5	76.8	66.7	77.1

29 lentelė. Benamystės trukmė, lytis ir ryšiai su artimiausia aplinka, proc.

	Iki 1m.			1 – 4 m.			5 – 9 m			10 – 19 m.			20 m. ir daugiau		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Su savo (buvusiu) sutuoktiniu	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Su savo vaikais	30.3	58.1	38.3	27.8	46.9	31.5	37.7	38.6	37.9	20.4	26.1	21.6	11.1	11.1	11.1
Su savo giminėmis	29.0	48.4	34.6	30.8	37.5	32.1	25.4	34.1	27.5	36.6	26.1	34.5	29.6	11.1	25.0
Su sutuoktinio/sugyventinio vaikais	1.3	0.0	0.9	0.8	0.0	0.6	0.7	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	29.6	11.1	2.8
Su savo buvusiais kaimynais	14.5	35.5	20.6	15.8	31.3	18.8	23.2	20.5	22.5	14.0	21.7	15.5	3.7	0.0	5.6
Su savo buvusiais bendradariais	22.4	12.9	19.6	20.3	15.6	19.4	24.6	11.4	21.4	18.3	13.0	17.2	18.5	11.1	16.7
Su (buvusiais) draugais	57.9	64.5	59.8	52.6	40.6	50.3	54.4	36.4	50.0	55.9	43.5	53.5	66.7	22.2	55.6
Su kitais benamiais	65.8	74.2	68.2	72.9	75.0	73.3	80.4	75.0	79.1	85.0	73.9	82.8	74.1	77.8	75.0

30 lentelė. Benamių amžius, lytis ir nakvynės vietos, proc.

	Iki 30m.			30-49 m.			50m ir vyreni		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Draugų. pažįstamų namuose	41	41	41	24	36	26	28	26.7	27.5
Darbo vietoje				2	0	1	1	0.0	0.9
Ligoninėje	2	6	2	2	3	3	6	5.0	5.9
Vaikų globos namuose	9	0	7	1	0	1	0	3.3	1.0
Kalėjme	12	0	10	8	5	7	8	5	6.9
Nakvynės namuose	62	53	60	60	68	61	69	55.0	64.7
Avariniame/negyvenamame pastate	9	12	10	7	8	7	4	3.3	4
Automobilyje. kitoje transporto priemonėje.	2	0	1	0	0	0	1	0	0.5
Pašiūrėje. palapinėje	2	6	2	7	10	8	2.8	3.3	2.9
Gyvenamo namo laiptinėje	15	6	13	13	15	14	13.2	6.7	11.3
Gyvenamo namo rūsyje	12	0	10	7	7	7	6.9	5.0	6.4
Kanalizacijos šulinyje ir kitose gyvenimui nepritaikytose patalpose	2	0	1	3	2	3	2.1	1.7	2.0
Visą parą veikiančiose įstaigose (maitinimo. pramogų ar pan.)	5	6	5	1	5	2	0.0	1.7	0.5
Geležinkelio. autobusų stotyje. Oro uostas ar pan)	18	18	18	10	8	9	15.3	18.3	16.2
Po atviru dangumi	8	6	7	11	8	10	11.1	11.7	11.3
Kita	5	12	6	7	4	6	9.7	6.7	8.8

31 lentelė. Benamių išsilavinimas, lytis ir nakvynės vietos, proc.

	Be išsilavinimo			Pradinis (4 klasės)			Nebaigtas vidurinis			Pagrindinis (10 klasių)			Bendrasis vidurinis			Specialus vidurinis			Nebaigtas aukštasis			Aukštasis		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Draugų pažįstamų namuose	40.0	20.0	30.0	23.8	10.0	19.4	25.8	27.0	26.3	25.0	41.7	30.0	24.1	38.2	26.6	31.5	55.6	34.5	22.2	16.7	20.0	38.7	0.0	34.3
Darbo vietoje	0.0	0.0	0.0	4.8	0.0	3.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.9	0.0	1.6	1.6	0.0	1.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Ligoninėje	0.0	0.0	0.0	9.5	0.0	6.5	3.2	2.7	3.0	1.8	0.0	1.3	1.9	5.9	2.6	3.2	16.7	4.9	0.0	0.0	0.0	12.9	0.0	11.4
Vaikų globos namuose	0.0	0.0	0.0	4.8	0.0	3.2	1.6	0.0	1.0	5.4	8.3	6.3	1.9	0.0	1.6	0.8	0.0	0.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Kalėjime	20.0	0.0	10.0	0.0	0.0		9.7	10.8	10.1	8.9	4.2	7.5	8.9	0.0	7.3	8.9	5.6	8.5	11.1	0.0	6.7	3.2	0.0	2.9
Nakvynės namuose	60.0	40.0	50.0	33.3	70.0	45.2	56.5	51.4	54.6	55.4	58.3	56.3	69.0	55.9	66.7	61.3	66.7	62.0	66.7	83.3	73.3	77.4	10.0	80.0
Avariniame/negyvenamame pastate	0.0	20.0	10.0	9.5	0.0	6.5	12.9	2.7	9.1	7.1	8.3	7.5	5.1	11.8	6.3	5.7	5.6	5.6	11.1	0.0	6.7	3.2	0.0	2.9
Automobilyje, kitoje transporto priemonėje.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.6	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0	0.7	0.0	0.0	0.0	3.2	0.0	2.9	
Pašiūrėje, palapinėje	20.0	0.0	10.0	19.1	0.0	12.9	4.8	10.8	7.1	5.4	8.3	6.3	5.6	11.8	6.3	4.8	5.6	4.9	0.0	0.0	0.0	3.2	0.0	2.9
Gyvenamo namo laiptinėje	20.0	20.0	20.0	19.1	10.0	16.1	12.9	10.8	12.1	14.3	12.5	13.8	10.8	8.8	10.4	16.1	5.6	14.8	0.0	16.7	6.7	12.9	0.0	11.4
Gyvenamo namo rūsyje	0.0	20.0	10.0	19.1	10.0	16.1	11.3	8.1	10.1	7.1	4.2	6.3	6.3	5.9	6.3	5.7	0.0	4.9	33.3	0.0	20.0	6.5	0.0	5.7
Kanalizacijos šulinyje ir kitose gyvenimui nepritaikytose patalpose	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	6.5	0.0	4.0	5.4	0.0	3.8	1.3	5.9	2.1	1.6	0.0	1.4	0.0	0.0	0.0	3.2	0.0	2.9
Visą parą veikiančiose įstaigose (maitinimo, pramogų ar pan.)	20.0	0.0	10.0	4.8	20.0	9.7	0.0	5.4	2.0	3.6	0.0	2.5	0.6	2.9	1.0	0.8	0.0	0.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Geležinkelio, autobusų stotyje, aerouoste ar pan)	40.0	20.0	30.0	28.6	50.0	35.5	14.5	13.5	14.1	14.3	12.5	13.8	10.8	8.8	10.4	12.9	16.7	13.4	0.0	0.0	0.0	9.7	0.0	8.6
Po atviru dangumi	20.0	20.0	20.0	9.5	20.0	12.9	9.7	10.8	10.1	17.9	12.5	16.3	8.9	5.9	8.3	10.5	0.0	9.2	22.2	0.0	13.3	0.0	0.0	0.0
Kita	0.0	20.0	10.0	19.1	10.0	16.1	12.9	10.8	12.1	3.6	8.3	5.0	5.7	5.9	5.7	7.3	0.0	6.3	11.1	0.0	6.7	6.5	0.0	5.7

32 lentelė. Benamystės trukmė, lytis ir nakvynės vietos, proc.

	Iki 1m.			1 – 4 m.			5 – 9 m			10 – 19 m.			20 m. ir daugiau		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
Draugų, pažįstamų namuose	32.9	41.9	35.5	27.1	37.5	29.1	31.2	25.0	29.7	22.6	43.5	26.7	11.1	0.0	8.3
Darbo vietoje	2.6	0.0	1.9	0.8	0	0.6	1.5	0.0	1.1	1.1	0.0	0.9			
Ligoninėje	1.3	0.0	0.9	3.0	9.4	4.2	5.1	4.6	5.0	2.2	4.4	2.6	7.4	0.0	5.6
Vaikų globos namuose	2.6	0.0	1.9	1.5	3.1	1.8	0.7	0.0	0.6	1.1	0.0	0.9	11.1	11.1	11.1
Kalėjime	4.0	0.0	2.8	6.8	3.1	6.1	5.1	2.3	4.4	14.0	4.4	12.1	25.9	33.3	27.8
Nakvynės namuose	55.3	64.5	57.9	68.4	65.6	67.9	65.2	56.8	63.2	52.7	52.2	52.6	70.4	55.6	66.7
Avariniame/negyvenamame pastate	2.6	0.0	1.9	11.3	15.6	12.1	5.1	4.6	5.0	7.5	4.4	6.9	0.0	11.1	2.8
Automobilyje, kitoje transporto priemonėje.	2.6	0.0	1.9	0.8	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Pašiūrėje. palapinėje	4.0	3.2	3.7	5.3	6.3	5.5	4.4	6.8	5.0	10.8	17.4	12.1	0.0	11.1	2.8
Gyvenamo namo laiptinėje	15.8	3.2	12.2	12.8	9.4	12.1	11.6	13.6	12.1	16.1	17.4	16.4	7.4	0.0	5.6
Gyvenamo namo rūsyje	2.7	3.2	2.8	14.3	6.3	12.7	5.1	6.8	5.5	8.6	8.7	8.6	3.7	0.0	2.8
Kanalizacijos šulinyje ir kitose gyvenimui nepritaikytose patalpose	1.3	0.0	0.9	0.8	3.1	1.2	5.8	0.0	4.4	2.2	0.0	1.7	0.0	11.1	2.8
Visą parą veikiančiose įstaigose (maitinimo, pramogų ar pan.)	1.3	0.0	0.9	2.3	0.0	1.8	0.7	6.8	2.2	1.1	8.7	2.6	0.0	0.0	0.0
Geležinkelio, autobusų stotyse, oro uoste	17.1	9.7	15.0	12.8	15.6	13.3	12.3	9.1	11.5	12.9	26.1	15.5	7.4	22.2	11.1
Po atviru dangumi	6.6	9.7	7.5	6.8	6.3	6.7	13.0	13.6	13.2	15.1	4.4	12.9	7.4	0.0	5.6
Kita	5.3	9.7	6.5	4.5	9.4	5.5	8.7	6.8	8.2	10.8	0.0	8.6	11.1	11.1	11.1

